

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๕๙ ตอนที่ ๕๘๑ – ๕๙๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๕๘๑

ส. เป็นเรื่องความเข้าใจผิดของผู้ฟัง คือ พอได้ยินอะไรแล้วก็แปลความหมายตามความคิดและความเข้าใจของตนเอง เช่น เวลาที่ได้ยินใครบอกว่า สุขหนอ สุขหนอ ผู้นั้นไม่เคยได้รับรสความสุขของการหมดกิเลส ก็คิดว่า ที่ว่าสุขหนอ สุขหนอ ต้องเป็นเรื่องสุขเหมือนอย่างชาวโลก คือ สุขเพราะรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะที่พอใจ เพราะฉะนั้น ถ้าไม่ได้เป็นผู้ที่อบรมเจริญปัญญา ย่อมไม่สามารถที่จะเข้าใจสภาพจิตใจของผู้ที่อบรมเจริญปัญญาได้ และคงจะเข้าใจผิดด้วย เพราะเพียงคำว่า สุขหนอ สุขหนอ ก็เข้าใจว่า คงจะหมายถึงความสุขเวทนาซึ่งเป็นไปในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะอย่างที่ท่านเองเป็น

ข้อความต่อไป ในพระวินัยปิฎก จุลวรรค สังฆเภทขันธกะ เรื่องพระภิกษุติยะ มีว่า

ท่านพระภิกษุติยะรับคำของภิกษุหนึ่ง แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เมื่อท่านพระภิกษุติยะนั่งเรียบร้อยแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า

ดูกร ภิกษุติยะ ขาวว่า เธอไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี ได้เปล่งอุทานเนื่อง ๆ ว่า สุขหนอ สุขหนอ จริงหรือ

ท่านพระภิกษุติยะกราบทูลว่า

จริงอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุติยะ ก็เธอพิจารณาเห็นอำนาจประโยชน์อะไร ไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี จึงได้เปล่งอุทานเนื่อง ๆ ว่า สุขหนอ สุขหนอ ดังนี้

ท่านพระภิกษุติยะกราบทูลว่า

พระพุทธเจ้าข้า เมื่อก่อนข้าพระพุทธเจ้าเป็นพระเจ้าแผ่นดิน แม้ภายในพระราชวังก็ได้จัดการรักษาไว้อย่างเรียบร้อย แม้ภายนอกพระราชวังก็ได้จัดการรักษาไว้อย่างเข้มแข็ง แม้ภายในพระนครก็ได้จัดการรักษาไว้เรียบร้อย แม้ภายนอกพระนครก็ได้จัดการรักษาไว้อย่างแข็งแรง แม้ภายในชนบทก็ได้จัดการรักษาไว้เรียบร้อย แม้ภายนอกชนบทก็ได้จัดการรักษาไว้อย่างมั่นคง พระพุทธเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้านั้นแม้เป็นผู้อันเขาทั้งหลายรักษาคุ้มครองแล้วอย่างนี้ ก็ยังกลัว ยังหวั่น ยังหวาด ยังสะดุ้งอยู่

แต่บัดนี้ ข้าพระพุทธเจ้าไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี ลำพังผู้เดียวก็ไม่กลัว ไม่หวั่น ไม่หวาด ไม่สะดุ้ง ขวนขวายน้อย มีขนอันราบเรียบ เป็นอยู่ด้วยปัจจัย ๔ ที่ผู้อื่นให้ มีใจดุจมฤคอยู่ ข้าพระพุทธเจ้าพิจารณาเห็นอำนาจประโยชน์นี้แล ไปสู่ป่าก็ดี ไปสู่โคนไม้ก็ดี ไปสู่เรือนว่างก็ดี จึงเปล่งอุทานเนื่อง ๆ ว่า สุขหนอ สุขหนอ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเรื่องนั้นแล้ว ทรงเปล่งอุทานในเวลานั้นว่าดังนี้

อุทานคาถา

บุคคลใดไม่มีความโกรธภายในจิต และก้าวล่วงภพน้อยภพใหญ่มีประการเป็นอันมากเสียได้ เทวดาทั้งหลายไม่อาจเล็งเห็นวาระจิตของบุคคลนั้นผู้ปลอดภัย มีสุขไม่มีโรค ฯ

ท่านผู้ฟังยังกลัวหรือว่าสุขแล้ว ไม่ต้องกลัวอีกต่อไปแล้ว ยังกลัวอยู่มากมาย เหลือเกินไข่มุข กลัวสารพัดอย่าง ทุกข์ยาก เจ็บไข้ อันตราย ภัยพิบัติต่าง ๆ กลัวบาดเจ็บ กลัวป่วยไข้ กลัวอันตรายซึ่งจะเกิดจากบุคคลภายนอก หรือว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ นี้ไม่ใช่สุขในขณะนั้น เพราะเหตุว่ายังมีกิเลสอยู่ ถ้ายังมีกิเลสอยู่และจะไม่ให้กลัว เป็นไปได้ไหม

ตามความเป็นจริงแล้ว สภาพธรรมทั้งหลายต้องมีเหตุปัจจัยเกิดขึ้น สำหรับผู้ที่ดับกิเลสถึงความเป็นพระอนาคามีบุคคล ละโทสมูลจิตเป็นสมุจเฉท ไม่มีความกลัว ไม่มีความโกรธ ไม่มีความไม่แช่มชื่นของจิตจึงเป็นสุข

เพราะฉะนั้น ผู้ที่ดับกิเลสถึงความเป็นพระอนาคามี ถึงความเป็นพระอรหันต์ ท่านย่อมเป็นสุขหนอได้จริง ๆ ซึ่งต่างกับขณะที่ยังมีกิเลส แม้ว่าจะมีผู้ปกป้องคุ้มครอง พิทักษ์รักษา คุ้มครองอย่างเข้มแข็ง อย่างเรียบร้อย ก็ยังหวาดหวั่น กลัวภัยอันตรายต่าง ๆ ได้ เพราะเหตุว่ายังมีกิเลสอยู่

ถ. คำอุทานของพระพุทธเจ้าที่ว่า เทวดาทั้งหลายไม่สามารถที่จะรู้จักจิตของผู้ที่หมดกิเลสแล้ว เทวดารู้ไม่ได้หรือ

ส. ถ้าเทวดายังมีกิเลสอยู่ ก็รู้ไม่ได้ เทวดาไม่ได้หมดกิเลสเพราะเกิดเป็นเทวดา มนุษย์ไม่ได้หมดกิเลสเพราะว่าเกิดเป็นมนุษย์ เทวดามีความเห็นผิดเพราะว่าไม่ได้ดับกิเลสเป็นสมุจเฉท ลื่นชีวิตจากมนุษย์โลกไปเกิดเป็นเทวดา ก็ยังคงมีมิจฉาทิฐิ มีความเห็นผิดอยู่ เพราะฉะนั้น ผู้ที่ยังไม่เป็นพระอริยบุคคล ไม่สามารถรู้จักจิตของผู้ที่เป็นพระอริยบุคคลได้

ถ. ก่อนนี้เทวดามักจะรู้ว่า คนนี้บรรลุปะเป็นพระโสดาบันบุคคลแล้ว เป็นพระสกทาคามีแล้ว เป็นพระอนาคามีแล้ว

ส. หมายความว่าเทวดาที่เป็นพระอริยะ ถ้าเทวดาเป็นพระอริยะชั้นพระโสดาบันก็จะรู้จักจิตของพระโสดาบันด้วยกันเท่านั้น ไม่สามารถรู้สกทาคามีมรรคจิต สกทาคามีผลจิต อนาคามีมรรคจิต อนาคามีผลจิต อรหัตตมรรคจิต อรหัตตผลจิต ไม่ว่าจะเป็นของเทวดาหรือของมนุษย์

ถ. ใน **อังคุตตรนิกาย** พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมกับภิกษุทั้งหลายว่า ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ธรรมข้อหนึ่งอันบุคคลทำให้มากแล้ว เจริญให้มากแล้ว จะยังโสดาปัตติผลจิตให้เกิด จะยังสกทาคามีผลจิตให้เกิด จะยังอนาคามีผลจิตให้เกิด จนกระทั่งจะอรหัตตผลจิตให้เกิด ธรรมข้อหนึ่ง คือ กายคตาสติ กายคตาสติคืออย่างไร

ส. กายคตาสติซึ่งจะมีผลใหญ่ มีอานิสงส์มาก จะต้องเป็นสติปัฏฐาน ถ้าไม่ใช่สติปัฏฐานแล้ว จะมีผลมาก มีอานิสงส์มาก จนกระทั่งจะให้บรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ไม่ได้ จะต้องไม่มีอะไรพ้นจากสติปัฏฐานเลย

ถ. สติปัฏฐาน มีกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นต้น สำหรับกายคตาสตินี้ มีกายานุปัสสนาสติปัฏฐานบรรพเดียว หรือว่าทั้ง ๔ บรรพ

ส. โดยมากท่านผู้ฟังจะคิดถึงกายคตาสติซึ่งเป็นสมถภาวนาก่อน เพราะเหตุว่ามักจะเคยได้ยินได้ฟังกายคตาสติซึ่งเป็นสมถภาวนา ซึ่งแยกกายออกเป็นส่วนๆ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง แม้แต่ขณะที่บวช ก็จะมีการให้ระลึกถึงผม ขน เล็บ ฟัน หนัง แต่ว่าจะไม่พ้นจากสติปัฏฐาน เพราะว่าตามความเป็นจริง การอบรมเจริญสติ หรือสมาธิ ระลึกรู้ลักษณะของกาย ต่างกันที่จุดประสงค์ ถ้าเป็นการเจริญสมถภาวนา ระลึกถึงลักษณะของผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เพื่อให้จิตสงบ เพื่อให้เกิดนิมิตซึ่งแสดง ความมั่นคงของจิตเป็นลำดับ จนกระทั่งถึงขั้นฌานจิต แต่สำหรับกายคตาสติในการเจริญสติปัฏฐานนั้น เป็นกายานุปัสสนา เมื่อระลึกถึง ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เห็น ความเป็นปฏิภูล จึงละคลายการยึดถือสภาพธรรมที่เคยยึดถือว่าเป็นของเรา หรือเป็น เรา หรือเป็นตัวตนของเราได้ โดยจะต้องมีลักษณะของสภาพธรรมที่ยึดถือว่าเป็นผม เป็นขน เป็นเล็บ เป็นฟัน เป็นหนังปรากฏให้รู้ตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้น ซึ่งไม่พ้นจากลักษณะของธาตุ ๔

ถ้าตรวจสอบดูในอรรถกถาทั้งหมด เรื่องของกายจะไม่พ้นจากลักษณะของธาตุ ๔ เลย ไม่ว่าจะโดยนัยของอานาปานบรรพ การระลึกรู้ลักษณะของลมหายใจ ลมหายใจปรากฏเป็นลักษณะของธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม ระลึกรู้ลักษณะของผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เกิดความเป็นปฏิภูล เห็นว่าไม่ใช่สิ่งที่จะระเหิดเพลี่ยินดียึดถือ ขณะนั้น จะต้องรู้ลักษณะของธาตุ ๔ ปรากฏให้รู้ตามความเป็นจริงว่า ผมเป็นธาตุ ๔ ขนเป็นธาตุ ๔ เล็บเป็นธาตุ ๔ ฟันเป็นธาตุ ๔ หนังเป็นธาตุ ๔ เรื่องของกายทั้งหมดจะไม่พ้นจากมหาภูตรูปซึ่งเป็นธาตุ ๔ เลย เพราะฉะนั้น ถ้าได้ยินคำว่ากายคตาสติ บางครั้ง รวมหมายความว่ากายานุปัสสนาสติปัฏฐานทั้งหมดทุกบรรพ

ถ. ในสูตรนี้ หมายความว่า พิจารณากายอย่างเดียวก็น่าสามารถเป็น พระอรหันต์ได้

ส. โดยมากท่านผู้ฟังเข้าใจว่า พอได้ยินว่าบรรพเดียว ก็คือรู้อย่างเดียว ซึ่งเป็นไปไม่ได้ที่บรรพเดียวรู้หมดทุกอย่าง เช่น ระลึกรู้ลักษณะของผมทางไหน ทางตาหรือทางจมูก หรือกาย หรือใจ ที่ผมนี้ สติจะต้องระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมซึ่งเป็นปรมาัตถธรรมจึงจะเห็นความไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่สิ่งที่เคยยึดถือว่าเป็นผม แต่เป็นลักษณะของแข็งซึ่งปรากฏขณะกระทบ เป็นลักษณะของสีอันที่ปรากฏทางตา เป็นลักษณะของกลิ่นซึ่งเคยยึดถือว่าเป็นกลิ่นผม แต่ตามความเป็นจริงแล้ว เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่ปรากฏทางจมูก เพราะฉะนั้น ไม่มีความเป็นผมอีกต่อไป ในเมื่อสภาพธรรมปรากฏเป็นปรมาัตถธรรมตามความเป็นจริง ผู้อบรมเจริญปัญญาแล้ว ปัญญาจะศึกษา สังเกต ลำเนียง รู้สภาพความจริงของสิ่งที่ปรากฏจนประจักษ์ชัดในลักษณะนั้น เพราะฉะนั้น จะรู้อย่างเดียวเป็นไปไม่ได้เลย ไม่ใช่ระลึกถึงแต่ผม ความรู้สึกต่าง ๆ ก็มี สัญญาความทรงจำก็มี เรื่องราวต่าง ๆ ก็มี ปรากฏสืบต่อจากทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายอยู่เรื่อย ๆ

วันหนึ่ง ๆ ถ้าสติไม่เกิดจะไม่ทราบเลยว่า ต่อเรื่องไวยาวัจกรไหน เพียงเห็นทางตาขณะหนึ่ง ต่อเป็นเรื่องแล้วใช่ไหม ไม่ได้หยุดแค่ทางตาเลย ต่อเป็นคนชื่อนั้นกำลังทำอะไร ชอบหรือไม่ชอบ เป็นเรื่องยาวติดตามสิ่งที่ปรากฏทางตา ซึ่งถ้าสติเกิดระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏทางตาจริง ๆ จะไม่ต่อเรื่อง แต่จะตัดเรื่อง เพราะว่าสิ่งที่ปรากฏทางตาไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น หลงยึดถือว่าเป็นสิ่งนั้นสิ่งนี้ คนนั้นคนนี้ มีความพอใจ มีความไม่พอใจในสิ่งที่เห็นไว้มากมาย เหลือเกิน นั่นเป็นการต่อเรื่อง สร้างเรื่องจากสิ่งที่ปรากฏทางตา

แต่ถ้าเป็นปัญญาจริง ๆ จะประจักษ์ว่า สิ่งที่ปรากฏทางตาหาความเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลไม่ได้เลย เป็นอะไรก็ได้ทั้งนั้น เพราะว่าโดยสภาพความเป็นจริงแล้ว เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้นเอง เหมือนสีมีมากมาย ก็นำมาเขียนมาวาดเป็นรูปต่าง ๆ เป็นรูปคน เป็นรูปสัตว์ เป็นรูปสิ่งของ เป็นแต่เพียงสี หาความเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลในสีต่าง ๆ ไม่ได้ แต่เมื่อนำสีมาวาด มาเขียนเป็นรูป สิ่งนั้นสิ่งนี้ ก็เกิดการยึดถือในสีซึ่งวาดแล้วว่า เป็นสิ่งของ เป็นคนต่าง ๆ ฉันทิ สสภาพ

ธรรมตามความเป็นจริงที่ปรากฏทางตาที่ฉันนั้น ไม่ต่างกันเลย อาศัยความยึดถือซึ่งมีมากในจิตใจทำให้ยึดถือสิ่งสันวัณณะที่ปรากฏว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นวัตถุสิ่งต่าง ๆ และยังต่อเรื่อง สร้างเรื่อง คือ นึกถึงสิ่งนั้นที่ไม่มีจริง เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น แต่เพราะความเห็นผิด ความหลงผิด ความเข้าใจผิดที่เคยยึดถือว่าเป็นวัตถุ เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ก็สร้างเรื่อง ต่อเรื่อง จากสิ่งที่เพียงปรากฏทางตาให้เป็นเรื่องที่ยืดยาวต่อไปด้วยอำนาจของโลภะ โทสะ โมหะ นี่คือ ชีวิตตามความเป็นจริงในวันหนึ่ง ๆ ของผู้ที่ไม่ได้อบรมสติปัญญา จึงไม่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นอะไรทั้งนั้น เห็น ก็ต่อเรื่องที่เห็น ได้ยิน ก็ต่อเรื่องที่ได้ยินไปอีกไกล ได้กลิ่น กลิ่นดับไปแล้ว ไม่หมด ยังต่อเรื่องอีก ถ้าเป็นน้ำหอม ก็กลิ่นอะไร ขายที่ไหน ราคาเท่าไร เมื่อไรจะไปซื้อ

นี่เรื่องยาวไหม ต่อจากกลิ่นที่ปรากฏและดับไป ยาวมาก เต็มไปด้วยเรื่องต่าง ๆ ซึ่งทางใจรับต่อจากทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ด้วยการไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้น เรื่องต่าง ๆ ก็ยังคงดำเนินไปเรื่อย ๆ ไม่มีวันจบ จนกว่าปัญญาจะเริ่มระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง

ถ. ก็เป็นจริงอย่างอาจารย์ว่า เห็นครั้งหนึ่ง ก็ต่อเรื่องไป ได้ยินครั้งหนึ่ง แล้วก็ต่อเรื่องไป แต่พระพุทธองค์ทำไมทรงแสดงไว้แค่นั้น เจริญกายคตาสติเท่านั้น อย่างเดียว โดยบรรพเดียว ก็สามารถบรรลุเป็นพระอรหันต์ได้ หมายความว่า พระผู้มีพระภาคแสดงธรรมกับบุคคลชั้นต่าง ๆ คนละอย่าง หรือว่าปฏิบัติเจริญพิจารณาภายในเท่านั้น ตามที่อาจารย์กล่าวมาเมื่อครู่นี้ พิจารณาโดยความเป็นธาตุ หรือพิจารณาความเป็นปฏิภาณ เท่านั้นก็สามารถบรรลุความเป็นพระอรหันต์ได้ โดยทางบรรพอื่น ๆ ทางเวทนา ทางจิต ทางธรรม ไม่ต้องพิจารณา

สุ. เป็นการแสดงธรรมโดยย่อสำหรับผู้ที่ไม่สงสัยว่าการเจริญธรรมนั้นจะต้องรู้อะไรบ้าง ผู้ที่เข้าใจแล้วจะรู้ว่า การเจริญธรรมนั้น จะรู้สภาพธรรมทั้งหลาย

ตามความเป็นจริงที่ปรากฏทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ จึงจะดับกิเลสได้ นี่คือ ผู้ที่เข้าใจเรื่องการเจริญธรรม

ผู้ฟัง พระผู้มีพระภาคท่านไม่พูดมาก ท่านพูดนิด ๆ หน่อย ๆ และก็มี ความหมาย อย่างท่านจูฬปันถก เรียนอะไร ๆ ก็ท่องไม่ได้ แม้แต่คาถาสักบาทหนึ่งก็ ท่องไม่ได้ พี่ชายไล่ให้ไปสีก ท่านก็ร้องให้ พระผู้มีพระภาคพบเข้าตรัสเรียกให้มานี้ ให้ ผ่าเช็ดหน้าผืนหนึ่งและตรัสว่า เธอภาวนาเท่านั้นแหละ รโฆหรณฺ รโฆหรณฺ เดียวนี้ อาจารย์ต่าง ๆ ก็นำมาเสกผ้าเช็ดหน้าแล้วบอกว่า จะมีปัญญา

รโฆหรณฺ ศัพท์เดิมมีว่าอย่างนี้ ผ้านี้มีรูลี ๆ ท่านสอนให้พระจูฬปันถกท่านนั้น เมื่อท่านนำเอาผ้าขาว ๆ เอามือลูบ ๆ ผ่าก็มีสีเศร้าหมอง ท่านก็เลยคิดถึงไปถึงสังขาร ตั้งแต่เกิดมา เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคท่านไม่ได้ตรัสมาก เราจะเห็นบาลี คำว่า บุญ บางทีท่านก็เรียกว่า ธรรมขาว หรือเรียกว่า กุศลก็มี คำว่า บาป เรียกว่าบาป ก็มี เรียกว่า ธรรมดำก็มี บางทีเรียกลามกก็มี แต่มีความหมายอย่างเดียวกัน ท่าน ตรัสไม่มาก แต่ความหมายของท่านอาจจะประเด็นสำคัญที่สุด จุดแพ้ จุดชนะ ที่เดียว เมื่อเราทำได้แล้ว อย่างอื่นก็ตามมา

ท่านตรัสว่า กายคตาสติ กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ความหมายก็เหมือนกัน ตัวหนังสือท่านนั้นที่ต่างกัน

ส. เพราะฉะนั้น ผู้ที่ไม่เข้าใจเรื่องการปฏิบัติ ก็จะเข้าใจว่าให้ไประลึกถึงผม หรือชน หรือเล็บ หรือฟัน หรือหนังเท่านั้น แต่ระลึกอย่างไร มหาสติปัฏฐานสูตรจะ เอาไปทิ้งไว้ที่ไหน ทุกคนเห็นเส้นผมเวลานี้ สติจะต้องระลึกถึงสภาพธรรมที่ปรากฏทาง ตาตามความเป็นจริงอย่างหนึ่งว่า ไม่ใช่ความจำว่าเป็นผม เห็น ไม่ใช่ความจำว่าเป็น ผม เห็นเพียงเห็น และเวลาที่รู้ว่าเป็นผม ก็ไม่ใช่เราที่รู้ เป็นความจำ เป็นสภาพธรรม ที่จำในลักษณะที่ปรากฏแล้วรู้ว่าสิ่งนั้นเป็นอะไร

ถ. เราติดกาแฟ หรือติดยานัตถ์ จะเจริญสติก็ให้เลิกสิ่งเหล่านี้ สิ่งเหล่านี้ เป็นกิเลสหรือเปล่า

ส. ผลคือต้องการให้เลิกกาแฟ เลิกยานัตถ์ หรือว่าผลคือการรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงที่สะสมมา และความรู้นั้นจะละกิเลสตามกำลังของความรู้ ซึ่งคนที่เลิกสิ่งที่เคยติดโดยไม่เจริญสติปัฏฐานก็มี หรือผู้ที่เจริญสติปัฏฐานแล้วเลิกสิ่งที่เคยติดก็มี แต่ต้องเกิดปัญญาที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงด้วย

๕๘๒

ผู้ฟัง เรื่องติตบุนหรี ตอนนี้มีผมอายุ ๘๒ ปี ติตมา ๖๐ ปี ระยะเวลาหลัง ๆ หมอพูดว่า ติตบุนหรีแล้วจะเป็นมะเร็ง ก็เคยอดหลายหนแล้ว อดทนอยู่ได้ตั้ง ๕ วัน ๖ วัน ก็มีผู้ซื้อมาให้ห่อสองห่อ เลยสูบอีก รวมความว่า จิตใจอ่อน ไม่เข้มแข็ง ละไม่ได้ เพราะความไม่เข้มแข็ง ก็รู้อยู่ สูบบุนหรีเสียเงินไปเปล่า ๆ วันละ ๖ บาท ไม่ได้อะไรเลย หมอเขาก็บอกว่า เป็นเหตุให้เกิดมะเร็ง ก็อย่างอาจารย์ว่า ไม่รู้จริงและไม่รู้ทั่ว เขาก็บอกว่า จะเป็นมะเร็ง เราก็คิดว่าอาจจะไม่เป็น ทั้งนี้ทั้งนั้นไม่ใช่อะไร เพราะใจไม่เข้มแข็ง

ส. เป็นเรื่องของอะไร โทษบุนหรี ละโทษไม่ได้แน่ บุนหรีไม่มีเจตนาที่จะให้ใครติด เพราะฉะนั้น ลองหาสาเหตุที่แท้จริงว่าเกิดขึ้นเพราะอะไร

ถ. เราเอง

ส. กิเลส แน่นอนที่สุด

ถ. กิเลสใช่แน่ เพราะครอบจักรวาลทั้งสิ้น อะไร ๆ ก็กิเลส

ส. เพราะฉะนั้น จะเห็นกำลังของกิเลสได้ บุนหรีไม่มีอิทธิพล ในตัวของบุนหรี ไม่มีเจตนาที่จะชักชวนให้ใครมายินดีในรส ในกลิ่นของบุนหรีแน่นอนที่สุด แต่กิเลสซึ่งมีอยู่ พอใจในกลิ่น ในรสอย่างแรง ซึ่งจะได้จริง ๆ ว่า ต้องอาศัยความรู้เท่านั้นที่จะดับ ที่จะละกิเลสทั้งหลายได้ ทุกคนอยากละกิเลสเหลือเกิน เวลานี้ถ้าถามดู อยากจะหมดโลก หมดโกรธ หมดหลง เพราะอะไร ทำไมถึงอยากหมดโลก หมดโกรธ หมดหลง ก็เพราะเห็นว่าโลก โกรธ หลงมีโทษ

เห็นทุกคนเห็น ทุกคนบอกได้ว่า โลกะ โทสะ โมหะมีโทษอย่างนั้น ๆ อยากจะให้หมดอย่างนั้น ๆ แล้วจะจะได้ไหม ถ้าไม่รู้จริง ๆ เพราะฉะนั้น ขึ้นอยู่กับความรู้จริง

ความรู้จริง หมายถึงการประจักษ์แจ้งในสภาพธรรมตามความเป็นจริง จึงจะชื่อว่ารู้จริง แต่ถ้าเพียงรู้หรือเพียงเข้าใจ หรือเพียงคิดว่ามีโทษอย่างนั้นอย่างนี้ ก็ไม่สามารถที่จะละกิเลสได้

ถ. กำลังใจในการที่จะให้เลิกสูบบุหรี่หรือเลิกกาแฟ บางคนใจอ่อน บางคนใจแข็ง ผมคิดว่า ความรู้อย่างเดียวกันคงไม่พอแน่ นี่เกี่ยวกับพลังใจ สามัญชนทั่วไป แพ้เรื่องใจ เรื่องพลังใจนี้ ผมขอทราบจากอาจารย์ด้วยว่ามีจริงหรือไม่ คนใจอ่อน กับคนใจแข็ง มีอยู่จริง ๆ หรือไม่ เพราะว่าทุกคนก็พยายามจะเรียนรู้ถึงสภาพจิต แต่นักจิตวิทยาทั้งหลายเชื่อว่า พลังใจมีแน่ ๆ เราแพ้กันที่กำลังใจใช่ไหม

ส. กำลังใจ หมายความว่าถึง สภาพของจิตที่ต่างกันตามการสะสม ที่เรียกว่า คนใจอ่อน หรือใจเข้มแข็ง ใจเด็ดเดี่ยว ก็เป็นลักษณะสภาพของจิตซึ่งต่าง ๆ กันไปตามการสะสม

ถ้าพูดถึงการเลิกสูบบุหรี่เพราะกำลังใจ เพราะว่ามี การสะสมมาที่จะเป็นผู้ที่มีจิตใจที่มั่นคง จึงเข้าใจว่าสามารถใช้กำลังใจ หรือความมั่นคงของจิตเลิกการสูบบุหรี่ได้ แต่ถึงจะเลิกสูบบุหรี่ เลิกอย่างอื่นได้ไหม ที่ติดในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิลัพพะ ถ้าไม่ใช่ปัญญาที่ได้อบรมเจริญจนคมกล้า ถึงเลิกสูบบุหรี่ ก็ไม่เลิกอย่างอื่น จะเอากำลังใจที่ไหนมาที่จะให้เลิกกิเลสไปทั้งหมด เป็นไปไม่ได้ นอกจากจะอบรมเจริญปัญญาให้คมกล้าเท่านั้น จึงจะดับกิเลสได้

ถ. ถ้ามีคนนำเอาของมาให้เรา ซึ่งมีมาหลายอย่าง ดีบ้าง ไม่ดีบ้าง และเขาบอกให้เลือก ที่ว่าเจริญสติให้มากขึ้น จะทำอย่างไร

ส. เจริญสติ ก็คือว่า ไม่สามารถที่จะบังคับบัญชาการตัดสินใจหรือการเลือกในขณะนั้นได้ อาจจะต้องคิดว่าจะมีมากขึ้น จะเลือกของน้อย ๆ ราคาถูก ๆ แทนที่จะเลือกของมีราคามาก แต่พอถึงเวลาจริง ๆ ย่างได้คิดเลยว่า จะบังคับบัญชาอะไรได้ แล้วแต่สภาพธรรมขณะนั้นเป็นอย่างไรมันก็เกิดขึ้นเป็นไปอย่างนั้น อาจจะมีเลือกของมีราคาน้อย ๆ สัก ๑๐ ครั้ง แต่พอครั้งที่ ๑๑ อาจจะมีเลือกของที่มีราคามากก็ได้ เพราะฉะนั้น จิตใจของคนเราเปลี่ยนแปลงไปแต่ละขณะตามเหตุตามปัจจัยที่ได้สะสมมา บางวันเป็นคนดีมาก วันไหนเกิดไม่ดีขึ้นมา ก็เป็นเพราะอกุศลมากตามการสะสม ก็มีพร้อมทั้งฝ่ายกุศลธรรมและอกุศลธรรม

การเป็นผู้ที่เจริญสติปัฏฐาน คือ เป็นผู้ที่มีปกติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรม ซึ่งเกิดขึ้นปรากฏตามเหตุปัจจัยที่สะสมมา ตามความเป็นจริง

เคยสังเกตตัวเองไหม คิดว่าจะให้ทาน พอผ่านคนที่ควรจะให้จริง ๆ กลับไม่ให้ บางวันก็ให้จริง บางวันก็ไม่ได้ให้ทั้ง ๆ ที่ตั้งใจไว้แล้ว เพราะว่าสภาพธรรมเป็นอนัตตา ถ้าขณะนั้นไม่มีปัจจัยที่จะให้เกิดการให้ แม้ว่าตั้งใจไว้หลายวัน ความตั้งใจนั้นก็ดับไปแล้วหลายวัน ถ้าจะให้อีก ก็มีปัจจัยสืบเนื่องมา แต่ถ้าเกิดการไม่ให้เป็น ก็ปัจจัยที่จะไม่ให้ในขณะนั้น หรือไม่มีปัจจัยที่จะให้เกิดการให้ในขณะนั้น

ถ. การยึดถือจะเอาอะไรมาทำลาย

ส. ต้องเป็นปัญญาอย่างเดียว ปัญญา คือ ความรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เพราะฉะนั้น ต้องต่อไปอีกเพื่อที่จะให้เข้าใจขึ้นว่า ขณะนี้อะไร กำลังปรากฏ ถ้ายังไม่ทราบว่าจะอะไรกำลังปรากฏ ปัญญาก็รู้ไม่ได้ ต้องรู้ก่อนว่า ขณะนี้อะไรกำลังปรากฏ เพื่อที่จะให้ปัญญารู้ในสิ่งที่ปรากฏตามความเป็นจริง โดยความเป็นจริงมีแต่สภาพธรรม เป็นแต่เพียงสภาพธรรมแต่ละอย่างจริง ๆ แต่เมื่อสติไม่ระลึกจึงไม่รู้เลยว่า แท้ที่จริงแล้ว ไม่มีเรา ไม่มีตัวตน ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคลใด ๆ เป็น แต่เพียงสภาพธรรมแต่ละอย่างซึ่งปรากฏแต่ละทาง เพราะฉะนั้น ปัญญาก็รู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางหนึ่งทางใดที่ละทาง ตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้น ๆ

ถ.

ส. เฉลอ ก็เฉลอ บังคับไม่ได้แน่นอน คนที่ไม่หลงลืมสติเลย คือ พระอรหันต์ เรื่องหลงลืมสติเป็นเรื่องธรรมดา เพราะวาก็ภพก็ชาติก็สะสมปัจจัยที่จะให้หลงลืมสติ เพราะฉะนั้น การเจริญสติต้องสะสมไป เช่นเดียวกับปัจจัยที่จะให้หลงลืมสติเหมือนกัน เมื่อมีปัจจัยที่จะให้หลงลืมสติก็หลงลืมสติ แต่ก็สะสมปัจจัยใหม่ที่จะให้เกิดสติ สติก็จะเกิดขึ้นบ่อย ๆ เอง ๆ ได้ แต่ไม่ต้องคิดว่าจะมาก แค่ไหนแค่นั้น ขณะหนึ่งก็ยิ่งดีกว่าที่สติจะไม่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏเลย

ถ. ที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า ผู้ที่จะเจริญมรรคมีองค์ ๘ หรือจะเจริญสติปัฏฐาน ก่อนที่จะเจริญนั้น ต้องอาศัยโยนิโสมนสิการ ลักษณะของโยนิโสมนสิการเป็นอย่างไร

ส. แปลโดยศัพท์ หรือลักษณะโดยทั่วไป หมายถึงการพิจารณาโดยแยกกาย แยกกายหมายความว่า ถูกต้อง

ถ. ขณะที่พิจารณาโดยแยกกายนั้น พิจารณาอย่างไร

ส. ในขั้นของการฟัง รู้ว่ากิเลสมีจริง แยกกาย คือ พิจารณาจริงๆ ว่า กิเลสมีจริง ปัญญาเท่านั้นที่จะดับกิเลสได้ หรือละกิเลสได้จริง ไม่ใช่กำลังใจ หรือไม่ใช่สมาธิ หรือไม่ใช่ความสงบ

โยนิโสมนสิการ คือ พิจารณาโดยแยกกายว่าเป็นจริง หรือว่าถูกต้องอย่างนี้ หรือเปล่า ถ้ากล่าวว่า กิเลสที่มีจริงในขณะนี้ดับไม่ได้ จริงหรือไม่จริง ถ้าใครคิดว่าจริง หมายความว่า ขณะนั้นโยนิโสมนสิการ เพราะพระผู้มีพระภาคตรัสว่า ถ้ากิเลสเป็นสิ่งที่ละไม่ได้ พระองค์จะไม่ทรงแสดงหนทางที่จะละและดับกิเลส

โยนิโสมนสิการ คือ พิจารณาในสิ่งที่ได้ยินได้ฟังให้ถูกต้องตามความเป็นจริงว่า ที่ถูกต้องนั้นเป็นอย่างไร ปัญญาหรือกุศลเป็นสิ่งที่เจริญอบรมได้

โยนิโสมนสิการ คือ พิจารณาว่าข้อความนี้จริงหรือไม่จริง

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ถ้ากุศลเป็นสิ่งที่อบรมเจริญไม่ได้ พระผู้มีพระภาคก็จะไม่ทรงแสดงธรรมให้อบรมเจริญกุศล

ถ. ขณะที่เห็นแล้วสังเกต และก็คิดว่า นี่คือสี ขณะที่คิดว่าเป็นสี ขณะนั้นชื่อว่า โยนิโสมนสิการหรือยัง

ส. ถูกไหมที่คิดว่าเป็นสี

ถ. ถูกต้อง

ส. ถูก ก็เป็นโยนิโสมนสิการ

ถ. มีอีกสูตรหนึ่ง พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ก่อนที่จะเจริญมรรคมีองค์ ๘ คือ การเจริญสติปัฏฐานนั้น จะต้องอาศัยกัลยาณมิตร กัลยาณมิตรนั้นหมายถึง

อย่างไร ถ้าเราตกทุกข์ได้ยาก มีเพื่อนฝูงเอาเงินทองมาช่วยเหลือ ลักษณะอย่างนี้เป็น กัลยาณมิตรหรือไม่

ส. กัลยาณมิตรในทางโลก หรือว่ากัลยาณมิตรในทางธรรม ต้องแยก ถ้าจะเจริญธรรม ก็หา กัลยาณมิตรในทางธรรม คือ ผู้ที่มีความเห็นถูก ปฏิบัติถูก ชี้แจงถูก ทำให้เกิดปัญญาได้จริง ๆ

ถ. อกุศลจิตที่เป็นธรรมที่ควรละ มีอะไรบ้าง

ส. ทั้งหมด โลกะ โทสะ โมหะ อิสสา มัจฉริยะ ความตระหนี่ มานะ ความถือตน ความเห็นผิด วิจิกิฉาความสงสัย

ถ. คงจะพบในพระไตรปิฎกบ่อย ๆ คำว่า การละความเพ่งเล็งใด ๆ ในโลก มีความหมายลึกซึ้ง หมายความว่า เป็นการละโลกะ หรือละความเป็นตัวตน

ส. ความจริงพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงในเรื่องของอกุศล ก็ทรงแสดงไว้ครบถ้วน คือ ถ้าเป็นเรื่องของโลกะ ก็โลกะประการต่าง ๆ ที่เดียว ตั้งแต่ความยินดีในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ ความยึดมั่นในความเห็นผิด ในความเป็นตัวตนต่าง ๆ ทุกอย่าง

เพราะฉะนั้น ที่ว่าละความเพ่งเล็ง ก็คือ ทั้งหมด ไม่ว่าจะเพ่งเล็งต้องการอยากได้ในวัตถุของบุคคลอื่นที่เจ้าของไม่ได้ให้ นั่นก็เป็นอกุศลกรรมบถ หรือว่าความเพ่งเล็งต้องการปรารถนาที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดดับโดยไม่เจริญหนทางที่ถูกต้อมนั่นก็เป็นความเพ่งเล็ง หรือเป็นความต้องการซึ่งปิดบังไม่ให้ประจักษ์แจ้งในความเกิดดับของสภาพธรรมที่กำลังเกิดดับอยู่ในขณะนี้ ไม่ว่าจะเพ่งเล็งอะไร ทั้งหมดเป็นสิ่งที่ควรละทั้งนั้น

ควรจะต้องถึงกิเลสที่มีมาก ซึ่งจะละได้ด้วยการอบรมเจริญปัญญาในขณะที่สติรู้รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏจริง ๆ เช่นในขณะนี้ สภาพธรรมเท่านั้นที่เกิดขึ้นปรากฏแล้วหมดไป สภาพธรรมเกิดดับสืบต่อกันรวดเร็วมาก แต่เมื่อเป็นความจริง เป็นของจริง สติสามารถที่จะระลึกได้ในสิ่งที่มีลักษณะจริง ๆ ที่กำลังปรากฏ โดยการเริ่มต้นรู้ลักษณะต่าง ๆ ที่ปรากฏแต่ละชนิด

เสียงจะไม่ปรากฏทางตา สี่จะไม่ปรากฏทางหู เป็นสภาพธรรมแต่ละชนิด ปรากฏแต่ละทาง สภาพที่รู้ก็รู้แต่ละอย่าง รู้พร้อมกันไม่ได้ สภาพธรรมที่กำลังรู้สิ่ง ที่ปรากฏทางตา คือ เห็นสิ่งที่ปรากฏทางตาในขณะนี้ เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่ง สภาพธรรมนี้ไม่สามารถจะรู้เสียงเลย ขณะที่กำลังรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา จะรู้แต่เพียงสิ่ง ที่ปรากฏทางตาในขณะนั้นเท่านั้น หากความเป็นตัวตนบุคคลในสภาพธรรมที่เห็นสิ่งที่ ปรากฏทางตาไม่ได้ ขณะที่เสียงปรากฏ เป็นสภาพธรรมอีกอย่างหนึ่งแล้วซึ่งปรากฏ ทางหู ไม่ปรากฏทางกาย ไม่ปรากฏทางจมูก และสภาพที่รู้เสียง คือ ได้ยินเท่านั้นเอง หากความเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลในสภาพธรรมที่เกิดขึ้นรู้เสียงนิดเดียวแล้วดับ ไปไม่ได้เลย หดับไปแล้ว นามธรรมและรูปธรรมเกิดดับเร็วมากตลอดเวลา สติระลึก รู้ ตามความจริงไปเรื่อย ๆ ทีละเล็กทีละน้อย ถ้าขณะใดสติไม่เกิด หลงลืมสติ เป็นไป แล้วที่จะหลงลืมสติ ไม่ใช่เราที่จะไปบังคับให้สติเกิด ขณะใดสติไม่เกิดก็ไม่ระลึก ไม่รู้ ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ ขณะใดที่กำลังระลึกรู้ก็ไม่ใช่เรา แต่เป็นเพราะสติเกิด จึงทำกิจระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญมรรคมีองค์ ๘ เจตสิกซึ่งเป็นมรรคเกิดขึ้นบ่อย ๆ ก็เป็นการอบรมเจริญมรรค ไม่ใช่มีตัวตน มีสัตว์ มีบุคคลใด ๆ ไปตั้งใจหรือไปใช้สติได้

ถ. การปฏิบัติของอาจารย์สุจินต์ ผมได้ฟังมานานแล้ว และผมปฏิบัติ บางครั้งก็ประหม่า บางครั้งก็ไม่ประหม่า รู้สึกประหม่า จิตเป็นอย่างไร

สุ. ทุกคนประหม่า มีใครบ้างไหมที่ไม่ประหม่า

ถ. คราวนั้นผมมาฟัง และพูด รู้สึกไม่ประหม่า จะไม่ให้ประหม่าก็บังคับ ไม่ได้

สุ. เฉพาะกาล ๆ แล้วแต่ว่าขณะนั้นมีสภาพธรรมที่ประหม่าเกิดขึ้น ก็ ประหม่าไป ในขณะนั้นมีสภาพธรรมที่ไม่ใช่ลักษณะประหม่า ก็ไม่ใช่ลักษณะประหม่า ต่างขณะกัน แต่ทุกคนมี เหมือนโลภะที่ทุกคนมี โทสะทุกคนมี ขณะนี้โลภะของคนนั้น เกิด ขณะนี้โทสะของคนนั้นเกิด ก็เฉพาะคน เฉพาะกาล ต่างขณะกันไป ไม่มีตัวตน

ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคลใด ๆ เลย เคยเห็นใคร เป็นคนนั้นคนนี้ เป็นคน เป็นสัตว์ เป็นสิ่งของ เป็นวัตถุต่าง ๆ ก็ให้ทราบว่า โดยความเป็นจริงแล้วเป็นสภาพธรรมแต่ละอย่าง

ถ. แต่ความวิจิตรต่าง ๆ แปลก ๆ คนสมัยก่อนฉลาด ปัญญาดี รู้ลึกปิติขึ้น

ส. ถูกต้อง คือ คนในครั้งที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน ท่านสามารถที่จะประจักษ์แจ้งการเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรมซึ่งกำลังเกิดดับ บรรลุคุณธรรมเป็นพระอริยเจ้า เป็นพระโสดาบัน เป็นพระสกทาคามี เป็นพระอนาคามี เป็นพระอรหันต์ มากมายทีเดียว

ถ. แต่ก่อน อย่างภาพยนตร์ในกรุงเทพ โรงใหญ่ อยากจะดู แต่เดี๋ยวนี้รู้สึกเฉื่อยชา เบื่อจริง ๆ

ส. เบื่อแล้วรู้อะไร คือ เบื่อ แต่ไม่รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ต่างกับหน่ายเพราะรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม สภาพของจิตนี้ใกล้เคียงกันมาก คนที่ไม่ศึกษาโดยสติระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏจะปนกัน บางคนเข้าใจว่า เป็นทุกข์มาก ๆ นั่นดี ใกล้อริยสัจ แต่ความจริงไม่ใช่ เห็นทุกข์โดยไม่ต้องเป็นทุกข์เลย เพราะว่าเป็นปัญญาที่เห็นสภาพธรรมว่า ไม่ใช่ตัวตน

ที่ว่าทุกข์ คือ เห็นสภาพธรรมซึ่งไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชา ต้องเกิดเพราะมีเหตุปัจจัย เกิดขึ้นแล้วก็หมดไป เปลี่ยนแปลงไป การรู้ความจริงนี้ทำให้ไม่เป็นทุกข์ เพราะฉะนั้น ถ้าใครอยากจะเป็นทุกข์มาก ๆ จะได้ใกล้อริยสัจ นั่นผิด เพราะว่าขณะนั้นเป็นโทสมูลจิต เป็นอกุศล ไม่ใช่กุศล

เพราะฉะนั้น ถ้าไม่ศึกษาจริง ๆ สติไม่เกิดจริง ๆ จะไม่รู้เลยว่า สภาพธรรมใดเป็นอกุศล สภาพธรรมใดเป็นกุศล แม้แต่ความเบื่อ บางคนเบื่อเก่ง พอชิน ๆ เข้าก็เบื่อ ขอบอะไรมาก ๆ เข้า ได้รับบ่อ ๆ เข้าก็เบื่อ เบื่อนั้นหรือเป็นปัญญา ไม่ใช่เลย นั่นเป็นอกุศล

ถ. บางครั้งกินแกงไก่บ่อย ๆ รู้สึกเบื่อ

ส. เบื่ออาหาร เป็นกุศลหรืออกุศล

ถ. เป็นกุศลได้ อกุศลก็ได้

ส. เป็ดต้องเป็นอกุศล รู้ลักษณะที่เป็ดเป็นกุศล อย่าเอาความรู้กับความ
เป็ดมาปนกัน เพราะฉะนั้น ถ้าขณะใดที่ไม่รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม
ขณะนั้นไม่ใช่กุศล ถ้าเป็ดเป็นอกุศล เป็นโทสมูลจิต

๕๘๓

เพราะฉะนั้น บางท่านอยากจะรีบเปื้อน ยังไม่รู้อะไรเลย หลงลืมสติเป็นอย่างไรร่างกับขณะที่มีสติอย่างไรก็ไม่ทราบ เพราะว่าสติไม่เคยเกิด ถ้าสติไม่เกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมจะไม่รู้ว่าหลงลืมสติต่างกับขณะที่มีสติอย่างไร เพราะว่าเต็มไปด้วยความหลงลืมสติอยู่เสมอ ต่อเมื่อใดสติเกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ จึงเกิดความรู้ว่า ขณะที่มิตินั้นเป็นอย่างนี้ ต่างกับขณะที่หลงลืมสติมากที่สุดทีเดียว

ความรู้ เป็นการรู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน ความเปื้อน เป็นสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน เพราะฉะนั้น ถ้าเกิดเปื้อน ยังเป็นตัวเราที่เปื้อน แต่ถ้าสติเกิดระลึกถึงว่า ลักษณะเปื้อนเป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่เปื้อนเท่านั้นเอง นั่นจึงจะเป็นปัญญาที่เริ่มเห็นความไม่ใช่ตัวตนในสภาพธรรม ไม่ว่าจะเป็นความรู้ลึก ไม่ว่าจะเป็นความเปื้อน ความดีใจ ความเสียใจ ความริษยา ความถือตัว ความตระหนี่ สภาพธรรมทั้งหมดในวันหนึ่ง ๆ จะปรากฏตามความเป็นจริง เมื่อสติระลึกถึงในลักษณะของสภาพธรรมแต่ละลักษณะจริง ๆ

เพราะฉะนั้น ถ้าไม่เข้าใจว่าจะต้องอบรมเจริญปัญญา ก็รีบเปื้อน วันนี้อย่างหนึ่ง คล้าย ๆ กับจะเป็นพระอรหันต์เสียในวันสองวันนี้ เพราะเปื้อนแล้ว แต่ไม่รู้ถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมเลย

เปื้อนทำไม เปื้อนในอะไร เปื้อนอย่างไร เปื้อนไม่จริง เพราะฉะนั้น ลักษณะที่เปื้อน ไม่ใช่กุศลธรรม แต่การที่ระลึกถึงในลักษณะที่เปื้อน รู้ว่าไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ขณะนั้นเป็นกุศลที่รู้ความจริงว่า ลักษณะที่เปื้อนเป็นแต่เพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่ง ไม่ใช่ปัญญาที่หน่าย คลายความติด ความเห็นผิด ความไม่รู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ลักษณะของปัญญาเป็นสภาพธรรมที่ละ ไม่ใช่สภาพธรรมที่ติด การละ คือ การหน่าย แต่ไม่ใช่อกุศลจิตที่เปื้อน

ถ. ในสัkkายทิฏฐิ ๒๐ ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ พระองค์ตรัสว่า บุคคลผู้ที่ไม่ได้สดับ ไม่ได้รับคำแนะนำ ไม่ได้พบสัตบุรุษ ไม่ได้ฟังปฐิสัทธรรม ย่อมเห็นรูปโดยความเป็นตน ๑ ย่อมเห็นตนมีรูป ๑ ย่อมเห็นรูปในตน ๑ ย่อมเห็นตนในรูป ๑ ย่อมเห็นเวทนา ย่อมเห็นสัญญา ย่อมเห็นสังขาร ย่อมเห็นวิญญูณโดยความเป็นตน ย่อมเห็นตนมีวิญญูณ ย่อมเห็นวิญญูณในตน ย่อมเห็นตนในวิญญูณ

เรื่องนี้อาจารย์ได้บรรยายไปแล้ว และยังค้นหาข้อความว่า อุปมาเหมือนต้นไม้มี่เงา หรืออุปมาเหมือนแสงสว่างในไฟ อุปมาเหมือนแก้วมณีในขวด อุปมาเหมือนกลีנדอกไม้ในดอกไม้ เรื่องนี้ศึกษาแล้วก็เข้าใจ โดยเฉพาะท่านพระสารีบุตรท่านอุปมา กับท่านยมกอีกเรื่องหนึ่ง คือ ท่านอุปมาว่า ท่านคบดีเศษฐีกับลูกของคบดีเศษฐีผู้มั่งคั่ง มีคนที่จะปองร้ายเศษฐีผู้นั้น เห็นว่าเศษฐีผู้นี้มีการคุ้มครองรักษาต่างๆ อย่างแน่นหนา การที่จะเข้าไปปองร้ายไม่ใช่ของง่าย เลยคิดอุบายว่า จะเข้าไปรับใช้ท่านเศษฐี เมื่อสมควรเข้าไปรับใช้ท่านเศษฐีก็รับ และปฏิบัติงานอย่างดีทุกอย่าง คือ ตื่นก่อน นอนทีหลัง เจียโลดลงฟังเมื่อรับคำสั่ง เวลาที่เศษฐีอยู่ในที่เปลี่ยว คนร้ายนี้ก็ฆ่าเสีย

อุปมาเหมือนว่า สัkkายทิฏฐิ ๒๐ นี้ เป็นการฆ่าเราอยู่ตลอดเวลา คือ คนร้ายตั้งแต่เข้าไปสมัครทำงาน ขณะนั้นก็ชื่อว่าฆ่า ขณะที่ตื่นก่อนนอนทีหลัง ขณะนั้นก็ชื่อว่าฆ่า ขณะที่เจียโลดลงฟังเมื่อรับคำสั่ง ขณะนั้นก็ชื่อว่าฆ่า จนกระทั่งไปที่เปลี่ยวแล้วลงมือฆ่า ก็ชื่อว่าฆ่า

ท่านอุปมาเหมือนสัkkายทิฏฐิ ๒๐ นี้ ก็ฆ่าเราอยู่ตลอดเวลา ด้วยการศึกษาก็เข้าใจทุกอย่าง แต่เวลาสัkkายทิฏฐิ ๒๐ เกิดขึ้น เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้ว ผู้ที่ยังไม่ได้เป็นพระโสดาบัน สัkkายทิฏฐิก็มีอยู่ตลอดเวลา และขณะที่หลงลืมสติ ขณะนั้นเรารู้้อยู่แล้วว่า สัkkายหนึ่งสัkkายใดในสัkkายทิฏฐิ ๒๐ จะต้องเกิดขึ้นแก่เรา ผมเมื่อสติเกิดขึ้น สังเกตเท่าไร ๆ ก็ไม่รู้ ว่า ตอนนี้สัkkายทิฏฐิอะไรเกิดขึ้น ยังมีความเห็นผิดอย่างไร สังเกตเท่าไร ๆ ก็ไม่รู้ ขอความกรุณาอาจารย์ช่วยยกตัวอย่างสัก

๔ อย่าง คือ การกระทำด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ อย่างไหนชื่อว่า มีความเห็นผิด ว่ารูปโดยความเป็นตน เห็นผิดว่าตนมีรูป เห็นผิดว่ามีรูปในตน เห็นผิดว่ามีตนในรูป

ส. พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง แจ่มแจ้งกับพระผู้มีพระภาคและพระสาวกผู้ที่ได้รู้แจ้งธรรมเหล่านั้นตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้น การที่จะรู้แจ้ง ไม่ใช่เพียงโดยการฟัง และก็จะเข้าใจจนกระทั่งประจักษ์แจ้ง แต่หมายความว่า ผู้นั้น จะต้องอบรมเจริญสติที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมทั้งหลายตรงตามความเป็นจริง มิฉะนั้นแล้ว ย่อมจะเกิดความสงสัย

เช่น สักกายทิฐิมีแน่ ๆ ยังไม่หมดสำหรับผู้ที่ยังไม่ใช่พระโสดาบันบุคคล แต่กลับไม่เห็นเสียแล้ว ซึ่งก่อนที่จะได้ฟังธรรม ความคิดเห็นเป็นอย่างไร เคยย้อนกลับไปคิดใหม่ว่า ก่อนที่จะได้รู้เรื่องของปรมัตถธรรม คือ ก่อนที่จะได้รู้เรื่องจิต เรื่องเจตสิก เรื่องรูป เรื่องนามธรรม เรื่องรูปธรรม ซึ่งไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ก่อนที่จะรู้อย่างนี้ ก่อนที่จะเข้าใจอย่างนี้ เคยมีความคิดอย่างไร เคยมีความเห็นอย่างไร นั่นคือ สักกายทิฐิ

ต่อมาภายหลัง ถึงแม้ว่าจะได้ฟังเรื่องของปรมัตถธรรม คือ เรื่องจิตก็ตาม เจตสิกก็ตาม รูปก็ตาม นามธรรมและรูปธรรมทั้งหลาย ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนโดยขึ้นของการฟัง แต่ว่าประจักษ์แจ้งในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตนของนามธรรมและรูปธรรมเหล่านั้นตามความเป็นจริงหรือยัง เมื่อยัง ขณะใดที่ยังไม่ประจักษ์แจ้งก็ยังเห็นเป็นวัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใด ยังคงเห็นเป็นสัตว์ บุคคลนั้น บุคคลนี้อยู่ ซึ่งจะดับหมดไปได้ ต่อเมื่อปัญญาได้เจริญอบรมถึงขั้นรู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคล แต่ก่อนที่จะได้บรรลุคุณธรรมเป็นพระโสดาบันบุคคลนั้น ปัญญาจะต้องเกิดรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏพร้อมสติ ไม่ใช่คนละขณะ แต่หมายความว่าในขณะที่สติกำลังระลึกลักษณะของสภาพธรรมใด ปัญญารู้ในลักษณะของสภาพธรรมนั้นโดยความไม่ใช่ตัวตน ทีละเล็กทีละน้อยจนกว่าจะเป็นปัญญาที่คมกล้าซึ่งสามารถจะแทงตลอดในสภาพความเป็นจริงของธรรมนั้น คือ ความเกิดขึ้นและดับไป ความไม่เที่ยง ซึ่งเป็นทุกข์ เป็นอนัตตาของสภาพธรรมนั้น

เพราะฉะนั้น ขณะใดที่ปัญญาไม่ได้รู้ลักษณะสภาพธรรมตามความเป็นจริง พร้อมสติ เพียงขั้นที่ได้ยินได้ฟังว่า ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล ไม่มีตัวตน มีแต่สภาพธรรมที่เป็นนามธรรมบ้าง รูปธรรมบ้าง แต่ยังไม่ประจักษ์ชัด ขณะเหล่านั้น ความคิดอย่างนั้นที่ยังเห็นเป็นสิ่งที่หนึ่งสิ่งใด เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนอยู่ นั่นคือ ลักษณะของสัkkายทิฏฐิ

มีหลายท่านซึ่งได้ฟังแล้ว และก็เริ่มเจริญสติปัฏฐาน แต่ยังไม่รู้ลักษณะของนามธรรม รูปธรรมก็พอจะรู้บ้างโดยการฟังแล้วเทียบเคียงว่า สิ่งที่ปรากฏทางตาในขณะนี้ไม่ใช่สภาพรู้ เป็นของจริงแน่ ๆ เพราะว่ากำลังปรากฏทางตา สิ่งที่มีลักษณะจริง ๆ ปรากฏเป็นของจริงชนิดหนึ่ง สีสนั้ฉณะต่าง ๆ ที่กำลังปรากฏทางตาทั้งหมด เป็นของจริงทั้งหมดที่ปรากฏเฉพาะทางตาเท่านั้น ไม่ปรากฏทางหู ไม่ปรากฏทางจมูก ไม่ปรากฏทางลิ้น ไม่ปรากฏทางกาย เพราะฉะนั้น ลักษณะสภาพธรรมที่เป็นรูปธรรมที่มีจริงที่ปรากฏแต่ละลักษณะ ก็พอที่จะระลึกได้ว่าเป็นรูปธรรม แต่ถ้าสติไม่ได้ระลึกถึงลักษณะสภาพรู้ซึ่งกำลังรู้ในสิ่งที่ปรากฏ ผู้นั้นจะไม่เข้าใจในลักษณะของนามธรรมซึ่งเป็นสภาพรู้ที่ต่างกับรูปธรรม และก็เห็นสภาพธรรมที่เป็นแต่เพียงอาการลักษณะของธาตุรู้ เป็นธาตุรู้จริง ๆ แต่ว่ามีลักษณะที่รู้แต่ละทาง ตามทวารต่าง ๆ

เพราะฉะนั้น ถ้าขณะใดปัญญาไม่รู้อย่างนี้ ยังเห็นรวมกันเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล นั่นก็เป็นลักษณะของสัkkายทิฏฐิ เพราะฉะนั้น ถ้าจะลืมนึกไปถึงเมื่อครั้งก่อน ก็ย้อนกลับไปถึงครั้งที่ยังไม่ได้ศึกษา และสติยังไม่ได้เกิด ยังไม่ได้ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรม ก็มี ความมั่นใจในสิ่งที่ปรากฏว่า เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน เป็นวัตถุที่เที่ยง ไม่เกิดขึ้น ไม่ดับไป นั่นเป็นลักษณะของสัkkายทิฏฐิ

หรือแม้บางท่านจะระลึกแล้ว แต่ก็ยังอดสงสัยไม่ได้ว่า รูปแข็งที่ปรากฏนี้จะหรือดับไป แข็งก็ตาม อ่อนก็ตามที่กำลังปรากฏ ยังอดสงสัยไม่ได้ว่า รูปนี้หรือที่จะดับ นั่นก็เป็นลักษณะของสัkkายทิฏฐิ เป็นลักษณะของความสงสัย ความไม่รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดดับ

ถ. ใน **เขมกสูตร** ที่อาจารย์เคยบรรยายไปแล้ว ภิกษุรูปหนึ่งชื่อเขมกะ ท่านป่วยเป็นไข้หนัก อาพาธ พระเถระสั่งให้ท่านพระทาสกะไปเยี่ยม ผมยังไม่เข้าใจ ขอให้อาจารย์ช่วยอธิบายอีกครั้งหนึ่งที่ว่า เรามีขันธ ๕ กับไม่ได้เห็นขันธ ๕ โดยความเป็นตน ต่างกันอย่างไร

ส. ที่ว่า การที่ไม่เห็นขันธ ๕ เป็นตนนั้น หมายความว่าถึง มีความเห็นถูกในสภาพธรรมตามความเป็นจริง สามารถที่จะดับกิเลสเป็นพระอริยเจ้าได้ถึงความเป็นพระอนาคามีบุคคล แต่ว่าเรามีในขันธ ๕ ความเป็นเรา หรือความสำคัญว่าเรา ไม่ใช่ความเห็นผิด แต่เป็นมานะเจตสิกซึ่งยึดถือสภาพธรรมที่ปรากฏนั้นโดยความสำคัญในเรา ไม่ใช่คนอื่น ไม่ใช่สภาพธรรมอื่น แต่ไม่ได้เห็นผิด คือ ไม่มีสักกายทิฏฐิที่จะยึดถือสภาพธรรมที่ปรากฏว่าเป็นตัวตน รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นดับไป ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา แต่กิเลสนั้นมีมาก ทั้ง ๆ ที่เห็นอย่างนี้ สามารถที่จะดับความเห็นผิดที่ไม่เคยประจักษ์ความเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรม แต่กิเลสก็ยังมีปัจจัยเกิดขึ้นเป็นไปในประการอื่น ตามปัจจัยที่ยังไม่ได้ดับเป็นสมุจเฉท เช่น โลกเจตสิกก็ยังเกิดได้ ความยินดีพอใจ แม้ในสภาพธรรมที่ปรากฏและได้ประจักษ์แล้วว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา

แต่ลักษณะของโลภะ ความพอใจ เป็นอีกอย่างหนึ่ง ไม่ใช่ความเห็นผิด ความเห็นผิดก็เป็นความเห็นผิด มีลักษณะเห็นผิดเกิดขึ้นกระทำกิจเห็นผิดไปต่าง ๆ ส่วนลักษณะของโลภะ ความพอใจ ก็เป็นความยินดี ความติดข้อง การไม่สละในสิ่งที่ปรากฏ พิจารณาสภาพจิตใจของท่านเองในขณะนี้ ไม่ว่าจะเป็นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ความพอใจมากบ้าง น้อยบ้าง ตามอัธยาศัยที่ได้สะสมมา

โลภะหรือความพอใจจะไม่มีในลักษณะของพระนิพพาน ซึ่งเป็นธรรมชาติที่ไม่เกิดขึ้น จึงไม่ดับไป สภาพธรรมใดก็ตามซึ่งไม่เกิด จะเป็นที่ตั้งของโลภะหรือความยินดีพอใจไม่ได้ แต่ว่าสภาพธรรมใดก็ตามมีลักษณะปรากฏเกิดขึ้น ย่อมสามารถจะเป็นที่ตั้งของโลภะ ความยินดีพอใจได้ แม้ว่าสภาพธรรมนั้นจะเพียงปรากฏแล้วหมดไปก็

ตาม ถึงแม้ว่ายังไม่ประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นโดยการแทงตลอด แต่ท่านผู้ฟังก็พอที่จะได้ทราบใช้ใหม่ว่า สภาพธรรมทั้งหลายไม่เที่ยง เสี่ยงเมื่อสักครู่ก็ดับไปแล้ว ความรู้สึกแฉ่มชื่น ไม่แฉ่มชื่น พอใจ ไม่พอใจ อะไรต่าง ๆ ก็เกิดดับสืบทอดวนเวียนเปลี่ยนแปลงไปในวันหนึ่ง ๆ มาก แต่ก็ยังพอใจใช้ใหม่

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า สภาพธรรมมีลักษณะต่าง ๆ กันจริง ๆ ไม่ใช่ประเภทเดียวกัน ความเห็นผิดก็เป็นความเห็นผิด มีลักษณะเห็นผิดเกิดขึ้นกระทำกิจเห็นผิดไปต่าง ๆ ส่วนลักษณะสภาพของโลภะ ความพอใจ ก็เป็นความยินดี ความติดข้อง การไม่สละในสิ่งที่ปรากฏ มานะ ความสำคัญในสภาพธรรมว่าเป็นเรา ไม่ใช่ลักษณะของความเห็นผิด เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าจะเกิดความเห็นถูกในลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงแล้ว ความยินดี โลภะ ยังเกิดได้ มานะ ความสำคัญในเรา ในสภาพธรรมที่ปรากฏนั้น ก็ยังเกิดได้ จนกว่าจะบรรลุคุณธรรมเป็นพระอรหันต์ เมื่อนั้นจึงจะดับมานะได้ และดับอกุศลธรรมทั้งหมดเป็นสมุจเฉท ไม่เกิดอีกเลย

เพราะฉะนั้น กว่าจะได้บรรลุคุณธรรมถึงขั้นความเป็นพระอรหันต์ซึ่งดับกิเลสหมดจริง ๆ ท่านผู้ฟังก็ไม่ควรจะเป็นผู้ประมาทในอกุศลธรรม และก็ควรจะได้รู้ชัดในลักษณะของอกุศลธรรมทั้งหลายที่ท่านสะสมมา ซึ่งเกิดขึ้นเป็นไปตามเหตุตามปัจจัยให้ถูกต้องตรงตามสภาพธรรมนั้น ๆ ตามความเป็นจริง ไม่ใช่ว่า ขั้นแรกก็จะดับโลภะหมด ไม่มีเหลือเลย หรือว่าดับมานะหมด ไม่มีเหลือเลย ไม่ใช่อย่างนั้น กิเลสก็ต้องดับไปเป็นส่วน ๆ ตามลำดับขั้น

ถ. พระอรหันต์ไม่มีโทษะ อกุศลจิตของท่านหมดแล้ว แต่ท่านยังฆ่าตัวตาย เช่น ท่านพระวักกलि เป็นต้น ด้วยเหตุใด

ส. ผู้ที่บรรลุคุณธรรมถึงความเป็นพระอรหันต์ ไม่ได้ฆ่าตัวตาย การฆ่าเกิดก่อนการบรรลุคุณธรรมเป็นพระอรหันต์

ถ. ก็ยังสงสัย ในพระไตรปิฎกท่านพูดไว้เป็นนัย ๆ ไม่แจ่มแจ้งเลย

๕๘๔

ถ.(ต่อ) คือ ท่านแสดงไว้อย่างนี้ ท่านพระวัชกกิอาพาธเป็นไข้หนัก ก็ให้อุปัฏฐากของท่านไปกราบทูลพระพุทธเจ้า ขอให้พระพุทธเจ้าโดยความอนุเคราะห์เสด็จมาหาท่าน พระพุทธเจ้าโดยความอนุเคราะห์ก็เสด็จมาเยี่ยมท่านพระวัชกกิอาพาธเสด็จมาถึงก็ตรัสถามท่านพระวัชกกิแบบธรรมดา ๆ ทั่วไปว่า อาการดีขึ้นไหม เจ็บไหม สบายขึ้นไหม ท่านพระวัชกกิก็ทูลว่า โอ ยังมีชีวิตต่อไปไม่ได้แล้ว ทุกขเวทนามีแต่จะกำเริบขึ้นทุกวัน ๆ ความเจ็บปวดเกิดขึ้นทุกที ๆ ลำบากอยู่มาก

พระพุทธเจ้าตรัสถามต่อไปว่า ท่านมีความลำบากไหม ท่านมีความเดือดร้อนไหม ท่านพระวัชกกิก็บอกว่า มี พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า ท่านจะมีการดำเนินตัวเองโดยศีลไหม พระวัชกกิก็ทูลว่า ดำเนินตัวเองโดยศีลนั้นไม่มี พระพุทธเจ้าตรัสว่า ในเมื่อดำเนินตัวเองโดยศีลไม่มีแล้ว ยังจะมีความเดือดร้อนอะไรอีกเล่า ท่านพระวัชกกิทูลว่า ที่เดือดร้อนนั้น เพราะว่าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าไม่ได้

พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมต่อไป ถามว่า รูปนี้เที่ยงหรือไม่เที่ยง

ท่านพระวัชกกิทูลตอบว่า ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า

พระพุทธเจ้าตรัสว่า สิ่งใดไม่เที่ยงนั้น เป็นทุกข์หรือเป็นสุขเล่า

ท่านพระวัชกกิทูลตอบว่า เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า

พระพุทธเจ้าตรัสว่า สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนไปเป็นของธรรมดา ควรหรือที่จะยึดถือว่า เป็นตัวเรา เป็นของเรา เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ต่าง ๆ

ท่านพระวัชกกิทูลตอบว่า ไม่ควร พระพุทธเจ้าข้า

พระพุทธเจ้าแสดงธรรมแล้วก็เสด็จกลับ

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จกลับไปแล้ว พระวัชกกิไปหยิบศาสดารามา ในพระไตรปิฎกแสดงไว้แค่นี้ และก็เปลี่ยนเรื่องไปแสดงถึงเทวดา ๒ องค์มาเฝ้า

พระพุทธเจ้า องค์หนึ่งทูลว่า ท่านพระวัคคิกำลังคิดว่า จะบรรลุธรรม แต่อีกองค์หนึ่งทูลว่า ท่านพระวัคคิบรรลุธรรมแล้ว

รุ่งเช้า พระพุทธเจ้าพร้อมทั้งพระภิกษุสงฆ์ไปถึงแต่ไกลก็เห็นพระวัคคินอนบนเตียง มีศีรษะพลิก แสดงว่าท่านพระวัคคิตายแล้ว ก็ตรัสถามภิกษุว่า เห็นหมอกหรือควันขาว ๆ ไหม หมอกหรือควันขาว ๆ นั้นลอยไปทางทิศตะวันออก ตะวันตก ทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศใหญ่ ทิศน้อย ทิศเบื้องขวา ภิกษุทูลว่า เห็น พระพุทธเจ้าตรัสว่า นั่นคือมารผู้มีบาป กำลังค้นหาวิญญูณของพระวัคคิ แต่ก็ไม่พบวิญญูณของพระวัคคิว่าอยู่ที่ไหน มารไม่พบ แสดงไว้เท่านั้น

ผมเข้าใจเองว่า ที่ท่านพระวัคคิไปหิปปสาสตรามา พอพระพุทธเจ้าเสด็จไปอีกครั้ง พระวัคคิตายแล้ว มีศีรษะพลิก ก็คงคอยดู คอยหาของท่านถ้าไม่เป็นการฆ่าตัวตายแล้วจะเป็นอะไร

ส. ฆ่าตัวตายนั้นแน่นอน แต่ท่านไม่ได้ฆ่าหลังจากเป็นพระอรหันต์แล้ว ผู้ที่เป็นพระอรหันต์แล้วจะไม่ฆ่าตัวตาย เพราะฉะนั้น เวลาศึกษาก็ลำดับเทียบเคียง เหตุการณ์ให้ถูกต้อง ก็จะเข้าใจว่า การฆ่าตัวตายนั้นต้องเป็นไปก่อนการบรรลุอรหันต์

ถ. การปฏิบัติธรรม ผมได้ฟังอาจารย์บรรยายหลายครั้ง และฟังจากหลายอาจารย์ บางท่านกล่าวว่า ถ้าจะปฏิบัติวิปัสสนา ต้องปัญญาดี ร่างกายแข็งแรง จึงจะปฏิบัติได้ และให้กำหนดอยู่ที่รูป ผมมาฟังอาจารย์สุจินต์บอกว่า ให้เจริญสติปัฏฐานเป็นปกติ ผมก็เจริญเป็นปกติอย่างอาจารย์สุจินต์ว่า เมื่อเห็นรูป รู้เป็นนาม ที่คิดนั้นเป็นนาม ให้มีสติอยู่ทุกเมื่อ เมื่อสติขาด ก็ขอให้รู้ไป เมื่อสติเกิดก็ขอให้รู้ตามสภาพความเป็นจริง บางครั้งสติก็รู้ชัด บางครั้งก็รู้ไม่ชัด เป็นเรื่องของปัญญาที่อบรมมา อย่างนี้ถูกไหม

ส. ไม่เข้าใจว่า ทำไมบางครั้งรู้ บางครั้งไม่รู้ ไซ้ไหม

ถ้าท่านผู้ฟังจะศึกษาประวัติของพระอริยเจ้าทั้งหลายที่ท่านตรัสรู้คุณธรรมถึงความเป็นพระอรหันต์บ้าง หรือพระอนาคามี พระสกทาคามี พระโสดาบันก็ตาม ในสมัยของพระผู้มีพระภาคพระสมณโคดมพระองค์นี้ จะเห็นได้ว่า ท่านเหล่านั้นได้

สะสมอบรมบารมีมาเนิ่นนานเหลือเกิน เป็นกัป ๆ ที่เดียว เพราะฉะนั้น ก่อนที่จะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระโสดาบัน ในระหว่างที่กำลังอบรมเจริญสติปัฏฐานก็จะต้องเป็นความรู้อ่าง ไม่รู้อ่าง จะเป็นความรู้อ่างที่เดียวจนกระทั่งแทงตลอดธรรมถึงความ เป็นพระโสดาบันยังไม่ได้ใช่ไหม แม้แต่ท่านพระสารีบุตรเอง ในชาติสุดท้าย ท่านรู้แจ้ง อริยสัจธรรมเป็นพระโสดาบัน และถึงความเป็นพระอรหันต์ในภายหลัง แต่กว่าจะได้รู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระโสดาบัน ท่านอบรมมาเป็นกัป ๆ ที่เดียว และในระหว่างกัป ๆ นี้ ก็จะต้องเป็นความรู้อ่าง ไม่รู้อ่าง เดียวรู้ เดียวไม่รู้ จะเป็นความชัดเจนที่เดียวยังไม่ได้

ถ. การปฏิบัติวิปัสสนาจะต้องให้ร่างกายแข็งแรง ปัญญาดี จึงจะปฏิบัติได้ใช่ไหม

ส. ปัญญายังไม่เกิด ต้องอบรมให้เกิดขึ้น ไม่ใช่ว่าปัญญาเกิดแล้ว มีแล้ว เพราะฉะนั้น ปัญญาอะไร นี่สำคัญที่สุด ในขณะนี้กำลังเห็น มีปัญญาหรือยัง ปัญญาเกิดขึ้นรู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏหรือยัง ถ้ายัง ก็ระลึกไปอีกเรื่อย ๆ จนกว่าปัญญาจะเกิดขึ้นรู้สภาพธรรม

ถ. รู้แล้ว

ส. รู้หมดหรือยัง

ถ. ก็ยังไม่หมดทีเดียว

ส. ยังไม่หมด ก็ต้องรู้อีกต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะเป็นอริยสัจธรรม

ถ. เรื่องของการอบรมเจริญสติปัฏฐานนั้น อาจารย์ก็ย้ำว่า ไม่ควรจะจดจ้องในรูปใดรูปหนึ่ง หรือนามใดนามหนึ่ง และอาจารย์แนะนำให้สังเกต ให้พิจารณา แต่ขณะที่สังเกต กับขณะที่จดจ้อง มีลักษณะต่างกันอย่างไร คือว่า ขณะที่เห็น ขณะนั้นก็สังเกตที่นามเห็นนั้นนาน ๆ อยู่ สังเกตว่า เห็นกับสิ่งที่ถูกเห็นนั้นไม่ใช่ลักษณะเดียวกัน และขณะที่จดจ้อง ก็จดจ้องกันอย่างนั้น ขณะที่พิจารณากับขณะที่จดจ้อง มีลักษณะต่างกันอย่างไร

ส. เรื่องของพญฺชนะเป็นเรื่องที่ลำบาก ซึ่งท่านผู้ฟังจะสังเกตได้ในขณะที่สติเกิด หรือหลงลืมสติ เป็นขณะที่ต่างกัน ประการแรก

ขณะที่มีสติ และสังเกต สำเนียงตามปกติ ตามธรรมดา ตามธรรมชาติ ไม่ใช่เกร็ง หรือจ้อง หรือติดปกติ ไม่ใช่อย่างนั้น ถ้าจ้องจะเป็นอาการที่ติดปกติ ซึ่งจะสังเกตได้อีกเหมือนกันว่าขณะนั้นเป็นการจ้อง และเวลาที่เกิดการจ้องแล้ว ภายหลังก็จะระลึกได้ว่า ขณะนั้นเป็นการจ้อง ก็จะเกิดการระลึกตามปกติขึ้น

เพราะฉะนั้น จะต้องสังเกตมากทีเดียว เรื่องของการที่ปัญญาจะเจริญขึ้น จะขาดการสังเกต จะขาดการพิจารณาไม่ได้เลย ต้องเป็นผู้ที่สังเกตละเอียดขึ้น เพื่อละความติดปกติ ละความจ้อง ละความต้องการ ละความยึดถือว่าเป็นตัวตนในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

ถ. หมายความว่า ขณะที่จ้อง กับขณะที่สังเกต ขณะนั้นลักษณะก็อันเดียวกัน แต่ต่างกันตรงมีสติกับหลงลืมสติเท่านั้น

ส. และก็เป็นปกติ ตามธรรมชาติ หรือว่าเป็นการจ้อง จ้องเป็นการติดปกติ การติดปกติจะรู้สึกได้ แต่ว่าสัมปชัญญะคือตามปกติ ไม่ติดปกติ จึงเป็นสัมปชัญญะ เคยรู้สึกเกร็ง ๆ บ้างไหม จด ๆ จ้อง ๆ นั้นเอง เป็นการจ้อง ไม่ใช่เป็นธรรมชาติ ไม่ใช่เป็นปกติธรรมดา

ถ้ารู้สึกว่า ชักจะเกร็ง หรือชักจะจ้อง เวลาที่รู้สึกตัว ก็คลายความเกร็ง ความจ้อง มีความรู้ว่า ถึงจะไม่เกร็งอย่างนั้น ถึงจะไม่จ้องอย่างนั้น สภาพธรรมก็ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง แต่พอไปจ้องหรือพอไปเกร็ง สภาพธรรมไม่เป็นไปตามปกติ เพราะว่าความเกร็งหรือความจ้องไปทำให้เกิดปกติ และควรที่จะได้ทราบ ว่า ปัญญาจริง ๆ ที่จะละคลายกิเลส ต้องรู้สภาพธรรมที่เกิดขึ้นตามปกติตามเหตุปัจจัยในขณะนี้ อย่าคิดที่จะตั้งสติขึ้นมา นั้นเริ่มที่จะจ้องแล้ว

เพราะฉะนั้น ลักษณะของสัมมาสติ คือ ปกติธรรมดาอย่างนี้ ระลึกเมื่อไร นั่นคือ สติเกิด สังเกต สำเนียง พิจารณาตามปกติตามธรรมชาติ รู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏตามปกติจริง ๆ อย่าเกร็ง อย่าติดปกติ

ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า เรื่องของการดับกิเลส แม้ว่าจะเป็นสิ่งที่จะทำให้จริงในวันหนึ่ง กิเลสจะดับได้เป็นสมุจเฉทไม่เกิด ไม่ว่ากิเลสใด ๆ ทั้งสิ้น ปัญญาสามารถที่จะรู้ชัดและดับกิเลสเหล่านั้นได้หมดสิ้นเป็นสมุจเฉทจริง ๆ แต่ว่าเป็นเรื่องที่ยาก และเป็นเรื่องที่จะละเอียดมาก เพราะฉะนั้น ไม่ใช่วันเดียว ๒ วัน ๗ วัน ๗ เดือน ถ้าเหตุยังไม่สมควรแก่ผล คือ ถ้าสติไม่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรม ปัญญาไม่เจริญขึ้นที่จะรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงว่าไม่ใช่ตัวตน ก็จะไม่มีการที่จะเป็นวันนี้ พรุ่งนี้ ๗ วัน ๗ เดือน ๗ ปี ที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

ยิ่งอบรมเจริญสติปัฏฐานมากเท่าไร ยิ่งเห็นกิเลสมากเท่านั้น จริงหรือเปล่า หรือว่าไม่จริง ถ้าไม่จริง หมายความว่า ตัวท่านไม่มีกิเลส แต่เพราะเหตุว่าทุกท่านทราบว่า ท่านมีกิเลสมากเหลือเกิน กิเลสแรง ๆ ก็มาก กิเลสหยาบ ๆ ก็มาก กิเลสกลาง ๆ ก็มาก กิเลสละเอียดก็ยังเต็มที สำหรับผู้ที่ยังไม่ได้ดับกิเลสเป็นสมุจเฉท ถ้าสติเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามปกติตามความเป็นจริง ย่อมเห็นกิเลสชัดตามความเป็นจริงว่า กิเลสนั้น ๆ ในขณะนั้นไม่ใช่ตัวตน

กิเลสทั้งหลายที่ยังไม่ได้ดับไป มีปัจจัยจึงได้เกิดขึ้นเรื่อย ๆ เป็นปกติในชีวิตประจำวัน ปัญญาที่จะเห็นกิเลสเหล่านั้นตามความเป็นจริงว่า กิเลสเหล่านั้นไม่ใช่ตัวตน ก็ในขณะที่สติระลึกรู้ลักษณะของกิเลสที่กำลังปรากฏในขณะนั้น

โลภะเป็นสิ่งที่ทุกคนมี และก็ยังดับไม่ได้ จนกว่าจะบรรลุคุณธรรมขั้นอรหัตตมรรคจิตเกิดขึ้นเมื่อไร โภภุมูลจิตหรือโลภเจตสิกจึงจะดับสนิทไม่เกิดอีกเลย เพราะฉะนั้น ไม่ใช่เรื่องไปดับโลภะก่อนที่อรหัตตมรรคจิตจะเกิด หรือแม้มานะ ความสำคัญตน ความถือตน ทุกคนยังมี ผู้ที่ไม่มีคือพระอรหันต์ มานะจะดับเป็นสมุจเฉทได้ในขณะที่อรหัตตมรรคจิตเกิด แต่ว่าผู้ที่ไม่ใช่พระอรหันต์ ผู้ที่ยังไม่ใช่พระอริยเจ้า จะต้องระลึกรู้ลักษณะของมานะซึ่งเกิดปรากฏ รู้ชัดตามความเป็นจริงว่าสภาพของมานะนั้นไม่ใช่เรา ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

วันหนึ่ง ๆ เคยทราบไหมว่า ตัวท่านนั้นมีมานะมากหรือน้อยแค่ไหน สภาพของความถือตน สำคัญตน ยกตน มีความรู้สึกเป็นเขา เป็นเรา เป็นใคร นี่คือลักษณะ

ของมานะ เพราะฉะนั้น ถ้าสติเกิด จะเห็นตามความเป็นจริงว่า กิเลสอย่างนี้ก็ยัง
และก็มีบ่อย ๆ แล้วแต่ว่าท่านจะมีมากหรือจะมีน้อย แต่ว่าต้องมีแน่นอนที่สุด ถ้าสติ
ไม่เกิด ก็คิดว่าไม่มี ไม่เห็นแม้แต่มานะ มานะเป็นอย่างไรก็ไม่ทราบถ้าสติไม่เกิด แต่
ถ้าสติเกิด รู้ชัดตามความเป็นจริงในสภาพที่สำคัญตน ถือตน หรือว่ายกตนข่มบุคคล
อื่นด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ

สำหรับการที่จะดับกิเลสเป็นสมุจเฉท ไม่ใช่ว่าจะข้าม ไม่ระลึกรู้ลักษณะของ
สภาพธรรมนั้นสภาพธรรมนี้ซึ่งท่านสะสมมาแล้วเกิดขึ้น และก็จะไปรู้แจ้งอริยสัจธรรม
เป็นพระอริยเจ้าได้ ซึ่งตามความเป็นจริงนั้น ไม่ว่าตัวท่านจะสะสมกิเลสใดมาเล็กน้อย
เพียงไร อย่างท่านที่สะสมมานะมามาก ๆ มานะก็มีปัจจัยที่จะเกิดบ่อย ๆ สติก็ต้อง
ระลึกรู้มานะนั้นตามความเป็นจริงว่า ไม่ใช่ท่าน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เป็นแต่เพียง
สภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย

เรื่องของมานะเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน ซึ่งควรจะขัดเกลาให้เบาบาง
พร้อมกับการเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานด้วย และขณะไหนที่ท่านมีมานะ ก็คือ
ขณะที่ไม่มีความอ่อนน้อมต่อผู้ที่ควรอ่อนน้อม สังเกตดูได้ในวันหนึ่ง ๆ เป็นความจริง
ใหม่ ควรจะแสดงความอ่อนน้อมต่อบุคคลที่ควรอ่อนน้อม แต่ว่าขณะนั้นจิตกระด้าง
หรือว่าสำคัญตนเกิดขึ้น จึงไม่อ่อนน้อมต่อผู้ที่ควรอ่อนน้อม

ถ้าเจริญสติจะระลึกได้ จะรู้ได้จริง ๆ ว่า ขณะนั้นจิตมีลักษณะอย่างนั้น ซึ่งเป็น
กิเลส เป็นอกุศลธรรม เป็นสิ่งที่ควรละให้เบาบาง ถ้าขณะนั้นรู้สภาพธรรมตามความ
เป็นจริงว่า ไม่มีเรา ไม่มีเขา ไม่มีใคร เป็นแต่เพียงสภาพนามธรรมและรูปธรรมที่
ปรากฏ ขณะนั้นท่านก็จะละคลายความสำคัญตน จิตใจที่กระด้างก็จะอ่อนโยน ซึ่ง
ขณะนั้นเป็นกุศล เป็นจิตที่ปราศจากราคะและปราศจากมานะ เป็นจิตตานุปัสสนาสติ-
ปัฏฐาน ในบรรพที่เป็นวิตราคจิต

สำหรับเรื่องของการอ่อนน้อม ใน **อังคุตตรนิกาย ตักขิภาต วันทนาสูตร**
ข้อ ๕๙๔ มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย การให้วิ ๓ อย่างนี้ ๓ อย่างเป็นไฉน คือ ให้วิทางกาย ๑
ให้วิทางวาจา ๑ ให้วิทางใจ ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย การให้วิ ๓ อย่างนี้แล ฯ

ขณะนั้นเป็นความอ่อนน้อมที่เกิดขึ้น บางท่านแสดงทางกาย บางท่านแสดง
ทางวาจา วาจาที่อ่อนน้อม ที่อ่อนโยน ในขณะนั้นเกิดจากจิตที่ปราศจากมานะ และ
บางครั้ง บางท่านอาจจะไม่ได้แสดงทางกาย ไม่ได้แสดงทางวาจา แต่ใจที่เห็นความ
เสมอกันของนามธรรมและรูปธรรม ไม่มีช่องว่างระหว่างคนนั้นกับคนนี้หรือคนโน้นเลย
เพราะว่าได้ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ขณะนั้นก็เป็ความอ่อน
น้อมทางใจในทุกคนที่ท่านพบ เพราะฉะนั้น ก็เป็นการอบรมเจริญกุศล ขัดเกลามานะ
ความสำคัญตนให้เบาบางลง

คงจะมีหลายท่านที่มีความนอบน้อมทางใจ โดยที่ไม่ได้แสดงออกทางกาย ทาง
วาจา แต่ใครจะทราบว่าขณะนั้นเป็นจิตที่อ่อนน้อม ถ้าสติเกิดระลึกรู้ ก็รู้ในสภาพของ
จิตที่อ่อนน้อมในขณะนั้นว่า เป็นสภาพของจิตที่เป็นกุศล ไม่ใช่ตัวตน แต่ว่าไม่นาน
พอถึงขณะอื่น ความยกตน สำคัญตนก็เกิดอีก ตราบใดที่ยังไม่ได้ดับเป็นสมุจเฉท
ก็จะมีกุศลธรรมบ้าง อกุศลธรรมบ้าง สลับกันไปเรื่อย ๆ ซึ่งถ้าสติเกิดก็สามารถที่จะ
ระลึกรู้ลักษณะสภาพของจิตที่อ่อนน้อมทางใจได้ แม้ว่าขณะนั้นไม่ได้แสดงออกทาง
กาย ทางวาจา

มีบ้างไหม ท่านที่มีความอ่อนน้อมทางใจ แม้ว่าจะไม่แสดงออกทางกาย ทาง
วาจา และขณะใดที่วาจาอ่อนโยน ไม่มีความสำคัญตนที่แสดงออกทางวาจาที่เป็นการ
ยกตนหรือข่มบุคคลอื่น ในขณะนั้นก็เป็นการให้วิ หรือว่าการอ่อนน้อมทางวาจา

๕๘๕

ส. เพราะฉะนั้น กายวาจาเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ที่จะให้สติเกิดขึ้นระลึกรู้ได้ว่า ขณะนั้นเป็นจิตประเภทใด ไม่ว่าจะกำลังไหว้หรือไม่ไหว้ สติเกิดระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมได้ตามความเป็นจริงว่า ขณะนั้นเป็นจิตที่เป็นกุศลหรือเป็นจิตที่เป็นอกุศล ก็ไม่ใช่ตัวตน

เรื่องของการอบรมเจริญสติปัฏฐาน เป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวันที่จะเกิดขึ้น ขณะใดที่ไหว้หรืออ่อนน้อมและไม่เคยระลึกรู้ลักษณะสภาพของจิต สภาพของนามธรรม สภาพของรูปธรรมในขณะนั้น ท่านก็ทราบว่ายังหลงลืมสติมากทีเดียว เพราะถ้าเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานแล้ว สติเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมตามปกติ แม้ในขณะที่ไหว้ แม้ในขณะที่แสดงความอ่อนน้อมทางกาย ทางวาจา หรือแม้ในขณะที่จิตอ่อนโยน เป็นกุศล ปราศจากความสำคัญตนที่เป็นมานะ ซึ่งถ้าสติเกิดบ่อย ๆ ก็จะได้รู้ว่า มานะยังมีอยู่มากหรือน้อยประการใด อย่าหลงลืมสติ แม้ในขณะที่แสดงความอ่อนน้อมทางกาย หรือทางวาจา หรือแม้ในขณะนั้นเป็นจิตที่อ่อนโยนทางใจ

ขอกล่าวถึงข้อความในพระไตรปิฎก ซึ่งความเห็นผิดมีมากเหลือเกิน โดยมากจะมีผู้ที่ไม่เข้าใจจิตใจของผู้ที่ได้บรรลุคุณธรรมขั้นสูง และเข้าใจผิดในกาย วาจาของท่านเหล่านั้นได้

อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต ข้อ ๒๘๓ มีข้อความว่า

สมัยหนึ่ง ท่านพระมหากัจจានะอยู่ที่ป่าคุนทาวัน ใกล้เมืองมธุรา ครั้นนั้นแล พรหมณ์กัณฐกรายนะเข้าไปหาท่านพระมหากัจจานะถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับท่านพระมหากัจจานะ ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ถามว่า

ดูกร ท่านกัจจานะ ข้าพเจ้าได้ฟังมาดังนี้ว่า ท่านสมณะกัจจานะหาอภิวาทลุกขึ้นต้อนรับพวกพราหมณ์ที่ชราแก่เฒ่าล่วงกาลผ่านวัย หรือเชื่อเชิญด้วยอาสนะไม่

ดูกร ท่านกัจจานะ ข้าพเจ้าได้ฟังมานั้นจริงแท้ เพราะท่านกัจจานะหาอภิวาทลุกขึ้นต้อนรับพวกพราหมณ์ที่ชราแก่เฒ่าล่วงกาลผ่านวัย หรือเชื่อเชิญด้วยอาสนะไม่

ดูกร ท่านกัจจานะ การกระทำเช่นนั้นนั้นเป็นการไม่สมควรแท้ ๆ

ท่านมหากัจจานะตอบว่า

ดูกร พราหมณ์ ภูมิคนแก่และภูมิเด็กที่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงรู้ ทรงเห็น พระองค์นั้นตรัสไว้มีอยู่ ดูกร พราหมณ์ ถึงแม้จะเป็นคนแก่อายุ ๘๐ ปี ๙๐ ปี หรือ ๑๐๐ ปีแต่กำเนิดก็ดี แต่เขายังบริโภคคาม อยู่ในท่ามกลางคาม ถูกความร้อนเพราะคามแผดเผา ถูกคามวิตกเคี้ยวกินอยู่ ยังเป็นผู้ชวนขวายเพื่อแสวงหามคาม เขาก็อ้อมถึงการนับว่าเป็นพาล ไม่ใช่เถระโดยแท้

ดูกร พราหมณ์ ถึงแม้ว่าจะเป็นเด็ก ยังเป็นหนุ่ม มีผมดำสนิท ประกอบด้วยความเป็นหนุ่มอันเจริญ ยังตั้งอยู่ในปฐมวัย แต่เขาไม่บริโภคคาม ไม่อยู่ในท่ามกลางคาม ไม่ถูกความร้อนเพราะคามแผดเผา ไม่ถูกคามวิตกเคี้ยวกิน ไม่ชวนขวายเพื่อแสวงหามคาม เขาก็อ้อมถึงการนับว่าเป็นบัณฑิต เป็นเถระแน่แท้ทีเดียวแล

ทราบว่ เมื่อท่านพระมหากัจจานะกล่าวอย่างนี้แล้ว พราหมณ์ก็ถวายนะได้ ลุกจากที่นั่ง แล้วห่มผ้าเฉวียงบ่าข้างหนึ่ง ไหว้เท้าของภิกษุที่หนุ่มด้วยเศียรเกล้า กล่าวว่

พระผู้เป็นเจ้าแก่ ตั้งอยู่แล้วในภูมิคนแก่ เรายังเด็ก ตั้งอยู่ในภูมิเด็ก ข้าแต่ท่านกัจจานะ ภาสิตของท่านแจ่มแจ้งนัก ข้าแต่ท่านกัจจานะ ภาสิตของท่านแจ่มแจ้งนัก ท่านพระกัจจานะประกาศธรรมโดยอนกปริยาย เปรียบเหมือนบุคคลหลงหายของทีคว่ เปิดของทีปิด บอกทางแก่ผู้หลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืดด้วยตั้งใจว่า คนมีจักขุจักเห็นรูป ฉะนั้น

ข้าแต่ท่านกัจจานะ ข้าพเจ้านี้ขอถึงพระโคตมผู้เจริญพระองค์นั้น กับทั้งพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์เป็นสรณะ ขอท่านพระกัจจานะจงจำข้าพเจ้าว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป

ถ. เรื่องนี้คนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจกัน คือ ทุกวันนี้ที่ลูกชายบวช พ่อแม่ก็ยังต้องกราบไหว้ ผมเข้าใจว่า ตั้งแต่วันที่บวช พ่อแม่กราบไหว้ เพราะท่านเห็นว่าเป็นพระแล้วต้องมีศีล ๒๒๗ ข้อ แต่ท่านพระมหากัจจายนะบอกว่า เพราะพระผู้มีพระภาคเห็นว่า ที่จะกราบไหว้พระเถระนั้น เพราะท่านละกาม แต่ผู้ที่บวชใหม่ ๆ ก็ยังติดในกามคุณ ๕ ท่านยังไม่ได้ละ เพราะฉะนั้น ที่เรากราบพระเวลาเวลานี้ เพราะท่านละกาม หรือว่าเพราะว่ามีศีล ๒๒๗

สุ. ท่านมีศีล ๒๒๗ เพื่ออะไร

ถ. ก็แล้วแต่ จะเพื่อบริยมรรคมีองค์ ๘ ก็ได้

สุ. จุดประสงค์ในการรักษาศีล ๒๒๗ ในเพศของบรรพชิต ก็เพื่อที่จะอบรมเจริญปัญญา รู้แจ้งอริยสัจธรรมในเพศของบรรพชิต จุดประสงค์มีอยู่ เพื่อกำจัดอริยสัจธรรมในเพศของบรรพชิต ก็ควรที่จะกราบไหว้

ถ. ผมก็ยังไม่รู้ว่า ที่เรากราบนั่น ท่านมีศีล หรือท่านละกามแล้ว

สุ. จะรู้ได้อย่างไรว่าละกามแล้วหรือยัง แต่จุดประสงค์ของการอุปสมบทก็มีอยู่แจ้งชัดว่า เพื่อกำจัดอริยสัจธรรม เพื่อที่จะดับกิเลสเป็นสมุจเฉต ก็ควรที่จะอนุโมทนากราบไหว้ได้ใช่ไหม

ขณะที่กราบไหว้ นี้ เจริญสติ ระลึกรู้ลักษณะสภาพของจิตซึ่งปราศจากมานะ ความสำคัญตน ความถือตน จึงแสดงความอ่อนน้อมต่อผู้ที่ควรนอบน้อมได้ เพราะว่าวันหนึ่ง ๆ ก็คงจะมีการกราบการไหว้หลายครั้ง ซึ่งไม่ได้รู้ลักษณะของสภาพธรรมในขณะนั้น เป็นผู้หลงลืมสติ เพราะฉะนั้น การขัดเกลาภิเลสเป็นเรื่องของการรู้ในสิ่งที่เคยไม่รู้และเคยยึดถือว่าเป็นเรา เป็นตัวตน ขณะใดที่สติเกิด ศึกษา สังเกตที่จะรู้สภาพที่ไม่ใช่ตัวตนในขณะนั้นตามความเป็นจริง เช่น สภาพของจิตซึ่งปราศจากความสำคัญตนในขณะที่กราบไหว้ผู้ที่ควรกราบไหว้ สติเกิดได้ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ไม่ใช่เราเลย เป็นลักษณะของสภาพธรรมนามธรรมและรูปธรรมที่ปรากฏในขณะนั้นเท่านั้นเอง

การเจริญสติปัฏฐานที่ได้กล่าวถึงเรื่องเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ที่ปรากฏในชีวิตประจำวัน ก็เพื่อที่จะให้ไม่หลงลืมสติ แม้ในขณะที่จิตปราศจากมานะ แม้ในขณะที่แสดงความนอบน้อมต่อผู้ที่ควรนอบน้อม และก็เคยหลงลืมสติ คือ ไม่รู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมในขณะนั้น ก็ควรที่จะได้เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานจริง ๆ ที่สติจะเกิดขึ้นเมื่อไรก็ได้ ขณะใดที่สติเกิด ก็ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมหรือรูปธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้น

บางท่านอาจจะสังเกตตัวของท่านเองว่า ขณะที่กราบพระสติเกิดเป็นประจำ เพราะฉะนั้น แต่ละคนมีการสะสมมาที่ไม่เหมือนกัน ปัญญาจะระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมในขณะนั้นได้บ่อย เกือบจะเรียกได้ว่าเป็นปกติทีเดียว แต่ละคนจะรู้จักตนเองตามความเป็นจริง เมื่อแต่ละคนเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน

และท่านก็จะสังเกต สำเนียง เห็นความเป็นอนัตตาของสติ ซึ่งท่านสะสมมาที่จะระลึกรู้ลักษณะของนามนั้น รูปนั้นทางไหน ทางกาย หรือทางวาจา ทางตา หรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย หรือทางใจ เป็นสภาพธรรมทั้งนั้นที่กำลังปรากฏ นอกจากธรรมแล้วไม่มีอะไร เป็นแต่เพียงธรรมเท่านั้นทุกขณะ

สำหรับผู้ที่สังเกตตัวเองแล้ว ก็ทราบว่าท่านมีมานะมาก สะสมมาในอดีต อนันตชาติ แต่ละภพ แต่ละชาติ และการสะสมต่อไปทุกขณะ ก็ยิ่งเพิ่มความวิจิตรของการสะสมที่จะเป็นปัจจัยให้สภาพธรรมเกิดขึ้นเป็นไปต่าง ๆ ในขณะหนึ่ง ๆ

เพราะฉะนั้น เมื่อท่านทราบว่าท่านมีมานะมาก ก็ไม่มีหนทางอื่นเลยที่จะดับมานะนั้น นอกจากสติจะเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของมานะที่กำลังปรากฏ และรู้ว่าเป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะมีเหตุปัจจัยที่สะสมมา จึงเกิดสภาพของมานะในขณะนั้นอย่างนั้นตามความเป็นจริง และไม่ว่าจะเป็นกิเลสใด ๆ ทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นริษยา ตระหนี่ หรืออกุศลธรรมอื่น ๆ ก็เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยที่สติสามารถระลึกได้ตามความเป็นจริง

สำหรับเรื่องของมานะซึ่งเป็นความสำคัญตน ถือตน ยกตนข่มผู้อื่น ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า จะเป็นได้ไม่ว่าจะในทรัพย์สมบัติ ในรูปสมบัติ ในวิชาความรู้ ในทุกสิ่ง

ทุกอย่าง ในกำเนิด ในตระกูล ในลาภ ในยศ ในสุข ไม่ว่าจะมียะไรก็ย่อมจะทำให้เกิดความสำคัญตนว่าเหนือผู้อื่น หรือมีการเทียบเคียงกับบุคคลอื่นเสมอกว่า เราอย่างนี้ เขาอย่างนั้น เป็นต้น เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานก็จะรู้ว่ามานะจะลดลงไปได้เมื่อรู้ความจริงว่า ไม่มีตัวตน เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย

อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต สุขุมาสสูตร ข้อ ๔๗๘ มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราเป็นผู้ไม่มีทุกข์ ไม่มีทุกข์อย่างยิ่ง ไม่มีทุกข์โดยส่วนเดียว ได้ยินว่า พระชนกรับสั่งให้บุตรระบอบภรรยาไว้เพื่อเราภายในนิเวศน์ ให้ปลูกอุบลไว้สระหนึ่ง ปทุมไว้สระหนึ่ง ปุณทริกไว้สระหนึ่ง เพื่อประโยชน์แก่เรา แต่เราไม่ได้ใช้ไม้จันทน์เมืองกาสิเท่านั้น ผ้าโพก เสื้อ ผ้าถุง ผ้าห่มของเรา ล้วนเกิดในเมืองกาสิมีคนคอยกันเสวตฉัตรให้เราตลอดคืนตลอดวัน ด้วยหวังว่า หนาว ร้อน ฤดู ฤดูน้ำหลาก หรือน้ำค้าง อย่าเบียดเบียนพระองค์ท่านได้

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เรามีปราสาท ๓ หลัง ปราสาทหนึ่งเป็นที่อยู่ในฤดูหนาว ปราสาทหนึ่งเป็นที่อยู่ในฤดูร้อน ปราสาทหนึ่งเป็นที่อยู่ในฤดูฝน เรานั้นแลถูกบำเรอด้วยดนตรีซึ่งไม่มีบุรุษปนตลอด ๔ เดือนในฤดูฝน บนปราสาทอันเป็นที่อยู่ในฤดูฝนมิได้ลงมาข้างล่างปราสาทเลย ในนิเวศน์แห่งพระชนกของเรา เขาให้ข้าวสาวิระคนด้วยมังสะแก่ทาสกรรมกรบุรุษ ทำนองเดียวกับที่ในนิเวศน์ของเขาคือ เขาให้ข้าวปันอันมีน้ำส้มเป็นที่สอง ฉะนั้น ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เรานั้นซึ่งประกอบด้วยความสำเร็จเห็นปานดังนี้ เป็นสุขุมาลชาตಿಯังยิ่ง ก็ยังคิดเห็นดังนี้ว่า

ปุถุชนผู้ยังไม่ได้ดับ เมื่อตนเป็นผู้มีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ เห็นคนอื่นแก่ ก็ล่วงตนเองเสีย แล้วอึดอัด ระอา รังเกียจ ไม่คิดว่า แม้เราก็คือเป็นผู้มีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้

เป็นปกติประจำวันหรือเปล่า เห็นคนแก่นี้เป็นปกติไหม สติเคยเกิดระลึกรู้ไหม ในขณะที่เห็นคนแก่ว่า นามธรรมที่เคยยึดถือว่าเป็นท่านในขณะนั้น เป็นสภาพธรรมอย่างไร สำหรับท่านที่เป็นปุถุชนผู้ยังไม่ได้ดับ เมื่อตนเป็นผู้มีความแก่เป็นธรรมดา

ไม่ล่องพ้นความแก่ไปได้ เห็นคนอื่นแก่ ก็ล่องตนเองเสีย แล้วอึดอัด ระอา รังเกียจ ไม่คิดว่า แม้เราก็เป็นผู้มีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่องพ้นความแก่ไปได้

บางคนไม่ชอบเลยเวลาที่เห็นคนแก่ ถึงกับรำคาญความแก่ของคนอื่นก็ได้ ทำไมช้า ทำไมไม่ทันใจ ทำไมไม่รีบร้อย ทำไมเลอะเทอะ อาจจะคิดอย่างนี้ ลืมเสียแล้วว่า ทุกท่านเป็นผู้ที่มีความแก่เป็นธรรมดา ท่านเองก็ต้องเป็นอย่างนี้แน่นอนในวันหนึ่ง แต่ก็อึดอัด รังเกียจ ระอาในความแก่ของคนอื่น โดยที่ไม่คำนึงถึงว่า เป็นของสาธารณะทั่วไปแก่คนทั้งหลายที่เกิดมาแล้ว ก็จะต้องแก่เป็นธรรมดา

เพราะฉะนั้น ถ้าสติไม่เกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมในขณะนั้น อาจจะมี ความรังเกียจ ความอึดอัด ความระอาในความแก่ของคนแก่ เมื่อสติไม่เกิด หลงลืม สติ ก็เป็นเราที่ไม่แก่ถ้าท่านยังไม่แก่ และรังเกียจในคนอื่นซึ่งเป็นเขาที่แก่ มีความเป็น เรา มีความเป็นเขา เพราะว่าไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง

แต่จิตนี้จะอ่อนโยนได้ ถ้าสติเกิด เห็นความเป็นธรรมดากว่า ท่านเองก็ต้องเป็นอย่างนั้น ไม่ต่างกันเลย จะช้าหรือเร็วเท่านั้น ก็จะเป็นอย่างนั้น เหมือนอย่างนั้น ที่เดียว เพราะฉะนั้น ถ้ามีการระลึกถึงความจริงที่ว่า ทุกคนเหมือนกัน เป็นนามธรรม และรูปธรรมซึ่งเกิดมาแล้วก็ต้องแก่ ก็จะทำให้จิตใจอ่อนโยนและเป็นกุศล ไม่มีความ ระอา ไม่มีความรังเกียจในขณะนั้นได้

เพราะฉะนั้น เรื่องของการเป็นผู้มีสติ ท่านอาจจะระลึกถึงความแก่ซึ่งเป็น ธรรมดาสำหรับทุกคน และจิตก็อ่อนโยน สติระลึกถึงลักษณะสภาพของจิตที่อ่อนโยนรู้ ว่าไม่ใช่ตัวตน หรือในขณะที่ท่านกำลังรังเกียจ อึดอัด ระอา สติเกิดขึ้นรู้ว่า ขณะนั้น เป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยตามความเป็นจริง เป็นอกุศลธรรมซึ่งยังไม่ได้ ดับเป็นสมุจเฉทก็ได้ เพราะฉะนั้น ควรที่จะมีสติระลึกได้ รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ กำลังปรากฏในขณะนั้นซึ่งสาธารณะทั่วไปกับทุกคนตามความเป็นจริง เพื่อที่จะละ คลายอกุศล

ข้อความต่อไปมีว่า

ก็และการที่เราซึ่งเป็นคนมีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้ ได้เห็นคนแก่เข้าแล้ว ฟังอึดอัด ระอา รังเกียจ ข้อนั้นเป็นการไม่สมควรแก่เราเลย

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเรานั้นสำเหนียกอยู่ดังกล่าวมา ย่อมละความเมาในความเป็นหนุ่มเสียได้โดยประการทั้งปวง

นี่คือวิธีละความเมา ซึ่งเมาเสมอ เมาด้วยกิเลสนี้มาตลอดเวลา เพราะฉะนั้นเวลาที่เห็นคนแก่แล้วอึดอัด ระอา รังเกียจ ผู้ที่มีสติ เช่น พระผู้มีพระภาคก่อนจะได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ก็ทรงระลึกได้ว่า ข้อนั้นเป็นการไม่สมควรเลย และเมื่อสำเหนียกอยู่ดังกล่าวมา ย่อมละความเมาในความเป็นหนุ่มเสียได้โดยประการทั้งปวง และความเมานี้ไม่ได้หายไปหมดสิ้น ตราบใดที่ยังมีกิเลสอยู่ อาจจะระลึกได้นิดเดียว เดียวเดียว ประเดี๋ยวก็เมาต่ออีกแล้ว

ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานจริง ๆ จะเห็นกิเลสว่ามากเหลือเกิน มีมากจริง ๆ ถ้าสติไม่ระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมจนทั่วจริง ๆ จะดับกิเลสได้อย่างไร และถ้ายังเห็นกิเลสมาก ๆ อย่างนี้ ก็ลองคิดว่า วันไหนจะดับได้หมดสิ้น ไม่ว่าจะเป็นกำลังเห็นคนแก่ สติเกิดใหม่ ระลึกถึงลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมใหม่ ปัญญาเจริญขึ้นที่จะรู้ชัดว่า ไม่มีตัวตน ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคลใหม่ เพื่อที่จะดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉตตามลำดับขั้น

ข้อความต่อไปมีว่า

ปุถุชนผู้มีได้สดับ เมื่อตนเป็นผู้มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้ เห็นคนอื่นเจ็บไข้ ก็ล่วงตนเองเสีย แล้วอึดอัด ระอา รังเกียจ ไม่คิดว่า แม้เราก็เป็นผู้มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้ ก็และการที่เราซึ่งเป็นคนมีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้ ได้เห็นคนเจ็บไข้เข้าแล้ว ฟังอึดอัด ระอา รังเกียจ ข้อนั้นเป็นการไม่สมควรแก่เราเลย

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเรานั้นสำเหนียกอยู่ดังกล่าวมา ย่อมละความเมาในความไม่มีโรคเสียได้โดยประการทั้งปวง

๕๘๖

เป็นชีวิตปกติประจำวันใช้ใหม่ เรื่องของความเจ็บไข้ เวลาเห็นแล้วรู้สึกอย่างไร เวลาที่เห็นคนเจ็บไข้ เปื่อ อึดอัด ระอา รังเกียจ ช่วยตัวเองไม่ได้ นำรังเกียจเหลือเกิน ถ้าเป็นอย่างนั้น ก็เมาามากทีเดียวที่ลืมนึกว่า คนที่กำลังเจ็บไข้ก็คือตัวท่าน ไม่วันใดก็วันหนึ่งในสังสารวัฏ ซึ่งก่อนที่คนนั้นจะเจ็บไข้ ก็เหมือนตัวท่านที่ไม่มีความเจ็บไข้ แต่วันหนึ่งก็ต้องประสบกับความเจ็บไข้ เพราะฉะนั้น ผู้ที่ยังมีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา จะรังเกียจ อึดอัด ระอาผู้ซึ่งกำลังเจ็บไข้ เป็นสิ่งที่ไม่สมควรเลย

และสติเกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้นบ้างไหม ถ้ายังไม่ระลึกถึง ก็ทราบความจริงได้ว่า หลงลืมสติมาก แล้ววันไหนจะดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท

นี่เป็นชีวิตจริง ๆ ซึ่งจะต้องรู้สภาพธรรมทุกสถานการณ์ ทุกเหตุการณ์ ไม่ว่าจะประสบกับคนแก่ คนเจ็บประการใดก็ตาม สติควรที่จะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้นตามความเป็นจริง ถ้าคิดว่าไม่ต้องรู้ วันหนึ่ง ๆ ผ่านไป เห็นคนแก่จิตใจจะเป็นอย่างไรก็ช่าง เห็นคนเจ็บจิตใจจะเป็นอย่างไรก็ช่าง วันไหนจะรู้ความจริงว่า ไม่มีตัวตน ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล เมื่อไรกิเลสจึงจะดับได้เป็นสมุจเฉท เพราะฉะนั้น ถ้ายังหลงลืมสติมาก ก็รู้ว่าจะต้องเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติยิ่งขึ้น

ข้อความต่อไปมีว่า

ปุณฺณผู้มีได้สดับ เมื่อตนเป็นผู้มีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ เห็นคนอื่นที่ตายแล้ว ก็ล่วงตนเองเสีย แล้วอึดอัด ระอา รังเกียจ ไม่คิดว่าแม้เราก็เป็นผู้มีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ ก็และการที่เราซึ่งเป็นคนมีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ ได้เห็นคนอื่นที่ตายไปแล้ว ฟังอึดอัด ระอา รังเกียจ ข้อนั้นไม่เป็นการสมควรแก่เราเลย

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเรานั้นสำเหนียกอยู่ดังกล่าวมา ย่อมละความเมาในชีวิตเสียได้โดยประการทั้งปวง

เรื่องของการที่จะเห็นคนตาย ก็เป็นชีวิตประจำวันอีกเหมือนกัน สติระลึกรู้ลักษณะสภาพของจิตในขณะที่จะเห็นคนตายบ้างหรือไม่ เป็นเรื่องที่จะต้องเจริญสติปัฏฐานจริง ๆ จึงจะรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ที่เห็นคนแก่บ้าง เห็นคนเจ็บบ้าง เห็นคนตายบ้าง และก็จะได้รู้ความจริงว่า สภาพธรรมที่เกิดขึ้นนั้น ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล

มีใครบ้างไหมที่ไม่รังเกียจคนตาย อยู่ด้วย ๓ – ๔ วันได้ไหม ขึ้นพอง มีหนอน มีน้ำหนอง มีเลือด บวม พอง แตก เขียวคล้ำ สีต่าง ๆ มีใครไม่รังเกียจบ้าง

ถ้ารังเกียจ ก็เป็นสภาพนามธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย สติเกิดขึ้นรู้ลักษณะของจิตในขณะนั้น รู้ว่าเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล แต่ว่าท่านที่เคยรังเกียจคนตาย อย่าลืมว่า คือตัวท่านเองแน่นอนที่สุด ตัวของท่านจะเป็นอย่างนั้นในวันหนึ่ง ไม่มีใครพิเศษจากบุคคลอื่น เหมือนกันทั้งหมด นี่คือความจริง

เพราะฉะนั้น การที่จะได้รู้ความจริง ระลึกถึงความจริงบ่อย ๆ และเห็นความจริง เปรียบเทียบอสุภะต่าง ๆ รู้ว่าท่านเองก็คืออสุภะ ไม่ผิดกันเลยในวันหนึ่ง ในขณะนั้นจะทำให้ละความเมาได้ชั่วคราว เพราะถ้ากิเลสยังไม่ดับหมด สร้างมาได้ชนิดหนึ่งก็เมาต่อไปอีก จนกว่าจะดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า เมานี้เมามากด้วยกิเลส ถ้าสติไม่เกิด ไม่ระลึกรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ย่อมเป็นปัจจัยให้อกุศลเกิดขึ้น

ข้อความต่อไป

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความเมา ๓ ประการนี้ ๓ ประการเป็นไฉน คือ ความเมาในความเป็นหนุ่มสาว ๑ ความเมาในความไม่มีโรค ๑ ความเมาในชีวิต ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ปุณฺณผู้มีได้สดับ ผู้เมาด้วยความเมาในความเป็นหนุ่มสาว ย่อมประพฤติกุศลทางกาย ทางวาจา ทางใจ ครั้นแล้ว เมื่อกายแตกตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ปุณฺณผู้มีได้สดับ ผู้เมา

แล้วด้วยความเมาในความไม่มีโรค ฯลฯ หรือปุถุชนผู้มีได้สติ ผู้เมาแล้วด้วยความเมาในชีวิต ย่อมประพฤติดุจจิตทางกาย ทางวาจา ทางใจ ครั้นแล้ว เมื่อกายแตกตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ฯ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้เมาแล้วด้วยความเมาในความเป็นหนุ่มสาว ย่อมลาสิกขาสิกไป ภิกษุผู้เมาแล้วด้วยความเมาในความไม่มีโรค ฯลฯ หรือภิกษุผู้เมาแล้วด้วยความเมาในชีวิต ย่อมลาสิกขาสิกไป ฯ

ปุถุชนเป็นผู้มีความป่วยไข้ ความแก่ และความตายเป็นธรรมดา มีอยู่ตามธรรมดา แต่พากันรังเกียจ ก็การที่เราพึงรังเกียจความป่วยไข้ ความแก่ และความตายนี้ ในหมู่สัตว์ซึ่งมีธรรมดาอย่างนี้ ชื่อนั้นไม่สมควรแก่เราผู้มีปกติดูอยู่เช่นนี้ เรานั้นเป็นอยู่เช่นนี้ รู้จักธรรมที่หมดอุปธิ เห็นเนกขัมมะโดยความเป็นธรรมเกษม ย่อมครอบงำความเมาในความไม่มีโรค ในความเป็นหนุ่มสาว และในชีวิตเสียได้ทั้งหมด ความอุตสาหะได้เกิดแล้วแก่เราผู้เห็นนิพพานด้วยปัญญาอันยิ่ง บัดนี้ เราไม่ควรที่จะกลับไปเสพกาม เราจักเป็นผู้ไม่ถอยหลัง จักเป็นผู้มีพรหมจรรย์เป็นที่ไปในเบื้องหน้า

เมาหรือเปล่า ถ้ากำลังไม่มีโรค ลืมคิดว่าจะต้องมีโรค ก็เมา ยังไม่แก่ ลืมคิดว่าจะต้องแก่ ก็เมา ยังไม่ตาย ลืมคิดไปว่าจะต้องตาย ก็เมา

ถ. ตอนเป็นหนุ่มสาว ทำอย่างไรจะหายเมาได้ ทำให้จิตใจเราไม่เมาจนเกินไป

ส. เจริญสติ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เป็นหนทางเดียว ถ้ารู้ตัวว่าเมา ก็ยังดีกว่าไม่รู้ใช่ไหม ขณะที่หลงลืมสติก็เมาแล้ว เมาจริง ๆ เมาในความเป็นหนุ่มสาว เมาในความไม่มีโรค เมาในความมีชีวิตซึ่งยังไม่ตาย แต่ต้องตายแน่

เพราะฉะนั้น วันนี้เมาแล้วแค่ไหน คิดเป็นวัน ๆ ก็ได้ ตั้งแต่เข้ามาจนถึงเดี๋ยวนี้ ก็เมานับไม่ถ้วนแล้ว ต่อไปป่วยถึงเย็น ยังเมาอยู่อีก พรุ่งนี้ก็เหมือนอย่างนี้ ทุกวันไป ถ้าสติไม่เกิด ไม่ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ไม่มีหนทางที่จะสร้างเมาหรือละความเมาได้หมดสิ้นเป็นสมุจเฉท

ข้อสำคัญอย่าลืมว่า ความรู้หรือปัญญาต้องเกิดขึ้นจึงจะดับกิเลสได้ หลายท่านพยายามที่จะละคลาย ดับกิเลส โดยไม่อบรมเจริญความรู้ในลักษณะของนามธรรม และรูปธรรม ถ้าเป็นในลักษณะนี้ ไม่มีทางที่จะดับกิเลสได้ด้วยความที่ยังเป็นตัวตน ยังเป็นเราซึ่งสามารถจะละคลายกิเลส

กิเลสนี้ละเอียดมาก ลึกมาก ถ้ายังมีความเห็นผิดในสภาพธรรม แม้ในสติที่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ก็ยึดถือว่าเป็นเราต่างหากที่รู้ เราเป็นผู้ที่ใช้สติ เราเป็นผู้ที่มีสติ โดยนัยนี้ไม่สามารถที่จะดับความยึดถือสภาพธรรมทั้งหลายว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลได้ และเมื่อมาแล้ว ก็ย่อมเป็นผู้ที่มีมานะแน่นนอน เพราะว่าเป็นบุคคลอื่นเป็นอย่างนั้น แต่ตัวท่านไม่ได้เป็นอย่างนั้น ในความคิดขณะนั้น

ข้อความในพระสูตร จะเป็นเครื่องเตือนให้ท่านผู้ฟังได้ระลึกรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งควรอย่างยิ่งที่จะได้ระลึกถึงความจริงที่เกิดขึ้นกับตัวท่านและบุคคลทั้งหลาย เพื่อที่จะได้ไม่หลงลืมสติ และเพียรด้วยการระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏบ่อย ๆ เนื่อง ๆ

ขอกล่าวถึงเรื่องภัย ซึ่งทุกท่านก็คงจะกลัว ไม่มีใครต้องการที่จะประสบภัยใด ๆ ทั้งสิ้น และบางท่านก็ถือว่า ภัยนั้นเป็นภัยใหญ่ ภัยนี้ใหญ่กว่าภัยนั้น หรือภัยนั้นร้ายแรงกว่าภัยนั้น เป็นต้น แต่ภัยที่แท้จริงนั้น คืออย่างไร

อังคุตตรนิกาย ตกนิบาต ภยสูตร ข้อ ๕๐๒ มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ปุณฺณผู้ไม่ได้สดับ ย่อมกล่าววภัย ๓ อย่างนี้ว่า เป็นอมาตาปุตติภัย ภัย ๓ อย่างเป็นไฉน ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สมัยที่มีการเกิดไฟไหม้ใหญ่ เมื่อเกิดไฟไหม้ใหญ่แล้ว แม้บ้านก็ถูกไฟเผา แม้นิคมก็ถูกไฟเผา แม้นครก็ถูกไฟเผา เมื่อบ้านก็ดี นิคมก็ดี นครก็ดี ถูกไฟเผาอยู่ในที่นั้น ๆ แม้มารดาที่ไม่พบบุตร บุตรที่ไม่พบมารดา ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ปุณฺณผู้ไม่ได้สดับ ย่อมกล่าววภัยข้อที่ ๑ นี้ว่าเป็นอมาตาปุตติภัย

การพลัดพรากกันของมารดากับบุตร มีประการหนึ่งที่คนทั่วไปมองเห็น คือ เมื่อเกิดไฟไหม้ใหญ่ มารดาก็พลัดพรากจากบุตร บุตรก็พลัดพรากจากมารดา ผู้ซึ่ง

เคยเป็นที่รัก ที่เคยเกี่ยวข้องกัน ก็พลัดพรากจากกันด้วยภัยใหญ่ ซึ่งปุณณเห็นว่า ภัยนั้นคือไฟไหม้ เมื่อมีไฟไหม้ใหญ่ก็จะมีอาการพลัดพราก จริงหรือเปล่า กลัวไหม ไฟไหม้ อันตรายมาก ย่อมทำให้เกิดการพรากจากกันระหว่างมารดากับบุตร นี่เป็น ความเห็นของปุณณผู้ไม่ได้สดับ

ข้อความต่อไป

อีกประการหนึ่ง สมัยที่มหาเมฆตั้งขึ้นมีอยู่ ก็เมื่อมหาเมฆตั้งขึ้นแล้ว ย่อมเกิด ห้วงน้ำใหญ่ เมื่อเกิดห้วงน้ำใหญ่แล้ว แม่น้ำก็ถูกน้ำพัดไป แม่นิคมก็ถูกน้ำพัดไป แม่นครก็ถูกน้ำพัดไป เมื่อบ้านก็ดี นิคมก็ดี นครก็ดี ถูกน้ำพัดไปอยู่ ในที่นั้น ๆ แม้ มารดาก็ไม่พบบุตร แม้บุตรก็ไม่พบมารดา ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ปุณณผู้ไม่ได้สดับ ย่อมกล่าววาทะข้อที่ ๒ นี้ว่า เป็นอมาตาปุตติภัก

วันนี้ทุกคนที่เป็นบุตร ยังอยู่กับมารดาบิดา ยังไม่มีการพลัดพราก ใน ความรู้สึกของท่าน ยังไม่พราก ยังไม่แยกขาดจากกัน จะแยกจากกันก็เมื่อมีไฟไหม้ บ้าง น้ำท่วมบ้าง

ข้อความต่อไป

อีกประการหนึ่ง สมัยที่มีภัย คือ โจรป่ากำเริบ พวกชาวชนบทต่างพากันขึ้น ยานหนีไป ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่อสมัยที่มีภัย คือ โจรป่ากำเริบ เมื่อชาวชนบท ต่างพากันขึ้นยานหนีไป ในที่นั้น ๆ แม้มารดาก็ไม่พบบุตร แม้บุตรก็ไม่พบมารดา ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ปุณณผู้ไม่ได้สดับ ย่อมกล่าววาทะข้อที่ ๓ นี้ว่า เป็นอมาตาปุตติภัก

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ปุณณผู้ไม่ได้สดับ ย่อมกล่าววาทะ ๓ อย่างนี้แล้วว่า เป็นอมาตาปุตติภัก

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย แต่ปุณณผู้ไม่ได้สดับ ย่อมกล่าวสมาตาปุตติภักแท้ ๆ ๓ อย่างนี้นั้นแล้วว่า เป็นอมาตาปุตติภัก ภัย ๓ อย่างนั้น เป็นไฉน

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย สมัยที่มีการเกิดไฟไหม้ใหญ่ เมื่อเกิดไฟไหม้ใหญ่แล้ว แม่น้ำก็ถูกไฟเผา แม่นิคมก็ถูกไฟเผา แม่นครก็ถูกไฟเผา แม่น้ำก็ดี นิคมก็ดี นครก็ดี

ถูกไฟเผาอยู่ สมัยที่มารดาที่พบบุตร แม้บุตรก็พบมารดา เป็นบางครั้งบางแห่งมีอยู่
ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ย่อมกล่าวสมมติตาปุตติกภัยแท้ ๆ ข้อที่ ๑ นี้ว่า
เป็นอมตาปุตติกภัย

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงความจริงว่า ถึงแม้จะมีไฟไหม้ใหญ่ มารดาก็ยัง
พบบุตรได้อีก บุตรก็ยังพบมารดาได้อีก เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ภัยใหญ่ที่แท้จริง แต่ว่า
ปุถุชนไม่เห็นภัยอื่นที่ยิ่งใหญ่กว่านี้ ปุถุชนก็เลยกล่าวแต่เพียงว่า ไฟไหม้ใหญ่นี้เป็นภัย
ที่พรากร ที่แยกมารดาจากบุตร และแยกบุตรจากมารดา

ข้อความต่อไป

อีกประการหนึ่ง สมัยที่มหาเมฆตั้งขึ้นมีอยู่ ก็เมื่อมหาเมฆตั้งขึ้นแล้ว ย่อมเกิด
ห้วงน้ำใหญ่ เมื่อเกิดห้วงน้ำใหญ่แล้ว แม่น้ำก็ถูกน้ำพัดไป แม่นิคมก็ถูกน้ำพัดไป
แม่น้ำครก็ถูกน้ำพัดไป เมื่อบ้านก็ดี นิคมก็ดี นครก็ดี ถูกน้ำพัดไปอยู่ สมัยที่มารดาที่
พบบุตร แม้บุตรก็พบมารดา เป็นบางครั้งบางแห่งมีอยู่ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ปุถุชนผู้
ไม่ได้สดับ ย่อมกล่าวสมมติตาปุตติกภัยแท้ ๆ ข้อที่ ๒ นี้ว่า เป็นอมตาปุตติกภัย

น้ำท่วม แยกย้ายพลัดพรากจากกัน ก็ยังกลับมาพบกันได้ ไม่ใช่แยกขาดจาก
กันจริง ๆ เพราะฉะนั้น ผู้ที่ยังไม่ได้สดับ ยังไม่ได้เห็นว่าภัยจริง ๆ ที่ยิ่งกว่านั้นมีอยู่
ก็กล่าวว่า น้ำท่วมเป็นภัยใหญ่ ซึ่งความจริงแล้ว เป็นสมมติตาปุตติกภัย ไม่ใช่อมตา-
ปุตติกภัย

ข้อความต่อไป

อีกประการหนึ่ง สมัยที่มีภัย คือ โจรป่ากำเริบ พวกชาวชนบทต่างพากันขึ้น
ยานหนีไป ก็เมื่อภัย คือ โจรป่ากำเริบ เมื่อพวกชาวชนบทต่างพากันขึ้นยานหนีไป
สมัยที่มารดาที่พบบุตร แม้บุตรก็พบมารดา เป็นบางครั้งบางแห่งมีอยู่ ดูกร ภิกษุ
ทั้งหลาย ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ย่อมกล่าวสมมติตาปุตติกภัยแท้ ๆ ข้อที่ ๓ นี้ว่า เป็น
อมตาปุตติกภัย

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ปุณฺณผู้ไม่ได้สดับ ย่อมกล่าวภย ๓ อย่างนี้แล ซึ่งเป็นสมาตาปุตติภยแท้ ๆ ว่า เป็นสมาตาปุตติภย

สมัยที่บ้านเมืองแตก บ้านแตกสาแหรกขาด ต้องพลัดพรากจากกัน มารดาไม่พบบุตร บุตรไม่พบมารดา ปุณฺณผู้ไม่ได้สดับก็คิดว่า นั่นเป็นภยใหญ่ยิ่งในชีวิต แต่ความจริงแล้ว แม้ว่าบ้านแตกสาแหรกขาด หรือบ้านเมืองแตกอย่างไรก็ตาม โอกาสที่มารดาจะพบกับบุตร หรือบุตรจะพบกับมารดา ก็ยังมีได้ เพราะฉะนั้น ภยที่ยิ่งใหญ่มากกว่านั้น ที่แยกขาดจากกันจริง ๆ พรากมารดาและบุตร บุตรและมารดาจริง ๆ นั่น คือ ภยอะไร สิ่งนั้นคืออะไร

ข้อความต่อไป

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภย ๓ อย่างนี้ เป็นสมาตาปุตติภย ๓ อย่างนั้นเป็นไหน คือ ภยคือความแก่ ๑ ภยคือความเจ็บ ๑ ภยคือความตาย ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เมื่อบุตรแก่ มารดาอย่าได้ตามใจหวังดังนี้ว่า เราจงแก่ บุตรของเราอย่าได้แก่ ก็หรือว่า เมื่อมารดาแก่ บุตรอย่าได้ตามใจหวังดังนี้ว่า เราจงแก่ มารดาของเราอย่าได้แก่

จริงไหม แยกขาดจากกัน บุตรเป็นส่วนบุตร มารดาส่วนมารดา ถึงคราวที่มารดาจะแก่ บุตรไม่อยากจะให้มารดาบิดาท่านแก่เฒ่าเลย ท่านจะลำบาก ท่านจะมีความเปื้อนหนายในชีวิตต่าง ๆ เพราะฉะนั้น บุตรอาจจะขอแก้แทนมารดาบิดา ซึ่งก็เป็นไปไม่ได้ แยกขาดจากกันจริง ๆ บุตรส่วนบุตร มารดาส่วนมารดา บิดาส่วนบิดา พรากจากกัน ไม่สามารถที่จะทดแทนช่วยเหลือกันได้ ทุกคนต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัย

หรือแม้บุตร ถึงคราวที่บุตรแก่ มารดาบิดาก็ไม่อยากจะให้บุตรแก่เลย เพราะวาบุตรเคยไม่แก่ เคยเป็นหนุ่มเป็นสาว เคยสวยงาม เวลานี้บุตรก็จะแก่เสียแล้ว เพราะฉะนั้น มารดาก็ขอแก้แทน ขอบุตรของเราจงอย่าแก่เลย ก็เป็นสิ่งที่เป็นไม่ได้ นี่คือภยจริง ๆ ซึ่งพราก แยกมารดาบิดาจากบุตรบิดาด้วยประการทั้งปวง

๕๘๗

ข้อความต่อไปมีว่า

เมื่อบุตรเจ็บไข้ มารดาอย่ามโหฬารใจหวังดังนี้ว่า เราจงเจ็บไข้ บุตรของเราอย่าเจ็บไข้ ก็หรือว่า เมื่อมารดาเจ็บไข้ บุตรอย่ามโหฬารใจหวังดังนี้ว่า เราจงเจ็บไข้ มารดาของเราอย่าเจ็บไข้ เมื่อบุตรกำลังจะตาย มารดาอย่ามโหฬารใจหวังดังนี้ว่า เราจงตาย บุตรของเราอย่าได้ตาย ก็หรือว่า เมื่อมารดา กำลังจะตาย บุตรอย่ามโหฬารใจหวังดังนี้ว่า เราจงตาย มารดาของเราอย่าได้ตาย

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภัย ๓ อย่างนี้แล เป็นอมาตยาปุตติภัย ฯ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย มรรคาปฏิบัติซึ่งเป็นไปเพื่อละ เพื่อก้าวล่วงสมาตยาปุตติภัย ๓ อย่างนี้ และอมาตยาปุตติภัย ๓ อย่างนี้ มีอยู่ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็มรรคาปฏิบัติซึ่งเป็นไปเพื่อละ เพื่อก้าวล่วงสมาตยาปุตติภัย ๓ อย่างนี้ และอมาตยาปุตติภัย ๓ อย่างนี้เป็นไฉน คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้แล กล่าวคือ สัมมาทิฐิ ... สัมมาสมาธิ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย มรรคาปฏิบัติซึ่งเป็นไปเพื่อละ เพื่อก้าวล่วงสมาตยาปุตติภัย ๓ อย่าง และอมาตยาปุตติภัย ๓ อย่างนี้แล

มีหนทางที่จะละภัยทั้งหลายโดยเด็ดขาดได้ หนทางนั้น คือ มรรคมีองค์ ๘ คือ การเจริญสติปัฏฐาน หนทางเดียว

เป็นเรื่องจริงในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะต้องอบรมเจริญปัญญาจนกว่าจะรู้ทั่ว และจะเห็นจริง ๆ ว่า ภัยแท้ ๆ นั้นคืออะไร ไม่ใช่เพียงไฟไหม้ น้ำท่วม หรือว่าบ้านเมืองมีโจรผู้ร้ายกำเริบ บ้านแตกสาแหรกขาด แต่ภัยจริง ๆ นั้นมีอยู่ทุกขณะ พรากตัวท่านจากบุคคลอื่นให้เป็นแต่ละบุคคลตามเหตุตามปัจจัย น่ากลัวกว่าไหม ไม่เป็นไปตามใจหวัง ไม่ว่าพระผู้มีพระภาคจะทรงแสดงธรรมซึ่งเป็นความจริงในชีวิตประจำวันอย่างไร

ก็ทรงจบพระธรรมเทศนาลงด้วยการอบรมเจริญปัญญา ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรม ซึ่งเป็นมรรคมรรค ๘

ชีวิตประจำวันอีกเรื่องหนึ่ง เป็นเรื่องที่จะเกื้อกูลท่านผู้ฟังให้เป็นผู้ที่อบรมเจริญปัญญายิ่งขึ้น ข้อความใน **อังคุตตรนิกาย ตกนิบาต เสวิสูตร ข้อ ๔๖๕** มีว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๓ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก ๓ จำพวกเป็นไฉน คือ ๑. บุคคลที่ไม่ควรเสพ ไม่ควรคบ ไม่ควรเข้าไปนั่งใกล้ มีอยู่ ๒. บุคคลที่ควรเสพ ควรคบ ควรเข้าไปนั่งใกล้ มีอยู่ ๓. บุคคลที่จะต้องสักการะเคารพ แล้วจึงเสพ คบหา เข้าไปนั่งใกล้ มีอยู่

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลที่ไม่ควรเสพ ไม่ควรคบ ไม่ควรเข้าไปนั่งใกล้เป็นไฉน บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นคนเลวโดยศีล สมาธิ ปัญญา (ไม่ใช่เฉพาะโดยศีล แต่เป็นคนเลวโดยศีล สมาธิ ปัญญา) บุคคลเห็นปานนี้ ไม่ควรเสพ ไม่ควรคบ ไม่ควรเข้าไปนั่งใกล้ นอกจากจะเอ็นดูอนุเคราะห์กัน

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลที่ควรเสพ ควรคบ ควรเข้าไปนั่งใกล้เป็นไฉน บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นคนเช่นเดียวกับตนโดยศีล สมาธิ ปัญญา บุคคลเห็นปานนี้ ควรเสพ ควรคบ ควรเข้าไปนั่งใกล้ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะการสนทนาปรารภศีล จักมีแก่พวกเราซึ่งเป็นคนเสมอกันโดยศีลด้วย การสนทนาของเรานั้น จักเป็นถ้อยคำเป็นไปด้วย และจักเป็นความสำราญของเราด้วย การสนทนาปรารภสมาธิ จักมีแก่พวกเราซึ่งเป็นคนเสมอกันโดยสมาธิด้วย การสนทนาของเรานั้น จักเป็นถ้อยคำเป็นไปด้วย และจักเป็นความสำราญของเราด้วย การสนทนาปรารภปัญญา จักมีแก่เราซึ่งเป็นคนเสมอกันโดยปัญญาด้วย การสนทนาของเรานั้น จักเป็นถ้อยคำเป็นไปด้วย และจักเป็นความสำราญของเราด้วย ฉะนั้น บุคคลเห็นปานนี้ จึงควรเสพ ควรคบ ควรเข้าไปนั่งใกล้

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลที่จะต้องสักการะเคารพ แล้วจึงเสพ คบหา เข้าไปนั่งใกล้เป็นไฉน บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ยิ่งโดยศีล สมาธิ ปัญญา บุคคลเห็นปานนี้ จักต้องสักการะเคารพ แล้วจึงเสพ คบหา เข้าไปนั่งใกล้ ข้อนั้นเพราะ

เหตุไร เพราะอาการเช่นนี้ จักบำเพ็ญศีลชั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ให้บริบูรณ์ หรือจักอนุเคราะห์ศีลชั้นที่บริบูรณ์ด้วยปัญญาในที่นั้น ๆ จักบำเพ็ญสมาธิชั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ให้บริบูรณ์ หรือจักอนุเคราะห์สมาธิชั้นที่บริบูรณ์ด้วยปัญญาในที่นั้น ๆ จักบำเพ็ญปัญญาชั้นที่ยังไม่บริบูรณ์ให้บริบูรณ์ หรือจักอนุเคราะห์ปัญญาชั้นที่บริบูรณ์ด้วยปัญญาในที่นั้น ๆ ฉะนั้น บุคคลเห็นปานนี้ จึงควรสักการะเคารพ แล้วเสพคบหา เข้าไปนั่งใกล้

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๓ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก

ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคผู้สุคตพระศาสดาตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้จบลงแล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

บุรุษคบบคนเลว ย่อมเลวลง คบคนที่เสมอกัน ย่อมไม่เสื่อมในกาลไหน ๆ
คบคนที่สูงกว่า ย่อมพลันเด่นขึ้น ฉะนั้น จึงควรคบคนที่สูงกว่าตน ดังนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๖

นี่เรื่องของการเจริญสติปัฏฐานหรือเปล่า ศีลที่ยังไม่บริบูรณ์ ก็จะได้บริบูรณ์ขึ้น
สมาธิที่ยังไม่บริบูรณ์ ก็จะได้บริบูรณ์ขึ้น ปัญญาที่ยังไม่บริบูรณ์ ก็จะได้บริบูรณ์ขึ้น
จุดประสงค์เพื่อที่จะให้บริบูรณ์ทั้งศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งในการอบรมเจริญมรรคมีองค์
๘ ครบบริบูรณ์ทั้งศีล สมาธิ ปัญญา

สำหรับเรื่องของบุคคลซึ่งเป็นผู้ที่เลว เสมอกัน หรือว่าสูงกว่า ข้อความใน
สัทธัมมปัชโชติกา ภาค ๒ อรรถกถาขุททกนิกาย จุฬนิตเทส ชัคควิสาณสูตร-
นิตเทส ข้อ ๗๔๘ อธิบายความหมายของข้อความที่ว่า

พึงละสหายชั่ว ผู้ไม่เห็นประโยชน์ ผู้ตั้งอยู่ในธรรมอันไม่เสมอ ไม่ควรเสพคบผู้
ขวนขวายและคนประมาทด้วยตนเอง พึงเที่ยวไปผู้เดียวเหมือนนอแรด ฉะนั้น

ข้อความใน **สัทธัมมปัชโชติกา ภาค ๒** มีว่า

บุคคลที่ชื่อว่า คนบาป เพราะเป็นผู้ประกอบด้วยทวิจฺฉิอันชั่ว คือ เป็นผู้ที่มี
ความเห็นผิด บุคคลที่ชื่อว่า ไม่เห็นประโยชน์ของคนอื่น ก็เพราะอรรถว่า แสดงสิ่งที่

ไม่ใช่ประโยชน์ให้แก่บุคคลแม่เหล่านี้นะ และได้ชื่อว่า ตั้งอยู่แล้วในธรรมอันไม่
ส่ำเสมอ มีกายทุจริต เป็นต้น

สำหรับการไม่คบนั้น มีข้อความอธิบายว่า

การไม่คบนั้น ได้แก่ ไม่พึงเข้าไปหาด้วยตนเอง สยัม น เสเวยย

ได้แก่ ไม่พึงเข้าไปหาแม้ด้วยจิต สามัม น เสเวยย

การที่จะไม่คบ หมายถึง ไม่พึงเข้าไปหาด้วยตนเอง และไม่พึงเข้าไปหาแม้ด้วย
จิต บางคนยังไม่ไป แต่อยากจะไปใช่ไหม ได้ยินข่าวเล่าลือก็อยากจะไปดู อยากจะไป
หา อยากจะไปเข้าใกล้ อยากจะไปคบด้วย แต่ถ้าพูดถึงบุคคลซึ่งไม่เป็นประโยชน์
เพราะว่าประกอบด้วยปฏิสนธิอันชั่ว มีความเห็นผิด แสดงสิ่งที่ไม่ใช่ประโยชน์ให้แก่บุคคล
แม่เหล่านี้นะ และได้ชื่อว่า ตั้งอยู่แล้วในธรรมอันไม่ส่ำเสมอ มีกายทุจริต เป็นต้น
ซึ่งการไม่คบนั้น ได้แก่ ไม่พึงเข้าไปหาด้วยตนเอง สยัม น เสเวยย ไม่พึงเข้าไปหาแม้
ด้วยจิต สามัม น เสเวยย ไม่ควรแม้แต่คิดที่จะอยากคบกับคนที่มีความเห็นผิด ใจ
จริง ๆ อยากคบไหม หรือก็สนใจเหมือนกัน อยากจะได้ยินได้ฟังบ้าง

ข้อความต่อไปมีว่า

บทว่า น เสเวยย ได้แก่ ไม่พึงคบ

บทว่า น นิเสเวยย ได้แก่ ไม่พึงเข้าไปแม้สู่ที่ใกล้

บทว่า น สัมเสเวยย ได้แก่ พึงอยู่เสียให้ไกล

บทว่า น ปฏิเสเวยย ได้แก่ พึงกำวกลับเสีย

ข้อความละเอียดมากที่แสดงให้เห็นว่า การไม่ควรคบนี้ ควรจะเป็นอย่างไร
ในบทว่า น เสเวยย ได้แก่ ไม่พึงคบ น นิเสเวยย ได้แก่ ไม่พึงเข้าไปแม้สู่ที่ใกล้
เข้าไปใกล้ ๆ ก็น่ากลัว ถูกเรียกรังชักชวนแน่นอนที่สุด ถ้าท่านเข้าไปใกล้สถานที่ที่มี
ความเห็นผิด ผลก็คือ ท่านจะถูกชักชวนชักจูงไปในทางที่ผิด ไปสู่ความเห็นที่ผิด ไปสู่
ข้อปฏิบัติที่ผิด เพราะฉะนั้น การไม่คบ คือ น สัมเสเวยย ได้แก่ พึงอยู่เสียให้ไกล
น ปฏิเสเวยย ได้แก่ พึงกำวกลับเสีย ถ้าเข้าไปใกล้เมื่อไร ก็กำวกลับเสีย ให้ระลึกได้

ที่จะก้าวกลับเสีย ถอยออกมาห่าง ๆ อย่าเข้าไปใกล้ เพราะถ้าเข้าไปใกล้จะทำให้ได้รับการชักชวน ชักจูงไปสู่ความเห็นผิด และข้อปฏิบัติผิดต่าง ๆ

ถ. ในพระสูตรที่พระพุทธองค์ทรงแสดงนั้น ผมเห็นว่าถูกต้อง แต่ปัญหาอยู่ที่ว่า ผู้ที่มีศีลดี สมาธิดี ปัญญาดีนั้น ควรจะคบ ก็เห็นด้วย แต่ผู้ที่มีศีลไม่ดี สมาธิไม่ดี ปัญญาไม่ดี แต่ว่าปริยัติท่านดี อย่างนี้ควรคบ หรือไม่ควรคบ

ส. ถ้าทราบว่าปริยัติดี ก็คบเรื่องปริยัติ เรื่องใดไม่ดี ก็อย่าคบในเรื่องที่ไม่ดี

ถ. คนเราเมื่อคบกันแล้ว ที่ว่าจะคบเฉพาะปริยัติ ไม่พูดถึงศีล สมาธิ ปัญญานั้น รู้สึกละอายใจ

ส. เพราะฉะนั้น ถ้ารู้ตัวว่ายากอย่างนี้ ก็เลือกเอาประโยชน์ว่า อย่างไหนจะได้ประโยชน์ เพราะเห็นโทษเห็นภัยในการที่จะเข้าใกล้ เป็นของที่แน่นอน โดยเฉพาะถ้าการปฏิบัติผิด แต่ปริยัติถูก ผู้ที่มีปริยัติดีแล้วยังปฏิบัติผิดได้ จะมีความเห็นผิดแรงกล้าสักแค่ไหนที่จะยึดมั่นในข้อปฏิบัติผิดของตนว่าเป็นข้อปฏิบัติที่ถูก ซึ่งเป็นอันตรายมาก เพราะเป็นผู้ที่ทั้งรู้ปริยัติ แต่ก็ยังปฏิบัติผิด เพราะฉะนั้น ก็เลือกเอาที่เป็นประโยชน์

คามิกะ ที่คุณพูดเมื่อสักครู่นี้ว่า รู้ปริยัติดี แต่ปฏิบัติผิด ตามความเห็นของผม ถ้ารู้ปริยัติดี รู้ธรรมชาติของปริยัติ ในเนื้อหาปริยัติดีแล้ว ต้องปฏิบัติถูก คนรู้ไม่จริง หรือแปลไม่ดี จึงปฏิบัติผิด ถ้ารู้ปริยัติดี แปลดี เข้าใจซึ่งดีตามไวยากรณ์ หรือตามตัวหนังสือแล้ว ปฏิบัติไม่ผิด ถ้ารู้ปริยัติจริง ๆ แล้ว ปฏิบัติไม่ผิด

ส. หมายความว่า ท่านผู้นั้นเป็นผู้ที่ศึกษาปริยัติ แต่ไม่รู้ปริยัติจริง ๆ หรือ

คามิกะ เรียนปริยัติ ต้องรู้ปริยัติ ปริยัติ หมายความว่าอะไร ก็เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงบัญญัติไว้ ถ้าได้รู้ถึงหลักเกณฑ์ของปริยัติดีแล้ว ไม่ผิดที่จะนำมาปฏิบัติ ผู้ที่รู้ไม่จริง หรือรู้ ๆ ปลาย ๆ จะผิด ถ้ารู้จริงย่อมไม่ผิด

ถ. ปริยัติและปฏิบัติเป็นคนละเรื่อง คนละอัน คือ การปฏิบัติที่รู้ความจริง แต่ปริยัตินั้นรู้ชื่อ เวลานี้ผมคุยกับใครต่อใครมามาก คำว่า สติ ทุกวันนี้ เข้าใจกันว่า สติในชีวิตประจำวันนี้ มีสติตั้งแต่เช้า ตั้งแต่ตื่นจนกระทั่งหลับ เขารู้ว่ากันอย่างนี้

คนที่ตื่นอยู่จะต้องมีสติ ในปริยัติ ในพระอภิธรรมัตถสังคหะกล่าวไว้ว่า สติเป็นโสภณธรรม เกิดกับกุศลจิตเท่านั้น และวันหนึ่ง ๆ ลองคิดดู เราจะไม่มีโอกาสจิตหรือ ในเมื่อเรายังเป็นปุถุชนอยู่ เพราะฉะนั้น คำว่า สติ เป็นปริยัติ เป็นชื่อ ใคร ๆ ก็รู้จัก ใคร ๆ ก็พูดได้ ปริยัติที่ว่าเรียน ๆ มาแล้ว แต่ที่จรรู้จริงนั้น เป็นไปไม่ได้

คามิกะ ด้วยความรู้ของผมที่มีมา ก็พอจะพูดได้ บางคนสอบได้ถึง ม. ๕ บางทีรู้ไม่จริง ไปลอกเขามาบ้าง ไปจำเขามาบ้าง เหมือนกันกับคนที่เรียน ๙ ประโยค เพราะฉะนั้น ปริยัติซึ่งเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า ต้องรู้จริง ถ้าเราเข้าใจดี ก็ไม่ผิด เข้าใจดี แปลออกมาถูกต้อง แต่ที่รู้ไม่จริง อรรถกถาอธิบายก็ไม่เข้าใจ อย่างคำว่า สติ หมายความว่าอะไร สติ คนไทยนำมาใช้ อย่างว่าสลบไป พอฟื้นขึ้นมาก็ว่า ได้สติ ความจริงก็สติเหมือนกัน แต่ไม่ใช่สติที่มาจากศัพท์ว่า สรณะ ที่เป็นสติปฏิฐาน ไม่ใช่อย่างนั้น

อย่างคำว่า มานะ ที่อาจารย์พูดเมื่อสักครู่ ภาษาไทย เท่าที่ฟังมา เช่น หนู อุตส่าห์มานะเล่าเรียน นั้นหมายถึงความพยายาม แต่มานะที่เป็นศัพท์ในบาลี มานะ แปลว่า ความถือตัว ทะนงตัว หรือความอวดดี เราเอามาใช้ไม่ถูก อย่างที่ว่า มีสติ เป็นสติที่ใช้ในภาษาไทย แต่ไม่ใช่ในปริยัติ

สติ ในปริยัติเป็นโสภณเจตสิก เพราะฉะนั้น ที่ว่าสักครู่ผมก็ยังยืนยัน ถ้ารู้ ปริยัติดีแล้ว ปฏิบัติไม่ผิด เพราะการปฏิบัติต้องมาจากปริยัติ พระพุทธเจ้าท่านสอน เป็นปริยัติ ถูกลำมาแปล อธิบาย และปฏิบัติ ถ้าเรารู้ปริยัติได้ดี ก็ปฏิบัติไม่ผิด ไม่มีปัญหา ขอยืนยัน

ถ. ที่ว่ารู้จริง ๆ รู้จริงจากปริยัติอย่างเดียว หรือรู้จริงจากการปฏิบัติด้วย ถ้ารู้จริงทั้งปริยัติและปฏิบัติ อย่างนั้นจึงจะแน่นอนที่สุด ไม่ผิดแน่ อีกเรื่องหนึ่ง ที่ว่า คนที่ฟื้นขึ้นมาแล้วมีสติ แต่ไม่ใช่สติปฏิฐาน ผมขอเรียนถามว่า ถ้าไม่ใช่สติปฏิฐานแล้ว เป็นสติอะไร

คามิกะ สติ คือ ความรู้สึกตัวขึ้นมา แปลว่า รู้สึกสำนึกตัวขึ้นมา ฟื้นขึ้นมาได้สติ เขาพูดกันเป็นภาษาชาวบ้าน แต่ไม่ใช่สติปฏิฐาน สติปฏิฐานต้องมี ๔

อย่าง คือ กาย เวทนา จิต ธรรม ก็อย่างที่ยกตัวอย่างเมื่อสักครู่นี้ นำมาใช้กันเป็นภาษาไทย แต่ไม่เข้าใจรูปศัพท์ ก็เรียกกันผิด ๆ ถูก ๆ แต่เมื่อเรียกแล้ว ก็แล้วไป

เพราะฉะนั้น ที่เรียกว่ารู้ปริยัติดี ก็หมายความว่า รู้ธรรมสอรรถธรรมของปริยัติดี เมื่อรู้ดีแล้ว แผลออกมาจากปริยัติ นำมาปฏิบัติ ก็ต้องถูกต้อง ถ้ารู้ปริยัติไม่ดี ก็แปลผิด ๆ ถูก ๆ และนำมาใช้กัน อย่างที่ว่า สุนฺญาคารคโต वा อรัญญคโต वा รู้ปริยัติไม่จริง ท่านหมายความว่า ตัวปัจจุตัตถ์นั้นเป็น past tense หรืออดีตกาล

พระพุทธเจ้าท่านสอนว่า อยู่ในป่าแล้วก็ดี หรืออยู่เรือนว่างแล้วก็ดี อยู่ใต้โคนไม้แล้วก็ดี ทำได้ สติปัฏฐานนี้ แต่บางคนมาแปลเสียอย่างนี้ว่า เมื่อพระพุทธเจ้าสอนให้เรียนกัมมัฏฐานแล้ว ก็ให้ไปสุปั่า ให้ไปสุเรือนว่าง ให้ไปสุโคนไม้ อย่างนี้เรียกว่ารู้ปริยัติไม่ดี ไปแปลศัพท์ผิด จึงเข้าใจผิด เพราะฉะนั้น การปฏิบัติก็ผิด

ความจริงศัพท์เขาเป็นอดีตกาล หรือ past tense พระที่อยู่ในป่าแล้วก็ดี อยู่เรือนว่างแล้วก็ดี อยู่โคนไม้แล้วก็ดี ก็ปฏิบัติได้ สติปัฏฐาน แต่ท่านที่ใหญ่ว่า โธ ๆ มาแปลว่า เมื่อเรียนสติปัฏฐานแล้ว ต้องไปสุปั่า ท่านไม่ได้นึกถึงตัวปัจจุตัตถ์ซึ่งเป็นอดีตกาล ท่านแปลเพราะไม่รู้หลักไวยากรณ์ หรือไม่รู้ปริยัติดี

๕๘๘

ส. หมายความว่า ท่านที่ศึกษาปริยัติธรรม รู้คำ รู้ชื่อ รู้เรื่องของสภาพธรรม แต่เพราะข้อปฏิบัติผิด และไม่ได้ศึกษาการปฏิบัติหนทางปฏิบัติให้ถูกต้อง เมื่อปฏิบัติผิด จึงไม่ประจักษ์ในสภาพธรรมตามความเป็นจริง เมื่อไม่ประจักษ์สภาพธรรมตามความเป็นจริง ก็ยอมเข้าใจผิดในปริยัติธรรมที่ได้ศึกษาด้วย

เพราะฉะนั้น ถ้าศึกษาและเข้าใจไม่ผิดในข้อปฏิบัติ จะทำให้ประจักษ์ธรรมที่ได้ศึกษาชัดเจนถูกต้องตามความเป็นจริง

แต่ถ้าศึกษาชื่อ คำ เรื่องของสภาพธรรม โดยไม่เข้าใจในข้อปฏิบัติที่ถูกต้อง ทำให้ไม่ประจักษ์สภาพธรรมตามความเป็นจริง ก็ยอมเข้าใจผิดในข้อปฏิบัติและปฏิบัติผิดได้

เพราะฉะนั้น ถ้ารู้จักปริยัติ ก็เพียงรู้คำ รู้ชื่อ รู้เรื่อง แต่ทราบใดที่ข้อปฏิบัติไม่ถูก จะไม่ประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ตามที่ได้ศึกษามา

ขอตอบจดหมายของท่านผู้ฟังท่านหนึ่ง

วันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๙

เรียน ท่านอาจารย์ที่เคารพยิ่ง

จดหมายฉบับนี้ กระผมเรียนมาเพื่อขอความเข้าใจในการเจริญสติปัฏฐานเพิ่มขึ้นอีก เนื่องด้วยท่านอาจารย์กล่าวเสมอว่า สติปัฏฐานเป็นเรื่องละเอียดมาก กระผมจึงขอทำความเข้าใจในการเจริญสติ การปฏิบัติ และความรู้ที่เกิดขึ้น อันเป็นผลมาจากการเจริญสติของผมเรียนให้ท่านอาจารย์ทราบ เพื่อขอแนวทางและคำแนะนำต่อไป

การเห็นเป็นแต่เพียงนามธรรม และสิ่งที่ปรากฏเป็นปัจจัยให้มีการเห็นเกิดขึ้น ก็เป็นแต่เพียงรูปธรรมเท่านั้น เสี่ยงกับการได้ยิน และทางทวารอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน สภาพธรรมทั้งหลายที่ปรากฏเป็นเราเห็น ได้ยิน รู้กลิ่น รู้รส รู้เย็น รู้ร้อน อ่อน แข็ง

คิดนึก เป็นสุข เป็นทุกข์ต่าง ๆ หาใช่เรา หรือสัตว์ บุคคล ตัวตนไม่ เป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น ตามความเข้าใจของผมขณะนี้รู้ว่า คำว่า นามธรรมและรูปธรรมมีลักษณะปรากฏให้รู้ได้ ไม่ใช่เป็นคำที่นำไปใช้ท่องจำ คิดนึกถึงชื่อ หรือจิตใจ หรือพอเข้าใจความหมายบ้างก็จดจำอยู่ในลักษณะของนามนั้น หรือรูปนั้น แต่สติไม่ได้เกิดขึ้นระลึกถึงสภาพของจิตที่จดจำต้องการและสภาพธรรมอื่น ๆ ที่ปรากฏ

การปฏิบัติ ก็คือ การสังเกต สำเนียง ศึกษาสภาพธรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏให้รู้ได้ โดยไม่มีการเจาะจงในนามหนึ่งนามใด หรือรูปหนึ่งรูปใด เป็นไปอย่างปกติที่สุดตามความรู้ที่ได้ นามและรูปไม่อยู่ได้อำนาจบังคับบัญชาของใครเลย ไม่สามารถจะให้เป็นไปตามปรารถนาได้

ขอยกตัวอย่างเช่น ขณะที่มีการเห็นเกิดขึ้น ก็มีการรู้ในสิ่งที่ปรากฏว่าเป็นอย่างไร และมีความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ หรือเฉย ๆ อย่างหนึ่งอย่างใดเกิดร่วมด้วย โดยที่ยังไม่ทันคิดนึก ตรึกนึกถึงเลย แม้ความคิดนึกก็หาบังคับได้ไม่ ทางทวารอื่นก็เช่นเดียวกัน จากปรากฏการณ์ของธรรมชาติที่เป็นเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่า ที่ว่าเป็นเรา เราเห็น เรารู้เรื่อง เราต่าง ๆ ที่แท้ก็คือนามและรูป แต่นามและรูปหาใช่ของเราไม่เป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยที่สลับซับซ้อนมากเท่านั้น เมื่อศึกษาสังเกตบ่อย ๆ พร้อมด้วยความรู้ความเข้าใจในการเจริญสติปัฏฐานเพิ่มมากขึ้น ลักษณะของนามและรูปก็ค่อย ๆ ปรากฏขึ้น ต่อจากนี้ไปก็เป็นเรื่องของปัญญาและบารมีของแต่ละท่านที่อบรมสะสมมา

ที่ผมเรียนให้ท่านอาจารย์ทราบถึงความเข้าใจการปฏิบัติ และความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติ ก็เพื่อขอคำแนะนำแก้ไขในส่วนที่หากมีการบกพร่องหรือผิดพลาดไป ด้วยตระหนักอยู่เสมอว่า ความเข้าใจในธรรมที่ถูกต้องเป็นของที่ยากยิ่ง มีหนทางเดียวมีพระนิพพานเป็นผลอันสูงสุด หากยังไม่ได้ประจักษ์ในลักษณะของพระนิพพานแล้ว ความลังเลสงสัยก็ยังมีอยู่ ผลทั้งหลายที่เกิดขึ้นแล้ว กำลังเกิดขึ้น และที่จะเกิดขึ้นต่อไป ย่อมเป็นไปตามเหตุทั้งสิ้น

ขอท่านอาจารย์จงเป็นสื่อแห่งแสงสว่าง บรรยายธรรมอันละเอียดลึกซึ้งต่อไปนาน ๆ เพื่อผู้ที่ใคร่ในธรรมทั้งหลายจะได้พิจารณาเข้าใจในธรรมตามที่ท่านอาจารย์รู้เพื่อเป็นเหตุอันจะนำไปสู่ผลอันสูงสุดด้วย

ผมมีความเข้าใจในการเจริญสติปัฏฐาน และเพื่อเจริญสติ แผลประโยชน์ที่ได้รับในขณะนี้ คือ

๑. พอรู้ความต่างกันของนามและรูปบ้างแล้ว

๒. ได้รู้ถึงสภาพของจิตที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน อกุศลจิตเกิดมากกว่ากุศลจิตเทียบกันไม่ได้เลย

๓. แม้อกุศลจิตจะเกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยที่สะสมมาก็จริง แต่ก็มีกำลังน้อยลงกว่าตอนที่ยังไม่เข้าใจเรื่องการเจริญสติปัฏฐาน

๔. ความฟุ้งซ่านสับสนของจิตลดน้อยลง

สุดท้ายนี้ ด้วยเห็นว่าพระธรรมนี้มีคุณประโยชน์ต่อชีวิตอย่างยิ่ง ถ้าจดหมายนี้มีสาระและจะถูกนำออกอากาศทางวิทยุสู่ท่านผู้ฟังเป็นจำนวนมาก ผมก็ถือโอกาสนี้ขอวิงวอนต่อท่านที่รู้ในธรรมทั้งหลาย ที่เคยกรุณาส่งความคิดเห็นของท่านมาทักท้วงขัดแย้งธรรมที่ท่านอาจารย์สุจินต์บรรยาย หรือท่านผู้ใดก็ตามที่จะส่งมาทักท้วงขัดแย้งอีก ผมใคร่ขอความเมตตาจากท่านทั้งหลาย โปรดบอกข้อปฏิบัติและความรู้ในธรรมของท่านบ้างเถิด เพื่อเป็นธรรมทานแก่ผม และผู้ฟังธรรมทั้งหลายด้วย

ผมขอกราบขอบพระคุณแต่ท่านผู้รู้ในธรรมทั้งหลาย ด้วยหวังความเมตตา กรุณาอนุเคราะห์เกื้อกูลในธรรมจากทุกท่าน

ป.ล. เพราะกระผมมีพื้นฐานของจิตแย่มาก จิตไม่อ่อนโยนเท่าที่ควร มิฉะนั้นแล้ว ผลจากการฟังธรรมบรรยายของท่านอาจารย์มานานถึง ๒ ปีกว่า ควรจะเกิดขึ้นให้ปัญญาเจริญมากกว่านี้ และบรรลुकุณธรรมตามขั้นที่ควรจะเป็นไป ทั้ง ๆ ที่สติก็เกิดขึ้นระลึกรู้ถึงสภาพธรรมที่ปรากฏบ้างแล้ว และก็เข้าใจรูปธรรมไม่ใช่ธาตุรู้ รูปไม่สามารถรู้อะไรได้เลย ธาตุรู้ก็เป็นเพียงธาตุรู้เท่านั้น แต่ความเห็นผิดก็ยังมีอยู่เสมอหลงลืมสติเสมอ ยังยึดถือรูปว่าเป็นตัวตนเสมอ ผมจะเพียรเจริญสติให้มากเพื่อเกื้อกูล

ให้ปัญญาเกิด ให้เป็นเหตุที่สมควรแก่ผลอันสูงส่งให้ได้ ขอท่านอาจารย์ได้กรุณา
บรรยายธรรมต่อไปอีกนาน ๆ เพื่อเกื้อกูลผมและท่านผู้ฟังอีกเป็นจำนวนมากทางวิทยุ
เพื่อความเห็นถูก เพื่อความเจริญในธรรมแก่ผู้ใคร่ในธรรมทั้งหลายต่อไป

ผมขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงแต่ท่านอาจารย์ไว้ในที่นี้ด้วย

ด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

ส. ที่อ่านข้อความตอนท้ายที่เป็น ป.ล. ให้ท่านผู้ฟังได้รับฟังด้วย ก็เพื่อให้
เห็นผลที่เกิดจากการปฏิบัติ ซึ่งท่านผู้ฟังท่านนี้ได้ทราบแล้วว่าตัวของท่านเองมีพื้นฐานของ
จิตแย่มาก คือ ท่านกล่าวว่า จิตไม่อ่อนโยนเท่าที่ควร มิฉะนั้นแล้วผลจากการฟังธรรม
บรรยายมานานถึง ๒ ปีกว่า ควรจะเกิดขึ้นให้ปัญญาเจริญมากกว่านี้ และบรรลุ
คุณธรรมตามขั้นที่ควรจะเป็นไป

๒ ปีกว่าเท่านั้น กับผู้ที่จะเป็นพระอริยบุคคลซึ่งได้อบรมปัญญาบารมีเป็นกับ ๆ
ได้รับฟังพระธรรมจากพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าหลาย ๆ พระองค์ กับ
การที่ท่านผู้ฟังท่านนี้ได้รับฟังธรรมมา ๒ ปีกว่า และปรารถนาที่จะบรรลุผลหลาย ๆ ขั้น
นี่เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นความจริงว่า การขัดเกลากิเลส การละคลายกิเลส จนถึง
การดับกิเลสเป็นสมุจเฉท ตามความเป็นจริงแล้วไม่ใช่ง่าย หรือว่าไม่ใช่จะเป็นไปได้
อย่างรวดเร็ว

ที่ถูกต้องแล้ว ไม่ควรที่จะคิดถึงผลเลย ทำไมจะต้องคอยคิดคำนวณเวลา กับผล
ขณะใดที่สติเกิด ก็ศึกษา คือ สังเกต สำเนียงที่จะรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่
ปรากฏ ซึ่งสภาพธรรมเกิดขึ้นปรากฏแล้วก็หมดไป แต่ว่าลักษณะของสภาพธรรมที่เกิด
สืบต่อทำให้ไม่ประจักษ์ชัดในการดับไปของสภาพธรรมซึ่งได้ดับไปแล้ว เพราะเหตุว่ายัง
ไม่ได้สังเกต สำเนียง รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมแต่ละลักษณะ แต่ละทาง เช่น
ทางหู สภาพธรรมดับไปอีกแล้ว อะไรดับ สภาพของนามธรรมหรือสภาพของรูปธรรม
เป็นเรื่องที่ปัญญาจะต้องรู้ชัดจริง ๆ และไม่ต้องคำนึงถึงกาลเวลากี่ปีแล้ว

เมื่อสติเกิด ก็ศึกษาเพื่อที่จะให้เกิดปัญญา ความรู้ชัดในลักษณะของสภาพ
ธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง ถ้าปัญญาคือความรู้เกิดขึ้นแล้ว ไม่ต้องเป็น

ห้วง เพราะว่าความรู้ที่เกิดขึ้นจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ อาจจะเป็นทีละเล็กทีละน้อย ทีละนิดทีละหน่อย ทางตาบ้าง ทางหูบ้าง ทางจมูกบ้าง ทางลิ้นบ้าง ทางกายบ้าง ทางใจบ้าง แต่ก็เป็นความรู้แล้ว คือ เป็นความรู้จริง ๆ ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เพราะฉะนั้น ถ้าไม่ใช่ความรู้จริง ก็ไม่ควรที่จะยินดี หรือว่าพอใจ หรือคิดว่าเป็นผลของการปฏิบัติแล้ว

ผลของการปฏิบัติ อยู่ที่ทุกขณะที่สติเกิด และเริ่มสำเนียงก สังเกตที่จะรู้ ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ จนกว่าจะเป็นความรู้ชัด นี่คือผล เพราะฉะนั้น วิปัสสนาญาณต่าง ๆ ไม่ใช่อื่นไกล นอกจากความรู้ชัด พร้อมสติที่กำลังระลึกไว้ใน ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏนั่นเอง ไม่ใช่ขณะอื่นเลย เป็นขณะเดียวกับที่ สติกำลังระลึก และปัญญาก็จะรู้ชัดขึ้น ๆ แต่ช่วงระหว่างชัดขึ้น อาจจะต้องกิน เวลนานานมาก เพราะว่าสภาพธรรมทั้งหลายนั้นเป็นอนัตตา ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชา และปัจจัยที่จะให้เกิดอกุศลก็มีมากกว่าปัจจัยที่จะให้เกิดกุศล เพราะฉะนั้น ก็ เป็นเรื่องการเรียนรู้สภาพธรรมตามปกติในชีวิตประจำวัน จึงจะละคลายการยึดถือสภาพ ธรรมว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลได้ ไม่มีการที่จะข้ามไปรู้อย่างอื่น สภาพ ธรรมที่ปรากฏตามปกติในชีวิตประจำวันเป็นสิ่งที่ปัญญาจะต้องรู้ชัด จึงจะละคลาย ความยึดถือว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลได้

เพราะฉะนั้น การเจริญเหตุที่จะให้เกิดผล จะต้องอบรมเจริญเหตุ คือ ความรู้ พร้อมสติที่ระลึกในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ไม่ใช่หวังอื่น แต่ว่าเจริญ ความรู้ขึ้น และผู้ที่สติเกิด ปัญญาสังเกต สำเนียงก จนเป็นความรู้ในลักษณะของ สภาพธรรมที่ปรากฏ ก็ารู้ด้วยตัวเองว่า ความรู้เกิดขึ้นมากหรือน้อย ประจักษ์ชัดใน ลักษณะที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลแล้วหรือยัง ถ้ายัง ก็เป็นเรื่องของปัญญา ที่ยังไม่เจริญถึงขั้นที่จะประจักษ์สภาพที่แท้จริงของนามธรรมและรูปธรรม ซึ่งไม่มี หนทางอื่น นอกจากเจริญเหตุต่อไป คือ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เท่านั้น

ถ. คำว่า สำเนียงก แปลว่าอะไร ผมยังไม่เข้าใจดี

ส. สังเกต พิจารณาเพื่อจะให้รู้

ถ. สำเนียง กับสังเกตเหมือนกันหรือ

ส. จะใช้คำอะไรก็ได้ ขอให้เป็นการศึกษา ที่ภาษาบาลีใช้คำว่า ศึกษา การศึกษา ศึกษาในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ให้เกิดเป็นความรู้ใน ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ

ถ. คำว่า รู้ชัด ผู้เจริญสติเองมีโอกาสดูที่รู้ใหม่ว่า เขาเริ่มจะรู้ชัดขึ้น มาแล้ว รู้ชัดเป็นอย่างไร

ส. ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานต้องพร้อมสัมปชัญญะ คือ รู้สีกตัว ไม่ใช่ หลงลืม หรือเลอะเลือน ที่ไม่รู้ คือ เลอะเลือน หรือว่าหลงไป แต่ว่าผู้ที่อบรมเจริญ สติปัฏฐานพร้อมสัมปชัญญะตามปกติ เพราะฉะนั้น เวลาใดที่สติเกิดก็รู้ เวลาที่สติไม่ เกิดก็รู้ ขณะที่สติต่างกับขณะที่หลงลืมสติ ถ้าไม่รู้ความต่างกันของขณะที่มีสติกับ ขณะที่หลงลืมสติ จะเจริญสติปัฏฐานไม่ได้เลย

เพราะฉะนั้น เวลาที่สติเกิดแล้ว ก็จะทราบว่า ขณะนั้นมีการสังเกต สำเนียง พิจารณาในลักษณะสภาพธรรมที่ปรากฏหรือเปล่า หรือว่ากำลังพยายามอยู่ที่รู้ใน ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ หรือเมื่อได้พยายามแล้ว ความรู้ก็ค่อย ๆ รู้ขึ้น แม้ว่าไม่มาก แต่ก็ยังรู้ในลักษณะของสิ่งที่ปรากฏเพิ่มขึ้น และเมื่อใดที่มีการรู้ชัด ก็ไม่ใช่ตัวตน แต่ เป็นปัญญาที่ได้อบรมแล้วจึงเกิดขึ้น รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏใน ขณะนั้น เมื่อเป็นความรู้ชัด จะไม่รู้ตัวได้อย่างไรว่ารู้ชัด เพราะว่า เป็นความรู้ และ ชัดด้วย ในลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ ไม่ใช่การหลง เลอะเลือน หรือลืม แต่ว่าเป็น ความรู้ชัด

ถ้ายังไม่รู้ชัด ก็ยังไม่รู้ชัด ก็ต้องอบรมความรู้ชัดให้เกิดขึ้น จะเอาความไม่รู้ชัด มาเป็นความรู้ชัดไม่ได้ ทุกอย่างต้องตรงตามความเป็นจริง

บางท่านถามว่า รู้สึกว่าเรื่องของการอบรมเจริญสติปัฏฐานที่ได้รับฟัง เป็นเรื่อง ที่ซ้ำ เมื่อไรจะต่อไปถึงขั้นต่อ ๆ ไปอีก

ขึ้นไหนก็ไม่สำคัญ ถ้าระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏถูกต้อง คือ ระลึกถึงลักษณะของรูป รู้ในสภาพที่เป็นรูปซึ่งไม่ใช่ตัวตน ระลึกถึงลักษณะของสภาพรู้ซึ่งเป็นนามธรรมไม่ใช่ตัวตนถูกต้องแล้ว ความรู้ก็ต้องเพิ่มขึ้น แต่ถ้าฟังแล้ว สติไม่เกิด หรือว่าสติเกิดน้อย หรือว่าปัญญายังไม่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ จะมีประโยชน์อะไรกับการที่จะกล่าวถึงปัญญาขั้นสูง ๆ ต่อไปซึ่งเป็นปัญญาของบุคคลอื่น เช่น ปัญญาของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ปัญญาของพระสาวก เช่น พระอรหันต์ พระอนาคามี พระสกทาคามี พระโสดาบัน เพราะนั่นเป็นการกล่าวถึงปัญญาของบุคคลอื่น ซึ่งบุคคลที่เริ่มเจริญสติยังไม่มีโอกาสที่จะรู้ชัดในลักษณะของปัญญาขั้นต่าง ๆ นั้นเลย

เพราะฉะนั้น ขั้นที่สำคัญที่สุด คือ ฟังอย่างไรเพื่อที่จะปฏิบัติให้สติเกิด และเป็นความรู้จริงในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏเพิ่มขึ้น เจริญขึ้น จนกว่าจะประจักษ์แจ้งด้วยความไม่สงสัยเลยว่า การที่จะประจักษ์แจ้ง หรือความรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏนั้น จะปราศจากสติ คือ การระลึกถึงในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏไม่ได้เลย

ขณะที่รู้ชัด กับขณะที่ไม่รู้ชัด ต่างกันที่ปัญญาซึ่งแทงตลอดในลักษณะของอารมณ์ของสติปัญญาฐานที่สติกำลังระลึกถึง แต่ว่าลักษณะของสติก็คงเหมือนเดิม คือ เป็นสภาพที่ระลึกถึงในสิ่งที่กำลังปรากฏ เมื่อปัญญายังไม่รู้ชัด ก็จะต้องอบรมจนกระทั่งถึงปัญญาขั้นที่รู้ชัด เช่น ปัญญาของท่านทั้งหลายที่ได้รู้แจ้งอริยสัจธรรมแล้ว รู้ชัดพร้อมสติในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติในขณะนี้นั่นเอง

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า อวิชชานี้มีมากมายจริง ๆ สภาพธรรมไม่ใช่ตัวตน สภาพธรรมแต่ละลักษณะก็เป็นสภาพธรรมแต่ละลักษณะ สภาพธรรมทุกอย่างที่เกิดขึ้นมีปัจจัยทำให้เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป สภาพธรรมกำลังเกิดดับตามเหตุตามปัจจัย แต่อวิชชาที่มีมากมายเหลือเกิน ทำให้ไม่ประจักษ์ในความเกิดดับของสภาพธรรมที่กำลังเกิดดับอยู่ และอวิชชาที่มีมากกว่านั้น ก็ทำให้ไม่สามารถที่จะรู้ได้ว่า ลักษณะ

นั้นไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงลักษณะของนามธรรมบ้าง รูปธรรมบ้าง ทางตาบ้าง ทางหูบ้าง ทางจมูกบ้าง ทางลิ้นบ้าง ทางกายบ้าง ทางใจบ้าง

อวิชชามีมากมาย และมีกำลังมาก จนเกิดขึ้นบ่อย ทำให้สติมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นน้อย เพราะสะสมมาน้อยกว่าการสะสมของอวิชชา เพราะฉะนั้น การละกิเลส การขัดเกลากิเลส ไม่ใช่เรื่องเร็ว แต่เป็นเรื่องที่ต้องเข้าใจจริง ๆ ในข้อปฏิบัติ และต้องรู้จริง ๆ ว่า ปัญญาที่เกิดขึ้นเท่านั้นที่จะละคลายและดับกิเลสได้ ถ้าปัญญายังไม่เกิดก็ต้องอบรมไป จนกว่าปัญญาจะเกิด

๕๘๙

ถ. ผู้ที่เจริญสติปัฏฐาน ขณะที่หลงลืมสติก็รู้ ขณะที่มิสติดิรู้ ผมไม่สงสัย ขณะที่มิสติดิรู้ แต่สงสัยแต่ว่า ขณะใดที่หลงลืมสติ ขณะนั้นรู้ได้อย่างไร

สุ. ถ้ารู้ขณะที่มิสติดิ ต้องรู้ความต่างกันว่า ขณะที่มิสติดิไม่ใช่ขณะที่หลงลืมสติแน่

ถ. หมายความว่า ขณะหลงลืมสติ ก็ไม่รู้ว่าหลงลืมสติ ต่อเมื่อสติเกิดขึ้น ก็รู้ว่า เมื่อสักครู่นี้หลงลืมสติ อย่างนี้ใช่ไหม

สุ. แน่นนอน เพราะฉะนั้น ผู้ที่สติยังไม่เกิดเลย ไม่มีโอกาสเลยที่จะรู้ว่า ท่านหลงลืมสติตลอดเวลา จนกว่าเมื่อไรที่สติเกิดขึ้น ท่านจึงจะรู้ความต่างกัน สติเกิดขึ้นน้อยจริง ๆ ขณะที่หลงลืมสติมีมากกว่ามากทีเดียว เพราะฉะนั้น ถ้าสติยังไม่เกิด จะไม่มีโอกาสรู้ได้เลยว่า ท่านหลงลืมสติมาตลอดเวลา แต่พอเริ่มมีสติ จะทราบว่า ต่างกับขณะที่หลงลืมสติ

การอบรมเจริญปัญญาเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน ขอให้ทราบความจริงว่า ปัญญาสามารถที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ที่เกิดขึ้นเพราะมีเหตุปัจจัย จึงได้รู้ชัดว่า สภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตนนั้น เพราะเกิดขึ้นตามเหตุตามปัจจัยที่สะสมมา บังคับบัญชาไม่ได้ เมื่อระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมใดก็ตามที่กำลังปรากฏ ก็จะได้รู้ว่า สภาพธรรมนั้นเป็นอนัตตาจริง ๆ เกิดปรากฏเพราะเหตุปัจจัย บังคับบัญชาไม่ได้จริง ๆ เช่น ขณะที่กำลังเห็นในขณะนี้ ใครบังคับการเห็นได้ การเห็นเกิดแล้วเพราะเหตุปัจจัย เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ไปบังคับจะไม่ให้เห็น แต่ว่าสติระลึกถึงในลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดแล้วปรากฏ ถ้ายังไม่เกิด อย่าไปพยายามให้เกิด หรือที่เกิดแล้วก็อย่าไปคิดบังคับที่จะไม่ให้เกิด สภาพธรรมมีปัจจัยเกิดอยู่ตลอดเวลา และสภาพธรรมที่เกิดก็ดับแล้วด้วย เกิดขึ้น ดับไป เกิดขึ้นแล้วก็ดับไปอยู่เรื่อย ๆ

เพราะฉะนั้น การอบรมเจริญปัญญา คือ ระลึกได้ที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ทางตาในขณะนี้ ถ้ายังไม่รู้ ก็เป็นความจริงที่ยังไม่รู้ และวิธีที่จะรู้จะทำอย่างไร จะข้ามไปให้ไม่รู้ทางตา และจะไปเป็นพระอริยเจ้า จะให้หมดความสงสัยในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทางตา ย่อมเป็นไปไม่ได้เลย

กำลังเห็นนี้ ไม่รู้สึกที่ว่า ไม่ใช่ตัวตนอย่างไร กำลังเห็นเป็นนามธรรมอย่างไร เป็นรูปธรรมอย่างไร วิธีเดียวที่จะรู้ได้ คือ ระลึก ไม่ลืม ระลึกรู้ คือ ไม่ลืมที่จะสังเกตรู้ว่า ขณะเห็นนี้เป็นสภาพรู้ เป็นอาการรู้ เป็นธาตุรู้ เป็นสภาพรู้เฉพาะสี่ คือ สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาเท่านั้น รู้อื่นไม่ได้ ในขณะที่กำลังเห็นนี้ เป็นสภาพที่รู้สิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น รู้อื่นไม่ได้เลย สภาพที่รู้สิ่งที่ปรากฏทางตาไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เป็นแต่เพียงสภาพรู้ อาการรู้ชนิดหนึ่งเท่านั้น ค่อย ๆ ระลึกไปเรื่อย ๆ

ทางหู รู้หรือยัง ทางจมูก รู้หรือยัง ทางลิ้น รู้หรือยัง ทางกาย รู้หรือยัง ทางใจ รู้หรือยัง จะตอบว่าอย่างไร รู้แล้ว หรือยังไม่รู้

สำหรับผู้ที่ยังไม่รู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม ก็ต้องยอมรับตามความเป็นจริงด้วย ถ้ายังไม่รู้ ถามว่า ระลึกหรือเปล่า ก็ต้องตรงตามความเป็นจริงอีกว่า ระลึกหรือเปล่า ถ้าไม่ระลึก ก็หลงลืม เพราะฉะนั้น ก็ระลึกในลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ ตามปกติ

ความยากของการเจริญอบรมสติปัฏฐาน คือ การระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามปกติ ยาก คือ รู้สภาพธรรมที่เกิดปรากฏตามปกติ ตามเหตุปัจจัย

ถ้าจะให้ไปสู่สถานที่หนึ่งสถานที่ใดด้วยความตั้งใจ ด้วยความพากเพียรที่จะกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้นให้รู้ นั้นไม่ยาก เพราะว่ามีความต้องการ มีความพยายามที่จะกระทำ แต่ที่จะให้ระลึกรู้ในสภาพธรรมที่เป็นปกติ ที่เกิดขึ้นตามเหตุตามปัจจัยทุก ๆ ขณะตามความเป็นจริง อันนี้แสนยาก เพราะเหตุว่าปัญญจะต้องค่อย ๆ อบรมจนกว่าจะมีกำลังที่จะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ไม่ว่าจะเป็นกุศลธรรม หรืออกุศลธรรม หรืออัปายกตธรรม คือ ธรรมซึ่งไม่ใช่กุศลและไม่ใช่อกุศล

หมายความว่า สภาพธรรมทั้งหลายที่เคยยึดถือว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล วิธีที่จะอบรมให้ปัญญาคมกล้าเป็นพละ คือ เริ่มระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติ ให้เป็นอุปนิสัยที่สติสามารถเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติได้

ถ้าไม่อบรม ก็ไม่สามารถที่จะระลึกได้สักที ก็ยังคงเป็นสิ่งที่ยากอยู่นั่นเอง แต่สิ่งที่ยากนี้จะง่ายขึ้น ถ้ามีการอบรมโดยไม่เลือกอารมณ์ ไม่เลือกสถานที่ ไม่เลือกเวลา ด้วย เพราะสติสามารถที่จะเกิดเมื่อไรก็ได้เช่นเดียวกับโลภะ โทสะ โมหะ และอกุศลทั้งหลาย สามารถที่จะเกิดขึ้นในสถานที่ไหนก็ได้ เมื่อสภาพธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา สติก็ย่อมจะเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในสถานที่ไหนก็ได้ ในเวลาไหนก็ได้ และก็ค่อย ๆ อบรมไปจนกว่าความรู้จะเพิ่มขึ้น แต่ต้องเป็นการอบรมเจริญสติปัญญา ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง

ถ. ที่ผมพบหลายแห่ง หลายสูตร พระพุทธเจ้าตรัสสอนให้ละคลายฉันทราคะ หรือความเพลิดเพลินในอรรถภาพ ในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ในชั้น ๕ อะไรเหล่านี้ แต่ท่านไม่ได้เน้นโทสะเลย อาจารย์กรุณาอธิบายว่า ในขณะที่ละคลายราคะ โทสะและโมหะจะถูกไล่ไปด้วยหรืออย่างไร

ส. ต้องอ่านให้ทั่ว ไม่ใช่ว่าพระพุทธเจ้าท่านให้ละโลภะอย่างเดียว อกุศลธรรมทั้งหมดเป็นสิ่งที่ต้องละ หรือดับให้หมดเป็นสมุจเฉท

ถ. ใช่ แต่ท่านตรัสสั้น ๆ แค่นั้น เหมือนกับกินความหมดเลย

ส. แม้แต่ในสติปัญญา ละอภิชฌา โทมนัส โลภะ โทสะ และในขณะที่สติเกิดก็ละโมหะ การหลงลืม ทั้ง ๓ อย่าง

ถ. แต่มีหลายสูตร ที่พูดแต่ละคลายฉันทราคะ ละคลายความเพลิดเพลิน

ส. เพราะว่ามีมากเป็นปกติในชีวิตประจำวัน ทุกคนมีความพอใจ มีฉันทราคะอยู่เป็นประจำทีเดียว เพราะฉะนั้น ก็ควรจะรู้ลักษณะของโลภะ หรือฉันทราคะ หรือกามราคะ ซึ่งเป็นโลภะ อีกอย่างหนึ่ง โลภะเป็นสมุทัย

ถ. แล้วโทสะ

ส. โทสะไม่ได้เป็นสมุทัย โทสะเป็นทุกข์ขอรียสัจจะ

ถ. คือตัดรากแล้ว ทุกอย่างก็...

ส. ดับสังสารวัฏได้ เพราะว่าดับสมุทัย

การอบรมเจริญสติปัฏฐาน เป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวันทั้งเพศบรรพชิตและคฤหัสถ์ เป็นการระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง

จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน เป็นการระลึกรู้ลักษณะของจิตซึ่งเป็นสภาพนามธรรมที่เกิดปรากฏเพราะเหตุปัจจัย เวลานี้ทุกท่านกำลังมีจิต มีจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานหรือเปล่า

เพราะฉะนั้น การที่ทรงแสดง **มหาสติปัฏฐานสูตร** ก็เพื่อที่จะไม่ให้หลงลืมสติ มีสภาพธรรมที่เกิดปรากฏ ที่เป็นกาย เวทนา จิต ธรรม พร้อมทั้งจะให้ระลึกรู้ความจริงซึ่งเคยยึดถือว่าเป็นเรา หรือว่าเป็นจิตของเรา และจิตของทุกท่านในขณะนี้ไม่เหมือนกันเลย สะสมมาต่าง ๆ กัน เพราะฉะนั้น เวลานี้จิตของใครจะมีลักษณะอย่างไร คนอื่นไม่สามารถที่จะรู้ได้ นอกจากสติของบุคคลนั้นเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของจิตที่กำลังปรากฏในขณะนั้น ซึ่งเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน ถ้าอยากรู้จักตัวเอง อยากรู้เข้าใจจิตใจของตนเองว่า จิตใจของตนเองดีมากไหม ร้ายมากไหม ก็จะระลึกได้ตามความเป็นจริง ด้วยสติที่ระลึกรู้ในลักษณะของจิตที่กำลังปรากฏ

เรื่องของจิตเป็นเรื่องที่แต่ละท่านจะรู้จักจิตใจของตนเองได้ โดยการระลึกรู้ลักษณะสภาพของจิตที่กำลังปรากฏ จะรู้จริง ๆ ตัดสินตัวของท่านได้ โดยที่คนอื่นไม่สามารถจะตัดสินความดีความชั่วของท่านได้ตรงกับสติที่ระลึกรู้ลักษณะของจิตในขณะนั้น

สำหรับการอบรมเจริญสติปัฏฐานในชีวิตประจำวัน แม้ในเพศของบรรพชิตที่เป็นไปในเรื่องของการอ่อนน้อม การที่จะขัดเกลากิเลสที่เป็นมานะ ความถือตัว ความสำคัญตน ด้วยการเป็นผู้ที่เจริญความอ่อนน้อม ใน **พุทธยสมันตปาสาทิกาแปล อรรถกถาพระวินัย ขุททกกันตวรรณนา โอวาทสิกขาบทที่ ๑** มีข้อความว่า

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า สามิจิกมมํ ได้แก่ วัตรอันสมควร มีการหลีกทางให้ พัดวี และถามโดยเอื้อเฟื้อด้วยน้ำดีเป็นต้น

นี่เป็นชีวิตประจำวัน ถ้าท่านผู้ใดคิดว่า การเจริญสติปัฏฐานไม่ใช่การระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏในชีวิตประจำวัน ย่อมผิด เพราะนี่เป็นวัตรข้อปฏิบัติของภิกษุณีที่ควรประพฤติต่อพระภิกษุ

ข้อความต่อไปมีว่า

ก็บรรดาวัตร มีการอภิวาทเป็นต้นนี้ ชื่อว่าการกราบไหว้ภิกษุ อันภิกษุณีพึงกระทำแท้ ภายในบ้านก็ดี นอกบ้านก็ดี ภายในวิหารก็ดี ภายนอกวิหารก็ดี ในละแวกบ้านก็ดี ในตรอกก็ดี โดยที่สุดแม้เมื่อการขับไล่เพราะเหตุพระราชาเสด็จมาเป็นไปอยู่ที่ใด เมื่อฝนกำลังตกก็ดี ในพื้นดินมีโคลนตมเป็นต้นก็ดี มีร่มและบาตรอยู่ในมือก็ดี ถูกช้างและม้าเป็นต้นไล่ติดตามก็ดี

แสดงให้เห็นว่า การขัดเกลาภิเลสไม่เว้น ฝนจะตก หรือว่าภายในวิหาร ภายนอกวิหาร ภายในตรอก ภายในบ้าน ภายนอกบ้าน ก็มีกิจที่ควรกระทำเพื่อขัดเกลาภิเลส คือ การละคลายมานะ ด้วยการแสดงวัตร คือ อภิวาท กราบไหว้ภิกษุ

ข้อความต่อไปมีว่า

ภิกษุณีเห็นพวกภิกษุเข้าสู่ที่ภิกขาจาร เดินเป็นแถวเนื่องกันเป็นแถวเดียว จะไหว้ในที่แห่งเดียว ด้วยกล่าวว่า ดิฉันไหว้พระคุณเจ้า ดังนี้ ก็ควร ถ้าภิกษุทั้งหลายเดินเว้นระยะในระหว่างห่างกัน ๑๒ ศอก พึงแยกไหว้

มีประโยชน์ใหม่สำหรับท่านผู้ฟังที่จะรู้ว่า จิตของท่านในขณะนั้นเป็นกุศลหรืออกุศล ถ้าไม่ไหว้ เดินผ่านกันไปมาบ่อย ๆ กุศลจิตเกิดหรืออกุศลจิตเกิด เพราะฉะนั้นถ้าไม่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ยากที่จะเห็นว่า ตัวของท่านเต็มไปด้วยอกุศลมากมายเหลือเกิน แม้แต่จะแสดงความอ่อนน้อม นอบน้อมต่อผู้ที่ควรจะอ่อนน้อมก็ไม่มี หรือไม่เกิด เพราะฉะนั้น ถ้าสติเกิดในขณะนั้น จะรู้ลักษณะ

ของจิตที่หยาบกระด้าง ที่ไม่อ่อนโยน ที่ไม่อ่อนน้อม ที่ไม่แสดงการอ่อนน้อมที่ควรแก่ การที่จะแสดง

แต่สำหรับพระภิกษุณีแล้ว จะต้องกระทำตามพระวินัย เพราะว่าผู้ที่มีศรัทธาที่ จะละคลายกิเลสในเพศของบรรพชิตนั้น ย่อมจะต้องประพฤติปฏิบัติตามพระวินัย บัญญัติ

ข้อความต่อไปมีว่า

จะไหว้ภิกษุทั้งหลาย ผู้นั่งอยู่ในที่ประชุมใหญ่ในที่แห่งเดียวเท่านั้นก็ได้ แม้ใน อัญชลีกรรม ก็มีนัยอย่างนี้เหมือนกัน

ก็ภิกษุณีนั่งแล้วในที่ใดที่หนึ่ง ฟังกระทำการลูกรับ ฟังกระทำการกรรมนั้น ๆ ในที่ และเวลาอันสมควรแก่สามีกรรมนั้น ๆ

นี่เป็นปกติในชีวิตประจำวัน ซึ่งถ้าเจริญสติแล้วจะรู้จักจิตใจของท่านชัดเจนขึ้น

ข้อความต่อไปมีว่า

บทว่า สกุกตฺวา คือ กระทำโดยประการที่ธรรมซึ่งตนทำแล้ว จะเป็นอันทำ แล้วด้วยดี

บทว่า ครุกตฺวา คือ กระทำความรักด้วยใจจริง (ความรักที่นี้หมายความว่าถึง ความเคารพ)

บทว่า ปุชฺเชตฺวา คือ บูชาด้วยการทำกิจ ๓ อย่างเหล่านี้แหละ

บทว่า นาติกุมนฺนํ โย คือ อันภิกษุณีไม่พึงล่วงละเมิด

บทว่า อโนวโฏ ได้แก่ ไม่ปิด คือ ไม่กั้น ไม่ห้าม

เพราะเหตุนี้ ภิกษุณีตั้งอยู่ในฐานะแห่งความเป็นผู้ใหญ่ คือ ในฐานะแห่งผู้ เป็นหัวหน้า อย่าพึงว่ากล่าว อย่าพึงสั่งสอนภิกษุโดยปริยายใด ๆ ว่า ท่านจงเดินหน้า อย่างนี้ จงถอยกลับอย่างนี้ จงนั่งอย่างนี้ จงหม่ออย่างนี้ แต่เห็นโทษ จะแสดงโทษที่ ปราภาวอยู่โดยนัยเป็นต้นว่า พระมหาเถระทั้งหลายในปางก่อน ย่อมไม่เดินไปข้างหน้า ไม่ถอยหลัง ไม่นั่ง ไม่หม่ออย่างนี้ ย่อมไม่ทรงแม้ผ้ากาสาอะเช่นนี้ ไม่หยอดนัยนดา อย่างนี้ ดังนี้ควรอยู่

เคยมีความรู้สึกที่อยากจะสั่งสอนภิกษุบ้างหรือเปล่า คฤหัสถ์ทั้งหลาย เวลาเห็นสิ่งใดไม่เหมาะ ไม่สมควร ถ้าสติไม่เกิด จะไม่ทราบเลยว่า จิตใจในขณะนั้นเป็นกุศลหรืออกุศล ถ้านึกอยากจะสั่งสอนเป็นอกุศลแน่ แต่ถ้าคิดที่จะอนุเคราะห์ก็เกิดกุศลด้วยความเคารพ นั่นเป็นกุศล

ลักษณะของจิตใจนั้น ต้องระวังมาก ถ้าสติไม่เกิดจะไม่รู้ชัดจริง ๆ ว่า ในขณะนั้นเป็นกุศลหรืออกุศล เพราะบางท่านเข้าใจว่า อกุศลเป็นกุศล โดยคิดว่า ใครทำไม่ดี ก็จะต้องว่ากล่าวสั่งสอนตักเตือนกันบ้าง คิดว่าท่านหวังดีในขณะนั้น แต่ถ้าสติไม่เกิดจะไม่ทราบสภาพของจิตในขณะนั้นว่า เป็นสภาพจิตที่หยาบกระด้าง มีปฏิฆะ ความขุ่นใจ ความไม่พอใจในขณะนั้น หรือว่าเป็นจิตซึ่งไม่มีปฏิฆะ ไม่หยาบกระด้าง เป็นจิตที่อ่อนโยนใคร่ที่จะเกื้อกูล มีความเมตตา มีความหวังดีที่จะอนุเคราะห์ และก็กระทำการอนุเคราะห์ด้วยความเคารพ นั่นเป็นการกระทำที่เกิดจากกุศลจิต

เพราะฉะนั้น จิตตามุขัสสนาสติปัฏฐาน ระลึกสภาพของจิตของตนเอง เพื่อการขัดเกลากิเลสซึ่งมีมากมายจริง ๆ แต่ละเรื่องซึ่งปรากฏในพระธรรมวินัย ทั้งพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก จะเห็นได้ว่า เกื้อกูลให้ท่านระลึกสภาพจิตของท่านเอง แม้แต่ในเรื่องของการแสดงความนอบน้อมต่อผู้ที่ควรนอบน้อม ก็ต้องเป็นไปได้ในขณะที่จิตเป็นกุศล

ถ. เรื่องสั่งสอน ถ้าผู้น้อยไปสั่งสอนผู้ใหญ่ เป็นอกุศลแน่นอน แต่ถ้าผู้ใหญ่สั่งสอนผู้น้อย หรือว่าบิดามารดาสั่งสอนลูก โดยใช้วิธีการด่าว่าบ้าง เหยียดบ้าง จะเป็นกุศลหรืออกุศล

ส. แล้วแต่จิต

ถ. ถ้าแล้วแต่จิต ขณะที่เหยียดตีนั้นจิตต้องเป็นโทสะทุกครั้ง ถ้าไม่มีโทสะเหยียดไม่ลงจริง ๆ

ส. ขณะนั้นต้องยอมรับสภาพธรรมตามความเป็นจริงว่า โทสะเป็นโทสะ อกุศลต้องเป็นอกุศล และก็เกิดสลับกันอย่างรวดเร็วกับกุศลก็ได้ แต่ว่าผู้ที่รู้แจ้งสภาพธรรมดับกิเลสได้ ต้องเป็นผู้ที่ตรงต่อลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ เมื่อเป็น

อกุศล สติระลึกไว้ในสภาพที่เป็นอกุศลก็รู้ในลักษณะที่เป็นอกุศล และก็รู้ว่า อกุศลนั้น ไม่ใช่เรา ไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงสภาพธรรมซึ่งมีลักษณะอย่างนั้น เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย

๕๙๐

เพราะฉะนั้น มีหลายท่านที่อาจจะยึดถือประโยชน์ของการอบรมเจริญสติ-
ปัฏฐานที่ไม่ตรงตามความเป็นจริง เช่น บางท่านบอกว่า พอสติเกิดก็ทำอะไรได้ดี ๆ
ซึ่งอาจจะหมายความว่าทำอะไรไม่ผิดพลาด หรือว่าทำอะไรได้สวยงาม เหมาะสม

ไม่ทราบว่าคุณหมายความว่าอะไรที่ท่านบอกว่า ทำอะไรได้ดี ดีคือสวยงาม
หรือดีคือถูกต้อง หรือดีคือสมควร แต่นั่นก็ยังไม่ใช่ประโยชน์ ไม่ใช่ความหมายของดีที่
เป็นผลของสติปัฏฐาน

ดีที่เป็นผลของสติปัฏฐาน คือ รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏถูกต้องตาม
ความเป็นจริงว่า ไม่ใช่ตัวตน นี่คือนิติของการอบรมเจริญสติปัฏฐาน ไม่ใช่ดีอื่น

ส่วนการที่สภาพธรรมจะเกิดขึ้นเป็นอกุศลเพราะเหตุปัจจัย ก็เป็นเรื่องของธรรม
ตามความเป็นจริง ซึ่งเมื่อยังไม่ได้ดับกิเลสหมดเป็นสมุจเฉท ก็ยังมีปัจจัยที่จะเกิดขึ้น
แต่สติเกิดระลึกรู้ลักษณะสภาพที่เป็นอกุศลธรรม และรู้ในสภาพที่เป็นอกุศลธรรมว่า
ไม่ใช่ตัวตน นั่นจึงจะเป็นผลที่แท้จริงของการเจริญสติปัฏฐาน

ส่วนดีอื่น จะเกิดขึ้นเพราะมีปัจจัยที่จะเกิดขึ้น นั่นก็เป็นเรื่องของสภาพธรรมซึ่ง
เป็นไปตามเหตุปัจจัย แต่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล มิฉะนั้นแล้ว ท่านก็จะ
ไปติดในความดี ในลักษณะดี ในสภาพธรรมดี ซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย โดยเข้าใจ
ว่า นั่นเป็นผลของการเจริญสติปัฏฐาน และท่านก็ย่อมพอใจในความดีซึ่งเป็นกุศล
ธรรมที่เกิดขึ้น แต่ไม่รู้ว่า แม้ในขณะนั้น ลักษณะของกุศลก็ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์
ไม่ใช่บุคคล เป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยเท่านั้น

เพราะฉะนั้น ถ้าจะอบรมสั่งสอนบุตรหลาน และยังเป็นผู้ที่มิได้เลิกละ โทสมูล-
จิตก็ต้องเกิด ซึ่งถ้าขณะนั้นสติเกิดระลึกรู้ลักษณะของโทสะที่ปรากฏ ก็ารู้ชัดว่า เป็น
แต่เพียงลักษณะของสภาพธรรมชนิดหนึ่ง ไม่ใช่ตัวตน ไม่ต้องไปหวังว่า ไม่อยากจะให้

โทสะเกิด จะทำอย่างไรได้ในเมื่อโทสะยังไม่ได้ดับเป็นสมุจเฉท ก็ย่อมมีเหตุปัจจัยที่จะเกิดขึ้น แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้ว สติระลึกรู้ในลักษณะที่ไม่ใช่ตัวตน

ถ. ถ้าเป็นผู้ที่เจริญสติปัฏฐานแล้ว การเสียนติบุตรหลานก็อาจจะลดน้อยลง เพราะว่าผู้ที่เจริญสติปัฏฐานแล้วถือว่าการเสียนติบุตรหลานนั้น ไม่ใช่วิธีที่ประเสริฐ วิธีที่ประเสริฐที่จะอบรมสั่งสอนนั้น พระพุทธเจ้าก็ได้ทรงแสดงแล้ว ไม่มีใครเหนือกว่าพระพุทธองค์ พระผู้มีพระภาคไม่เคยทรงเสียนติใครเลย การเสียนติบุตรหลานนั้น ผมคิดว่า ถ้าขณะนั้นสติเกิด เสียนไม่ลง

ผมสงสัยคำโบราณคำหนึ่ง ซึ่งคนทั่ว ๆ ไปเขาถือว่าเป็นคำสุภาษิต คือ รักวัวต้องผูก รักลูกต้องดี แต่ความเป็นจริงนั้น เป็นสุภาษิต หรือทุภาษิต

สุ. กำลังจะเป็นปัญหาว่า ควรจะดีเด็ก หรือไม่ดีเด็ก ในการอบรมสั่งสอน อันนี้แล้วแต่เหตุการณ์ แล้วแต่แต่ละบุคคลด้วย ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว จะต้องพิจารณาสภาพธรรมเฉพาะกาล ๆ และที่ว่า ถ้าสติเกิดจะไม่ดีเลยนั้น พอสติเกิดก็หยุดเลย มือค้างเลยหรืออย่างไร

ท่านผู้ฟังกล่าวว่า อาจจะไม่ดี หรือดีค่อย ๆ หรือว่าอาจจะดีเบา ๆ นี่เป็นเรื่องคาดคะเน แต่ขอให้เหตุการณ์เกิดขึ้นจริง ๆ ไม่มีใครเดาได้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นในขณะนั้น คิดไว้ว่าจะไม่ดี ขอให้เกิดขึ้น และก็ดูเอาเองว่า จะดีหรือไม่ดี คิดว่าจะดีเบา ๆ ก็ขอให้เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นจริง ๆ ก่อน ซึ่งก็ไม่มีใครรู้เลยว่า ขณะนั้นอะไรจะเกิดขึ้น

ทุกขณะนี้ สภาพธรรมใดจะเกิดขึ้น สุตวิสัยที่ใครจะรู้ได้ ทุกท่านกำลังนั่งอยู่ที่นี้ ทราบไหมว่า ขณะต่อไปจะได้ยินเสียงอะไร จะมีความรู้สึกเป็นสุข หรือเป็นทุกข์ ดีใจ หรือเสียใจ จะมีความยินดีหรือมีความยินร้าย ไม่มีใครสามารถที่จะรู้เหตุการณ์แม้ชั่วขณะที่เกิดต่อจากขณะนี้ได้ว่าอะไรจะเกิดขึ้น เพราะฉะนั้น ที่ว่า ผู้ที่มีสติจะดีน้อยลง ก็คงจะเป็นเพราะว่าขณะนั้นไม่ได้ดีด้วยความโกรธ ความเบาที่เบาลง ก็อาจจะเป็นเพราะว่าไม่ได้ดีเพราะความโกรธ เพราะขณะนั้นสติเกิด แต่ที่จะดีหรือไม่ดีต่อไปนั้น เป็นเรื่องที่คาดคะเนไม่ได้

ถ. ผมไม่เชื่อว่า ตีลูกไม่มีโทษะ ก็อนุสัยกิเลส พระอนาคามีบุคคลจึงจะละได้ ตีลูกโดยไม่โกรธและสั่งสอนนั้น ไม่จริง สุภาสิตที่ว่า รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี ไม่เข้าท่าเลย รักวัวให้ผูก ทำลายอิสริยาภเขาแล้ว รักลูกให้ตี ก็ตรงกันข้าม คล้ายกับว่า ฉันไม่เคืองแกล แต่ขอเตะแกลหน่อย วิธีอื่นมีมากมาย พระพุทธเจ้าท่านตรัสโอวาทไว้ โอวาทแปลว่าคำสอน อนุสาสนี ท่านพร่ำสอนหลาย ๆ หน ท่านตรัสสอนด้วยวาจา ศิลป์

ส. ขอประทานโทษ ท่านรักลูกแน่นอนใช่ไหม

ถ. โมโหถึงได้ดี

ส. ขอประทานโทษ ถ้าไม่รักลูกจะตีไหม

ถ. ไม่รักก็ตี บางทีชนมาก ๆ ก็ตี รักก็ตีน้อยหน่อย เกลียดก็ตีแรงหน่อย ปุถุชนจะพ้นโทษะไปได้อย่างไร อนุสัยกิเลสมี ต้องพระอนาคามีบุคคลจึงจะละได้

ส. เวลาตี เพราะโกรธทุกที หรือรู้ว่าต้องตี

ถ. โกรธทุกที

ส. ถูก แต่ในขณะที่จะตีมีเหตุผลไหม มีเหตุผล คือ ใครที่จะอบรมสั่งสอน

ถ. วิธีการที่ไม่ต้องตี ก็มี

ส. แต่ในขณะเดียวกัน ท่านผู้ฟังก็รักลูก และท่านผู้ฟังก็ตีลูก และก็มีเหตุผลในการตี ข้อสำคัญที่สุด คือ เป็นผู้ที่มีเหตุผลในการตี

ถ. ขอประทานโทษ ผมจะเล่านอกเรื่องสักหน่อย สมเด็จพระพุฒาจารย์วัดระฆัง มีลูกศิษย์ของท่านเอาก้อนอิฐไปขว้างหัวเด็กชาวบ้าน ลูกชาวบ้านก็มาฟ้องว่า ลูกศิษย์หลวงพ่อก่อนมาขว้างหัวผม ท่านก็ว่า ก็เอ็งไปขว้างเขาก่อนนี่ อ้ายนั่นก็ยืนยันว่าไม่ได้ขว้างก่อน ท่านก็บอกว่า ชาติก่อนขว้าง

ส. เพราะฉะนั้น การกระทำใด ๆ ขึ้นอยู่กับเจตนา แม้แต่ในการที่จะอบรมสั่งสอนบุตรธิดา แต่ละท่านก็ต้องมีวิธีเฉพาะบุคคล และเฉพาะเหตุการณ์ด้วย แต่ที่จะวางกฎไปเลยว่า ไม่ตีถึงจะดี หรือต้องตีถึงจะดี นั่นก็เป็นเรื่องซึ่งยากแก่การที่จะใช้ ถ้าไม่พิจารณาในเหตุผลเฉพาะบุคคลและเฉพาะเหตุการณ์

เข้าใจว่า ทุกท่านมีความหวังดีต่อบุตรธิดาแน่นอน และทุกท่านก็ดีด้วย น้อยหรือมากนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง บางท่านอาจจะดีน้อย หรือว่าตอนเป็นเด็กท่านอาจจะเคยถูกตีน้อยมาก

ถ. ผมขอยืนยัน ถ้าตี ต้องประกอบด้วยโทษะ จะมากหรือน้อยอีกเรื่องหนึ่ง

ส. จิตเกิดดับหรือเปล่า จิตเกิดดับ เพราะฉะนั้น สติเกิดได้ใหม่ ที่จะระลึก
รู้ลักษณะของนามธรรม คือ จิตที่ประกอบด้วยโทษะในขณะนั้น

ถ. ผมรับฟัง แต่จะตีเด็กต้องมีโทษะ

ส. โทษะเกิด แต่กุศลจิตก็เกิดต่อ สลับกันได้ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพ
ธรรมที่กำลังปรากฏ

ถ. ผมยังไม่เห็นด้วยเรื่องตีเด็ก พระพุทธเจ้าท่านก็ตีพระสาวกเรื่อย แต่ท่าน
ไม่เคยตีเลย

ส. อย่าลืมนะ เฉพาะแต่ละบุคคล เฉพาะแต่ละเหตุการณ์

ถ. ปุถุชนนั้นหนีไม่พ้น ต้องพระอริยะจึงจะไม่ตีคน

ส. พระอริยะชั้นไหน ต้องเป็นไปตามลำดับขั้นด้วย

ถ. พระโสดาก็ไม่ได้ตีใคร

ส. พระโสดาก็ยังดี ยังมีโทษะ พระอนาคามีและพระอรหันต์เท่านั้นจึงไม่มี
โทสมูลจิต อย่าด่วนวินิจฉัยอะไร เพราะว่าธรรมเป็นเรื่องละเอียดมาก โดยเฉพาะ
สำหรับแต่ละบุคคล และแต่ละเหตุการณ์ด้วย

ถ. การตีลูก ตามหลักกรรมของพระพุทธเจ้า มีกรรมใหม่

ส. กรรมอยู่ที่เจตนา

ถ. เจตนาที่มี ให้เขาเจ็บ ให้หยาบจำ

ส. ถึงขั้นไหน

ถ. ก็ขั้นให้เจ็บ

ส. เจ็บ ก็ยังมีขั้นอีก

ถ. ผมอยากจะทราบว่า จะมีกรรมใหม่

ส. เป็นอกุศลจิตแน่นอน และถ้าเบียดเบียนบุคคลอื่นให้เดือดร้อน ก็เป็นอกุศลกรรม แต่ว่าการตีลูกนี้ จะถือว่าเบียดเบียนให้เดือดร้อน หรือว่าเป็นการอบรมสั่งสอน แต่อกุศลจิตนั้นเป็นแน่นอน

ถ. ไม่ว่าเราจะหวังดีหรือหวังร้ายก็ตาม แต่เมื่อเราทำให้ผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็
ลูก หรือบุคคลอื่น หรือสัตว์อื่น อย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม ทำให้เขามีความทุกข์แล้ว
ก็เกิดมีกรรม ซึ่งเป็นกรรมไม่ดี

ส. อย่างนั้นก็ลำบาก ถ้าพุทธบริษัทจะไม่ตีลูกเพราะกลัวอกุศลกรรม และ
เด็กจะเป็นอย่างไร ต้องคิดให้ละเอียด อกุศลกรรม คือ เจตนาที่จะเบียดเบียนบุคคล
อื่นให้เดือดร้อนอย่างเดียว ไม่มีคุณประโยชน์อะไรเลย แต่เวลาที่สาธุชนจะตีบุตรธิดา
เป็นการอบรมสั่งสอน ก็คงจะไม่ได้ตีด้วยจิตประทุษร้ายเบียดเบียนให้เดือดร้อนอย่าง
เดียวด้วยความพยาบาท หรือด้วยความโกรธ ความเกลียดชัง แต่ว่าต้องเป็นผู้ที่มี
เหตุผล เจตนาที่หวังดีก็เป็นกุศล

เพราะฉะนั้น เมื่อเทียบกับอกุศลจิต ซึ่งเกิดเป็นโทสมูลจิตขึ้นในขณะนั้น
จึงจะทำให้เกิดการตี ก็ต้องเปรียบเทียบว่า ผลดีจะมีมากกว่าผลเสียหรือเปล่า ถ้ามี
ผลดีมากกว่าผลเสีย ก็เป็นเรื่องซึ่งแต่ละท่านจะพิจารณา และกระทำตามความเหมาะ
ควร ซึ่งไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดไปบังคับได้ แต่ถ้าเป็นอกุศลกรรมจริง ๆ หมายความว่า กระทำ
ไปด้วยความพยาบาท ด้วยจิตที่ประทุษร้าย ต้องการเบียดเบียนให้ผู้อื่นเดือดร้อน
ไม่ใช่ด้วยความหวังดี เพราะฉะนั้น อย่างกลัวจนกระทั่งไม่ตีบุตรธิดา

ถ. การที่บุคคลอื่นไปตี หรือไปทำอะไรรุนแรง จะทำให้เด็กดีขึ้นไหม

ส. โดยมากที่ตี ก็ตีตอนเป็นเด็กใช้ไหม หรือจะต้องตามตีกันไปจนตาย
การกระทำก็ต้องเหมาะสม วัยที่ควรจะตีก็ตี ถ้าพ้นวัยที่ควรจะตี การตีก็ไม่มีประโยชน์
ก็ควรใช้วิธีอื่นตามความเหมาะสม ตามเจตนา ตามความหวังดี ตามการที่จะต้อง
ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันไป บางครั้งก็เป็นกุศล บางครั้งก็เป็นอกุศล เพราะเหตุว่าความรัก
บุตรธิดาเป็นอกุศลก็ได้ ส่วนความเมตตา ความหวังดีเท่านั้นที่เป็นกุศล

เพราะฉะนั้น ต้องแยกกันให้ละเอียดมาก ถ้ารักเป็นโลภะ เป็นอกุศล แต่พอถึงโทษที่เป็นอกุศล ทำไมจะกลัวจนกระทั่งทำให้ไม่สามารถที่จะอบรมสั่งสอนด้วยวิธีที่คิดว่าเหมาะสมควรตามวัย

ถ. การสั่งสอนของพระผู้มีพระภาคที่ทรงสั่งสอนเณร หรือสั่งสอนพระมอຍากจะทราบ ว่า ท่านมีการตีไหม

ส. โตแล้วจะตีทำไม

ถ. ผู้ที่เป็นเณร ที่ท่านอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี ในสมัยพุทธกาล ผมอยากรู้ว่า มีการตีหรือไม่

ส. ผู้ที่เป็นเณร แม้ว่าจะเป็นเด็ก แต่ก็มีสติปัญญาพอที่จะคิดว่า ชีวิตของตนนั้นควรจะดำเนินไปในทางที่ขัดเกลากิเลส เพราะฉะนั้น ก็ไม่ต้องอาศัยการลงโทษด้วยการตี สำหรับผู้ที่มีสติปัญญาพอที่จะรู้ว่าควรที่จะขัดเกลากิเลสในเพศของบรรพชิต

ถ. เรื่องนี้ผมมีความเห็นว่า ผู้ที่จะทำได้หรือทำไม่ได้ นั่นอีกเรื่องหนึ่ง แต่วิธีที่ดี เราก็ควรเลือกไว้ ถ้าเรารู้ว่าการตีนั้นเป็นอกุศล ก็ไม่ควรทำ ส่วนที่จะทำได้หรือไม่ได้ นั่นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง เราเห็นว่าการพร่ำสอนของพระพุทธเจ้า ไม่ได้ดีสาวกที่ไหนเลย เพราะฉะนั้น ตัวอย่างที่ดี ก็ควรปฏิบัติตามพระพุทธเจ้า

ส. หมายความว่า พุทธบริษัททั้งหมดเป็นบรรพชิต

ถ. จะเป็นบรรพชิตหรือฆราวาสก็ดี ในเมื่อเรารู้วิธีที่ดีที่สุด คือ การอบรมและสั่งสอน คือ เด็กที่จะประพฤติดีทำดีนั้น ไม่ใช่จะต้องมีการตีเท่านั้นที่จะทำให้เด็กประพฤติดีทำดี แต่วิธีที่จะให้เด็กประพฤติดีนั้น คือ การอบรมสั่งสอนตามแบบอย่างของพระผู้มีพระภาค

ส. สำหรับความเห็นของท่านผู้ฟัง ก็คงจะถูกในส่วนตัวของท่านผู้ฟังซึ่งรู้จักบุตรธิดาของท่าน แต่ตามที่ทุกท่านก็ทราบว่า แต่ละบุคคลสะสมอริยาสัยมาต่างกันมากมาย การสะสมความวิจิตรของจิตนี้ละเอียดมาก เกินกว่าที่จะใช้ทฤษฎีเดียวสำหรับทุกคน เพราะฉะนั้น ถ้าท่านผู้ฟังเป็นผู้ที่รู้จักบุคคลที่ท่านคิดว่าใช้วิธีอื่นดีกว่าการตี อาจจะถูกในความเห็นของท่าน เพราะท่านรู้จักบุคคลที่ท่านไม่จำเป็นจะต้องตี

บางคนอาจจะเหมาะสมและเป็นประโยชน์ ถ้าได้รับการอบรมสั่งสอนด้วยการดี ด้วยการอบรมสั่งสอน นั่นก็เป็นอีกวิธีหนึ่ง

เพราะฉะนั้น วิธีการที่จะเกื้อกูลแต่ละบุคคล เฉพาะแต่ละบุคคล และเฉพาะแต่ละเหตุการณ์ แม้แต่บุคคลเดียวกันนี้ แต่ละเหตุการณ์ก็ไม่เหมือนกัน ก็ไม่ใช่ว่าคนนี้จะต้องดีทุกที ดิฉันเองก็เคยคิดว่า ไม่ควรจะต้องดีเลย แต่เมื่อได้รู้จักเด็ก รู้ศักยภาพของแต่ละบุคคลมากขึ้น ซึ่งถ้ามีเจตนาจริง ๆ ที่จะเกื้อกูลบุคคลใด ก็ควรจะเข้าใจบุคคลนั้น พร้อมทั้งวิธีที่จะเกื้อกูลบุคคลนั้นด้วยว่า วิธีใดเหมาะสมแก่การที่จะเกื้อกูลบุคคลใดอย่างใด เพราะฉะนั้น จะยึดถือวิธีเดียว เป็นสิ่งที่เป็นไปได้

สำหรับเรื่องของ การแสดงความเคารพนี้ ก็มีมากมายพอที่ท่านจะได้รับฟังและพิจารณาศึกษา ระลึกถึงลักษณะสภาพของจิตของท่านว่า ยังมีกิเลสอกุศลในเรื่องของการแสดงความนอบน้อมต่อผู้ที่ควรนอบน้อมหรือไม่

ข้อความใน **ทุติยสมันตปาสาทิกาแปล อรรถกถาพระวินัย ขุททกกัณฑ์-วรรณนา โอวาทสิกขาบทที่ ๑ วรรคที่ ๗** เรื่องมารยาทในการแสดงธรรม ซึ่งเป็นการแสดงความเคารพในธรรม ซึ่งท่านจะเปรียบเทียบ ระลึกถึงสภาพจิตของท่านได้ว่า มีมากหรือน้อยประการใด

ข้อความมีว่า

ในคำว่า ยานคตสุส นี้ ถ้าแม้ว่า คนที่ถูกชน ๒ คนหายไปด้วยมือประสานกันก็ดี คนที่เขาวางไว้บนผ้าแล้วใช้บาแบกไปก็ดี คนผู้นั่งบนยานที่ไม่ได้เทียมมีคานหามเป็นต้นก็ดี ผู้นั่งบนยานที่เขาเรือออกวางไว้แม้มีแต่เพียงล้อก็ดี ย่อมถึงการนับว่า ผู้ไปในยานทั้งนั้น

แต่ถ้าคนแม้ทั้ง ๒ ฝ่าย นั่งไปบนยานเดียวกัน จะแสดงธรรมกับอีกฝ่ายหนึ่งควรอยู่ แม้ใน ๒ คนผู้นั่งแยกกัน ฝ่ายผู้นั่งอยู่บนยานสูง จะแสดงธรรมแก่ฝ่ายผู้นั่งอยู่บนยานต่ำ ควร จะแสดงแก่ผู้นั่งบนยานที่เสมอกัน ก็ควร ภิกษุผู้นั่งอยู่บนยานข้างหน้า จะแสดงธรรมแก่ผู้นั่งบนยานข้างหลัง ควร แต่ภิกษุผู้นั่งบนยานข้างหลัง แม้สูงกว่า จะแสดงธรรมแก่ผู้นั่งบนยานข้างหน้า (ซึ่งไม่เจ็บไข้) ไม่ควร

นี่เป็นสิ่งที่ควรจะทำปฏิบัติ เพื่อเป็นการแสดงความเคารพในธรรม ตาม
มารยาทที่ควรตามพระวินัย

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านผู้ฟังเห็นพระภิกษุท่านไม่แสดงธรรม ก็ขอให้ระลึกดุสภาพ
เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมในขณะนั้นว่า เหมาะควรแก่การที่ท่านจะแสดงธรรมหรือไม่
ไม่ใช่เป็นความผิดของท่าน แต่อาจจะเป็นเพราะขณะนั้นไม่ใช่กาล หรือว่าไม่ใช่
สถานที่ที่ควรแก่การที่จะแสดงธรรม

